NATIONAL BOOK AWARD SAHİBİ

ÇOLUK ÇOCUK'UN YAZARINDAN

PATTI SMITH

MAYMUN YILI

Çeviri: Seda Ersavcı

domingo

PATTI SMITH | MAYMUN YILI

National Book Award sahibi *Çoluk Çocuk* ve *M Treni*'nin yazarından, düşler ile gerçekleri unutulmaz bir yılın panoramasında iç içe geçiren, insanın içine işleyen bir kitap.

Patti Smith, San Francisco'nun efsanevi konser salonu Fillmore'daki yeni yıl konserlerinin ardından, kendini Santa Cruz sahilinde aylaklık yaparken bulur. Tek başına dolaşacağı bir yılın eşiğindedir. Bir sebep ya da süreyle kısıtlanmadan, kendi harikalar diyarına götürür bizi. Bir plandan çok tabelalar vardır burada. Şubat ayında, gerçeküstü bir ay yılının başlamasıyla, beklenmedik değişiklikler olacak, ortalık karışacak ve keder kaçınılmaz hale gelecektir. Bir yabancının dediği gibi, "Her şey mümkün. Ne de olsa bu yıl Maymun Yılı." Sürekli keşfeden, düşünen, yazan, müzmin meraklı Smith için maymun yılı, yaşamın girdabındaki değişimlerle –verilen kayıplar, ilerleyen yaş ve Amerika'nın dramatik siyasi iklimi– bir dönüm noktası olacaktır.

Smith, Batı Amerika'nın manzaralarını kendi düşsel dünyasıyla harmanlıyor. Bizi Kaliforniya'dan Arizona Çölü'ne, Kentucky'deki bir arkadaşına kâtiplik yapmak üzere gittiği çiftlikten çok kıymet verdiği birinin hastane odasına, anbean hatırlanan ve hayal edilen mekânlara götürürken gerçek ile kurguyu şairane bir maharetle kaynaştırıyor. Beklenmedik olan gerçekleşiyor; acı ve hayal kırıklığı sahne alıyor. Smith yaşamında yeni bir sayfa açıp bilgeliğini, zekâsını, keskin bakışını ve bunların da ötesinde, daha iyi bir dünyaya dair güçlü umudunu sunuyor okurlarına.

Yazarın Diğer Kitapları

Adanmışlık (Domingo, 2019)
Çoluk Çocuk (Domingo, 2010)
M Treni (Domingo, 2015)
Hayalperesetler (Domingo, 2012)

The New Jerusalem
Auguries of Innocence
Collected Lyrics 1970– 2015
The Coral Sea
Early Work
Babel
Witt
Seventh Heaven
Kodak

MAYMUN YILI

MAYMUN YILI

PATTI SMITH

Çeviri: Seda Ersavcı

domingo

domingo

MAYMUN YILI
PATTI SMITH

Özgün ismi: Year of the Monkey
© 2019 Patti Smith

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Türkçe yayın hakları:
© 2020 Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Domingo, Bkz Yayıncılık markasıdır.
Sertifika No: 46105

Çeviri: Seda Ersavcı
Editör: Yankı Enki
Son okuma: Sevim Erdoğan
Özgün kapak tasarımı: Kelly Blair
Kapak fotoğrafı: Barre (skills) Duryea
Kapak ve sayfa uyarlama: Betül Güzhan

ISBN: 978 605 198 139 0

Baskı: Kasım 2020
Levent Ofset Basım ve Ambalaj San. Tic. A. Ş.
Fatih Caddesi Karadal Sokak No:13 34169 Merter İstanbul
Tel: (212) 637 15 30 Sertifika No: 45163

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tümünün veya içeriğinin herhangi bir bölümünün yayıncının yazılı izni olmadan, fotokopi yöntemi dahil, elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır.

Bkz Yayıncılık Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.
Şahkulu Mah. Büyük Hendek Cad. Brot Apt.
No: 4/10 Beyoğlu İstanbul
Tel: (212) 245 08 39
e-posta: domingo@domingo.com.tr
www.domingo.com.tr

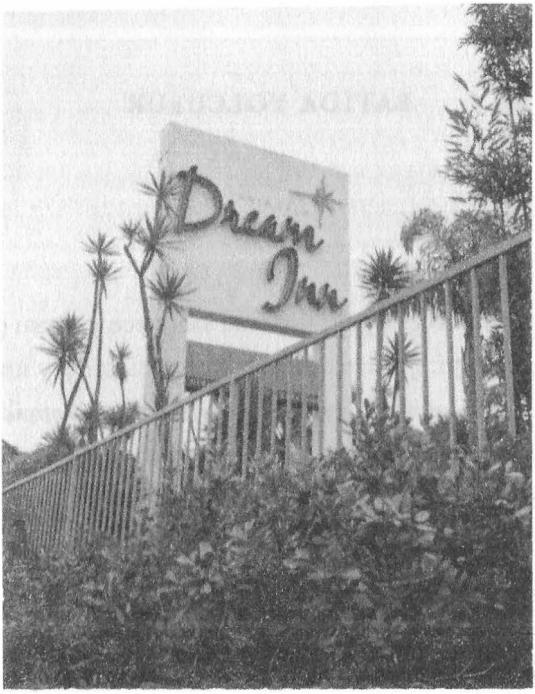
Amansız bir deliliğe yakalanıyor dünya.

ANTONIN ARTAUD

İÇİNDEKİLER

Batıda Yolculuk	3
Yoğun Bakım Ünitesi	61
MY 2016	67
Marcus Diyor Ki	85
Big Red	95
Ara	107
Evde Şimdi Denizci	121
Bir Düşe Öykünme	127
Siyah Kelebekler	133
Tılsımlar	137
Imaginos'un İzinde	141
Belinda Carlisle'ın Önemi	149
Kutsal Makam	155
Mistik Kuzu	161
Altın Horoz	167
Ayda Bir Gece	173
Sonsöz Niyetine	183
Sonsöze Sonsöz	191

MAYMUN YILI

Dream
Inn

tuvalete gittim, dişlerimi fırçaladım, botlarımı çıkarıp yattım. Rüya görmüş bile olabilirim.

Santa Cruz'da yeni yıl sabahı, hayli durgun. Birden canım sade kahve ve yeşil soğanlı mısır irmiği çekmişti, böyle bir kahvaltı etmek istedim. Burada bu yiyecekleri bulma ihtimalim pek yoktu ama salam ve yumurta da işimi görürdü. Fotoğraf makinemi alıp yokuş aşağı, iskeleye doğru yürüdüm. Uzun, ince palmiyelerin kısmen kapattığı bir tabela belirdi karşımda, böylece buranın bir motel olmadığını fark ettim. Tabelada *Dream Inn* yazıyordu, *Sputnik* çağını andıran bir yıldız patlamasıyla vurgulanmıştı. Durup hayranlıkla baktım, polaroid fotoğrafını çektim, açılmamış fotoğrafı cebime attım.

"Teşekkürler Dream Motel,"* dedim kısmen havaya kısmen de tabelaya.

"Dream Inn!"** diye haykırdı tabela.

"Ah, evet, affedersin, dedim biraz şaşkın. Haklı olsan bile hiç rüya görmedim."

"Gerçekten mi? Hiç mi?"

"Hiç!"

Kendimi nargile tüttüren tırtıl tarafından sorguya çekilen Alice gibi hissettim. Tabelanın kılı kırk yaran enerjisinden kaçınarak bakışlarımı ayaklarıma çevirdim.

---

* Rüya Moteli. (*ç.n.*)

** Rüya Hanı. Dream Inn rüya görmek anlamına gelen "dreaming" ile aynı şekilde telaffuz edilir. (*ç.n.*)

"Fotoğraf için teşekkürler," dedim oradan uzaklaşmaya hazırlanarak.

Gelgelelim Tenniel'in çizgi karakterlerinin birden ortaya çıkmasıyla benim gidişim de raydan çıktı: Ayakta duran Yalancı Tosbağa. Balık-Uşak ve Kurbağa-Uşak. Tek bir heybetli ceket kolu donanmış Dodo, korkunç Düşes ile Aşçı ve, bitmek bilmeyen, kusura bakmayın ama çay may ikram edilmeyen, bir çay partisine somurtarak başkanlık eden, Alice'in bizzat kendisi. Bu ani bombardıman kendiliğinden mi oluşmuştu yoksa Dream Inn tabelasının manyetik akımının bir lütfu muydu?

"Peki ya şimdi?"

"Zihin!" diye bağırdım, hareketli çizimler endişe verecek denli çoğaldıkça hiddetlenmiştim.

"Uyanan zihin!" diye kıkırdadı tabela muzafferane.

Başka tarafa yöneldim, akımı bozdum böylece. İşin aslı, biraz şaşı olduğumdan, gözüm bilhassa da sağa doğru kaydığından, böyle geçişlerle sık karşılaşıyorum. Ayrıca beyin tamamen uyandığında her türlü işarete açıktır fakat bunu bir tabelaya itiraf edecek değildim.

"Tek bir rüya bile görmedim," diye bağırarak karşılık verdim inatla, sağında solunda semenderlerin gezindiği yokuştan aşağı inerken.

Tepenin aşağısında küçük bir mekân vardı; camda, yaklaşık otuz santimetre yukarıda, yatay bir şekilde *kahve* sözcüğü, hemen altındaysa AÇIK levhası yer alıyordu. Camın bu kadar büyük bir kısmı *kahve* sözcüğüne tahsis

edildiğine göre kahveleri hayli iyidir herhalde, hatta belki tarçınlı donut bile vardır diye düşündüm. Fakat elimi kapı tokmağına götürmemle daha küçük bir levhanın sallandığını fark etmem bir oldu: KAPALI. Ne bir açıklama vardı ne de *yirmi dakikaya dönüyorum* ibaresi. Kahve arayışımla ilgili içimi kötü bir his kapladı, donut konusundaysa umudumu hepten yitirmiştim artık. Herhalde birçok kişi akşamdan kalma bir şekilde köşelerine çekildi diye düşündüm. Kimse yılbaşı günü kapalı olduğu için bir kafeye gönül koyamaz, gerçi taşkın bir eğlence gecesinin ardından kahve tek deva gibi de görünüyordu.

Kahveden mahrum kalınca dışarıdaki banka oturup bir önceki gecenin kıyılarında gezindim. Arka arkaya üç gece Fillmore'da sahne alıyordum, o gece sonuncularıydı. Stratocaster'ımı akort ederken yağlı saçlarını atkuyruğu yapmış bir adam eğilip botlarıma kusmuştu. 2015'in son nefesi, yeni yılı müjdeleyen kusmuk dalgası. Hayra alamet mi, değil mi? Dünyanın hali göz önüne alındığında arada bir fark var mıydı ki? Bunun üzerine, normalde fotoğraf makinemin merceğini silmek için kullandığım cadı fındığı özlü mendili bulmak için ceplerimi karıştırdım, diz çöktüm ve botlarımı temizledim. "Yeni yılınız kutlu olsun," dedim onlara.

Tabelayı ardımda bırakıp usul usul yürürken bir dizi tuhaf cümle üşüştü aklıma, onları yazıya dökmek için ceplerimde bir kalem arandım. *Kurşuni kuşlar sarıyor gecenin serpildiği şehri / Pusla donatılmış başıboş çayırları / Henüz*

bir orman olan efsanevi saray / Yapraktan başka bir şey olmayan yapraklar. Değişken havadan ilham koparması gereken körelmiş şair sendromu, Cocteau'nun *Orfe*'sindeki, Paris'in kenar mahallerinden birinde hurda bir Renault'yla kendini karmakarışık bir garaja kapatan, radyo dinleyen, kâğıt parçacıklarına bir şeyler karalayan Jean Marais gibi tıpkı – *bir damla su dünyayı barındırır içinde, vs.*

Odamda birkaç paket tek kişilik Nescafé ve elektrikli su ısıtıcısı buldum. Kendime kahve yaptım, battaniyeye sarındım, sürme kapıyı açıp denize bakan küçük avluda oturdum. Alçak bir duvar manzarayı kısmen kapatıyordu ama kahvem vardı, dalga seslerini duyabiliyordum ve halimden oldukça memnundum.

Sonra Sandy geldi aklıma. Burada, koridorun ilerisindeki bir odada olması gerekiyordu. Fillmore konserleri öncesinde San Francisco'da buluşacak, her zaman ne yapıyorsak yine onu yapacaktık: Caffè Trieste'de kahve içecek, City Lights Kitabevi'nin raflarını inceleyecek, The Doors, Wagner ve Grateful Dead dinleyerek Golden Gate'in bir ucundan öbürüne mekik dokuyacaktık. Sandy Pearlman, en aşağı kırk senedir tanıdığım, Wagner'in *Yüzük* serisindeki veya bir Benjamin Britten melodisindeki geçişleri birbirine hızla bağlayan adam ne zaman Fillmore'da çalsak, üzerinde bol deri ceketi, başında beyzbol şapkasıyla orada olur, önünde bir bardak zencefilli gazozla soyunma odası yakınındaki bir perdenin ardında yer alan her zamanki masasında kamburunu çıkarmış

otururdu. 31 Aralık akşamındaki konserden sonra ekipten ayrılıp gece geç saatte arabayla yoğun sise dalarak Santa Cruz'a gitmeye niyetlenmiştik. Plan, yeni yılın ilk öğle yemeğini onun Dream Motel'den çok da uzak olmayan gizli taco mekânında yemekti.

Fakat bu hiçbir zaman gerçekleşmedi çünkü Sandy ilk konserimizin arifesinde San Rafael'deki bir otoparkta baygın bir şekilde yatarken bulundu. Marin County'deki bir hastaneye kaldırıldı; beyin kanaması geçirmişti.

İlk konserimizin sabahında Lenny Kaye'le Marin County'deki Yoğun Bakım Ünitesi'ne gittik. Her yerinden tüpler sarkan Sandy komadaydı, meşum bir sessizlikle sarmalanmıştı. Her birimiz bir kenarına geçip zihinsel olarak ona tutunacağımıza, her türlü işareti yakalamaya ve kabul etmeye hazır bir şekilde iletişim kanallarını açık tutacağımıza söz verdik. Sandy'nin deyimiyle sadece kırık dökük sevgi parçalarını değil, tüm kadehi yakalamaya hazır bir şekilde.

Konuşmaktan aciz bir halde Japon Mahallesi'ndeki otelimize döndük. Lenny gitarını aldı, alışveriş merkezinin doğuyla batı kanadını birleştiren geçitte yer alan On the Bridge adlı bir mekâna gittik. Arkalarda yeşil ahşap bir masaya oturduk, ikimiz de hayli sarsılmıştık. Duvarlar sarıydı, Japon mangaları, *Hell Girl* ve *Wolf's Rain* posterleriyle daha çok karton kapaklı romanları andıran bir dizi çizgi roman asılıydı. Lenny katsu köri yedi, Asahi Super Dry adında bir bira içti, ben içinde uçan balık yumurtası

olan bir spagetti yedim, oolong çayı içtim. Yemeğimizi yedik, vakur bir edayla bir sake paylaştık, ardından sound check yapmak üzere Fillmore'a yürüdük. Dua etmekten, Sandy'nin insanı heyecanlandıran varlığı olmadan çalıp söylemekten başka yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu. Geribesleme, şiir, doğaçlama konuşmalar, siyaset, rock 'n' roll dolu üç gecenin ilkine, sanki ona ses dalgalarıyla ulaşabilirmişiz gibi, beni soluksuz bırakan bir amansızlıkla başladık.

Altmış dokuzuncu doğum günümün sabahında Lenny'yle tekrar hastaneye gittik. Sandy'nin yatağının kenarında durup imkânsızlığına rağmen onu bırakmamaya yemin ettik. Lenny'yle göz göze geldik, gerçekten kalamayacağımızı biliyorduk. Yapılacak işler, verilecek konserler, yaşanacak hayatlar vardı; ne kadar umarsızca olursa olsun. Altmış dokuzuncu doğum günümü Fillmore'da onsuz kutlamaya mahkûmduk. O gece *If 6 Was 9*'ın solosunda kalabalığa bir anlığına arkamı döndüğümde başka sellerle birleşen, sadece bir Golden Gate uzakta hâlâ bilinci kapalı yatan Sandy'nin görüntüleriyle üst üste binen kelimeler sel olup akarken gözyaşlarımı bastırdım.

San Francisco'daki işimizi bitirdiğimizde Sandy'yi ardımda bırakıp tek başıma Santa Cruz'a yola koyuldum. Oda rezervasyonunu iptal etmeye içim el vermedi; arabanın arka koltuğunda otururken sesi zihnimde dönüp duruyordu. *Matrix Monolit Medusa Macbeth Metallica Machiavelli.* Sandy'nin onu doğrudan kadife püsküle, talimatları ta Imaginos Kütüphanesi'ne kadar götüren M oyunu.

Büyülü Dağ'daki nekahet dönemindeki hasta gibi battaniyeye sarınıp avluda oturdum, tuhaf bir baş ağrısı başladı sonra, hava basıncında ani bir değişiklik olmuştu büyük ihtimal. Aspirin peşinde resepsiyona yöneldiğimde odamın giriş katında değil de bir alt katta, dolayısıyla da sahile daha yakın olduğunu fark ettim. Bunu unutmuştum, haliyle de loş koridor boyunca yürürken kafam karışmıştı. Resepsiyona giden merdiveni bir türlü bulamadığımdan aspirinden vazgeçip geri dönmeye karar verdim. Anahtarımı aranırken Gauloises kalınlığında, sıkıca sarılmış bir sargı bezi buldum. Kısmen bir mesaj bulma umuduyla üçte birini açtım ama mesaj falan yoktu. Cebimde ne aradığı konusunda en ufak bir fikrim de yoktu, tekrar sarıp cebime geri tıktım, yeniden odama girdim. Radyoyu açtım, Nina Simone *I Put a Spell on You*'yu söylüyordu. Denizaslanları sessizdi, uzaktaki dalga seslerini duyabiliyordum; Batı Kıyısı'ndaki kış. Yatağa gömüldüm, derin bir uyku çektim.

Dream Motel'de rüya görmediğime emindim emin olmasına ama üzerine düşündükçe aslında rüya görmüş olduğumu fark ettim. Daha doğrusu, rüyanın kıyılarında gezinmiştim. Gece kılığına bürünmüş alacakaranlık, maskesini indirip şafağı açığa vuruyor, çölden denize uzanan, seve seve takip ettiğim bir yolu aydınlatıyordu. Denizaslanları uyurken martılar çığlık çığlığa bağırıp ötüyordu; sadece daha çok bir morsa benzeyen kralları uyumuyordu denizaslanlarının, o da başını kaldırıp güneşe doğru

haykırdı. Herkes yok olup gitmişti sanki, J. G. Ballard'vari bir yok oluştan söz ediyorum.

Sahil şekerleme ambalajlarıyla doluydu, yüzlerce, hatta belki binlerce vardı, tüy dökümünden sonra etrafa yayılan tüyler misali saçılmışlardı sahile. Bakmak üzere çömelip bir avuç dolusu kâğıdı cebe attım. Butterfinger, Peanut Chews, 3 Musketeers, Milky Way, Baby Ruth ambalajları. Hepsi de açılmıştı fakat çikolatalardan eser yoktu. Ne herhangi birileri vardı etrafta ne de sahilde tek bir ayak izi, sadece bir kum yığının kısmen gizlediği bir teyp. Anahtarımı unutmuştum ama sürme kapı kilitli değildi. Yeniden odama girdiğimde hâlâ uyuyor olduğumu fark ettim, dolayısıyla da cam açık bir şekilde uyanmamı bekledim.

Öteki ben, ben ondan gözümü ayırmazken bile hâlâ rüya görüyordu. Şekerleme ambalajı fenomeninin OP balıkçı iskelesine bitişik, çok iyi bildiğim ufak bir sahil şeridini kaplayarak ta San Diego'ya kadar yayıldığını duyuran rengi solmuş bir ilana rastladım. Yer yer farklı farklı açılara sahip terk edilmiş gökdelenlerin yayıldığı bitmek bilmeyen bataklıklar boyunca bir patikayı takip ettim. Betondaki çatlakların arasında uzun, ince otlar büyümüştü, ölü yapılardan çelimsiz kollar misali dallar çıkıyordu. Ben sahile vardığımda ay yükselmişti, eski iskeleye karaltısı yansıyordu. Çok geç kalmıştım, ambalaj kâğıtlarıyla ilgili tüm kanıtlar bir araya toplanıp tümsekler oluşturulmuş ve hepsi ateşe verilmişti; uzun bir zehirli ateş hattı meydana

J. G. Ballard'vari bir yok oluş

gelmişti, güzel gözüküyordu yine de, tutuşan ambalaj kâğıtları yapay sonbahar yaprakları misali kıvrılıyordu.

Rüyanın kıyıları, gitgide genişliyor üstelik! Daha çok bir ziyaret, olacakların öngörüsü belki; devasa bir sivrisinek sürüsünü andıran kara bulutlar çocukların bisikletleriyle aştıkları yolları karartıyor. Gerçekliğin sınırları öyle bir şekilde yeniden şekillenmişti ki uydurma topografinin haritasını çıkarmak elzem gözüküyordu. Hepsini tasarlayabilmek için biraz geometrik düşünmek gerekiyordu. Yazı masasının çekmecesinde birkaç Band-Aid yara bandı, rengi solmuş bir kartpostal, bir füzen ve ikiye katlanmış bir aydınger vardı; akıl almaz bir şanstı doğrusu. Aydıngeri duvara yapıştırdım, uydurma bir peyzajı anlamlandırmaya çalışıyordum ama ortaya çıkara çıkara bir çocuğun define haritasının tüm imkânsızlıklarını içinde barındıran yarım yamalak bir şema çıkardım.

"Kafanı kullan," diye çıkıştı ayna.

"Aklını kullan," diye öğütledi tabela.

Cebim şekerleme ambalajlarıyla doluydu. Hepsini 1915 San Diego Panama Fuarı kartpostalının yanına, masaya yaydım ve belki de San Diego'ya gitmeli, Ocean Plajı'nın ne durumda olduğunu kendi gözlerimle görmeliyim diye düşündüm.

Nafile çözümlemelerim sırasında karnım epey acıkmıştı. Yakınlarda Lucy's adında küçük retro bir lokanta buldum, çavdar ekmeğine peynirli tostta, yabanmersinli turtada ve sade kahvede karar kıldım. Benim arkamdaki

koltuklarda çocuklar oturuyordu, 13-15 yaşlarındaydılar muhtemelen. Ne konuştuklarına dikkat etmemiştim, daha çok sanki masaya kurulmuş bir müzik kutusundan, parayla çalışan bir şarkı-çalardan geliyormuşçasına konuşma sesleriyle rehavete kapılmıştım. Müzik kutusu çocuklar alçak sesle, yavaş yavaş sözcüklere dönüşen bir mırıltıyla konuşuyordu.

"Hayır, iki kelime, sıfat-isim birleşimi."

"Mümkün değil, iki ayrı kelime söz konusu, birleşim falan değil, ikisi farklı şeyler. Biri sıfat, diğeri isim."

"İkisi aynı şey."

"Hayır ama birleşikler dedin. Birleşik değiller. Ayrılar."

"Dangalaklar sizi," dedi yeni bir ses. Ani bir sessizlik. Etkili olmuş olmalı, herkes susup onu dinledi çünkü.

"Bu, bir şey. Bir betimleme. Bir şey. Benden söylemesi. Şekerleme ambalajı bir isim."

İşte bu dikkatimi çekti. Bir tesadüf müydü yani? Mırıltı kuru bir buz parçasından çıkan buğu misali yükseldi. Adisyonu alıp gelişigüzel bir şekilde masalarının yanında durdum. Dört hırçın denecek denli havalı nerd tip.

"Bunlar hakkında bir bilginiz var mı?" diye sordum bir ambalaj kâğıdını elimle düzleştirerek.

"Chews yanlış yazılmış. Z ile."

"Nereden gelmiş olabilirler?"

"Belki Çin çakmasıdır."

"Bir şey duyarsanız söylersiniz."

Bana gitgide artan bir neşeyle bakarlarken sahte Peanut Chews ambalaj kâğıdını aldım. Her nasılsa o yanlış Z dikkatimi çekmemişti. Kasadaki kadın bir bozuk para rulosunu açıyordu. Bahşiş bırakmayı unuttuğumu fark edip masama döndüm.

"Bu arada dedim," çocukların önlerinde durup, "şekerleme ambalajı kesinlikle isim."

Ayağa kalkıp bahşiş bırakmadan yanımdan geçip gittiler. Her birinde sarı dikine çizgili mavi sırt çantaları olduğunu fark ettim. En son ayrılanları bana dik dik baktı. Siyah, dalgalı saçları vardı, sağ gözü hafif kayıyordu; benimki gibi biraz.

Telefonum titreşiyordu. Lenny, Sandy'yle ilgili gelişmeleri aktarmak için arıyordu, ki hiçbir gelişme yoktu. Sabır ve dua gerektiren stabil sessizlik. İkincil el eşya satan bir dükkâna daldım, hiç düşünmeden üzerinde Jerry Garcia'nın yüzü olan eski bir batik Grateful Dead tişörtü aldım. Arka tarafta iki ufak kitaplık, raflarındaysa *National Geographic* dergileri, Stephen King kitapları, video oyunları, gelişigüzel CD'ler vardı. *Biblical Archaeology Review*'un eski sayılarını, bir de Gérard de Nerval'in *Aurélia*'sının yıpranmış bir nüshasını buldum. Jerry tişörtü dışında her şey ucuzdu ama o da değerdi doğrusu, gülen yüzünden kimyasal bir sevgi akıyordu.

Birinin odamın duvarındaki şemayı söküp rulo yapmış olduğunu görünce şaşırdım. Jerry tişörtünü yastığımın üzerine serdim, kendimi koltuğa atıp *Aurélia*'yı açtım ama

o büyüleyici ilk cümleyi geçemedim bir türlü. *Rüyalarımız ikinci bir yaşamdır.* Azıcık uyuklayıp bir devrim rüyasına daldım: Fransız Devrimi. Dökümlü gömlekler, deri pantolonlar giyen genç yoldaşlar var. Liderleri, deri kayışlarla ağır bir kapıya bağlı. Bir destekçi elinde meşaleyle yanına gidiyor, alevler kalın kayışları yakarken sabit tutuyor meşaleyi. Lider kurtuluyor; bilekleri kara kara, kabarcıklar içinde. Atına sesleniyor, sonra bana vakti zamanında Glitter Noun* adlı bir grup kurduğunu söylüyor.

"Neden Glitter?" diye soruyorum. "Sparkle daha iyi."

"Evet ama Sparklehorse Sparkle'ı kullandı zaten."

"Peki neden sadece Noun değil?"

"Noun. Sevdim," diyor lider. "Noun o halde."

Benekli Appaloosa atına biniyor, dizginler bileklerine değince yüzünü buruşturuyor.

"Dikkat et, diyorum."

Siyah, dalgalı saçları var, bir gözü hafif kayıyor. Başıyla onaylıyor, grubuyla beraber uzaklardaki pampalara doğru ilerliyor, yazım yanlışı yapılmış o ambalaj kâğıtlarının akıntıda küçük, rengârenk balıklar misali döndüğü azgın bir dereden su çekmek üzere duruyor.

Aniden uyandım, saate baktım, yol aldığım söylenemezdi. Zihnim dağınıktı, İncil'le ilgili arkeoloji dergilerinden birini alıverdim. Bu dergileri oldum olası sevmişimdir, polisiye mecmuaların bir dalı gibiler, hep ya Arami

---

* Simli isim. (*ç.n.*)

dilindeki bir bölümü deşifre etmek ya da Nuh'un gemisinin kalıntılarını keşfetmek üzereler. Kapak hayli cazipti. *Ölüdeniz'de Ölüm! Kral Tâlût'un bedeni Bet Şean duvarına asıldı mı?* Hafızamı yokladığımda erkeklerinin savaştan dönüşünü kutlayan kadınların yankılanan mantrasını duyabiliyordum: *Tâlût binlercesini öldürdü, Davud'sa on binlercesini.* Tâlût'un düşman okuyla yaralandığında Filistinlilerce işkence ve alay edilme utancından kendini kurtarma maksadıyla kendisini kasten kılıcının üzerine attığını hatırlayınca Gideon İncili var mı diye çekmeceye baktım ama İncil İspanyolcaydı.

Oyalanacak başka bir şeyler arayışıyla odama göz gezdirdim, battaniyemi alıp yeniden avluya çıktım, birkaç dakika Peanut Chewz ambalaj kâğıdını inceledim ama hiçbir şey algılayamadım. Bir şey olacakmış gibi net bir duyguya kapılmıştım. Acı bir olay olmasından korkuyordum, hiç beklenmedik bir şey ya da daha da kötüsü, önemsiz mi önemsiz bir şey. Sandy'yi düşünüp ürperdim.

Saatler geçip gitti. Yürüyüşe çıktım, otelin çevresinde yarım bir tur attım, yeni bir tür *wetsuit* icat eden meşhur sörfçü Jack O'Neill şerefine konulmuş olan levhanın yanından geçtim.

Eski *Gidget* filmlerindeki sörfçüleri hatırlamaya çalıştım. Troy Donahue *wetsuit* giymiş miydi? Peki ya Moondoggie? Gerçekten sörf yapmışlar mıydı acaba? Rüzgârın birden şiddetlenmesiyle palmiyeler eğilip bükülerek sağa sola sallandığında, ılımlı bir kibrin hücumuna

uğradığımda başımı kaldırıp da Dream Motel tabelasına bakmaktan özellikle kaçındım.

"Rüyadayız desene?"

"Hayır, hayır," diye direttim. Rüya müya yok. Rüya müya yok. Her şey eskiden nasılsa şimdi de öyle, hiçbir şey olmadı.

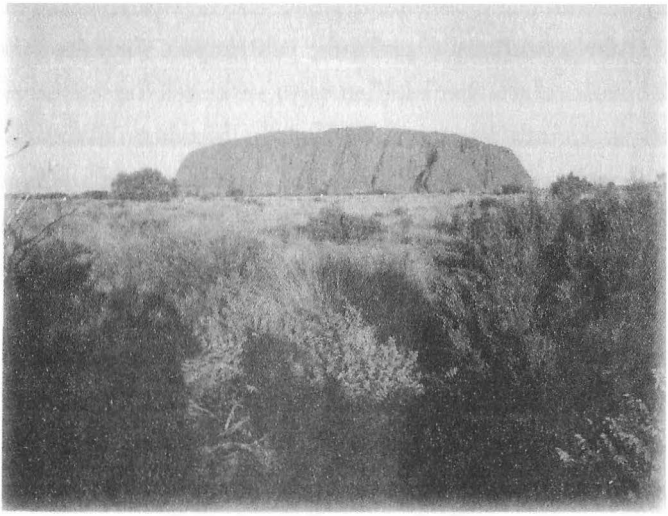
Tabela bütünüyle canlandı, üstü kapalı sözlerle, güdümlü sorularla beni kışkırtmaya, eski telefon numaralarıyla kafamı karıştırmaya başladı, birtakım albümlerdeki şarkı sıralamalarını bilmek istiyordu, mesela *White Rabbit*'ten önce hangi şarkı geliyordu veya *Queen Jane Approximately* ile *Just Like Tom Thumb's Blues* arasında hangi şarkı yer alıyordu gibi. Hangi şarkıydı sahiden? Hah, *Ballad of a Thin Man*. Yok, yok o değildi ama şarkıyı düşününce nakaratı da aklımda dönüp durmaya başladı – *something is happening, but you don't know what it is.** Büyük olasılıkla bir başka kışkırtma çabası. O lanet tabela bir şekilde gidiş gelişlerimin, ceplerimde neler olduğunun, her şeyin farkındaydı; buna ambalaj kâğıtları, 1922 tarihli gümüş dolarım, Uluru'da, henüz yürümediğim bir yürüyüş yolunda Ayers Kayası'nın henüz bulmadığım kızıl tabakasından ufak bir parça da dahildi.

"Ne zaman gidiyorsun? Biliyorsun, çok uzun bir uçuş."

"Nereye ne zaman gidiyorum? Hiçbir yere gittiğim yok," dedim kibirle, her türlü gelecek seyahat düşüncesi-

---

* *Bir şeyler oluyor ama sen ne olduğunu bilmiyorsun.* (ç.n.)

Ayers Kayası, Uluru

nin üstünü örtmeye çalışarak, ama o devasa monolit inatla taçlandı, ruhsal denizimde sarhoş bir denizaltı misali yüzeye çıktı.

"Gidiyorsun işte! Görüyorum! Yazılmış bir kere. Kızıl toz var her yerde. İşaretleri okumak lazım sadece."

"Bunu nereden bilebilirsin ki?" diye sordum tamamen çileden çıkmış bir halde.

"Sol duyu," diye yanıtladı tabela. "Ayrıca lütfen ama! Uluru'dan söz ediyoruz! Dünyanın rüya başkenti orası. Tabii ki gidiyorsun!"

Âşık bir çift geçti ve öylece tabela yeniden sadece bir tabelaya dönüştü, sessiz ve su götürmez. Karşısına geçip bir durum değerlendirmesi yaptım. Rüya görmekle ilgili sorun şu ki, diye düşünüyordum, nihayetinde sizi tek bir gerçeğe dayalı olmayan bir sonuca götüren abes gözlem ve söylemlere yol açan ve aslında hiçbir gizemi olmayan bir gizemin içine çekilebiliyorsunuz. Alice ile Deli Şapkacı'nın karmaşık sohbetlerini fazlasıyla andırıyordu.

Öte yandan Ayers Kayası'nı görmek üzere Avustralya çölünün göbeğine gitmek için duyduğum o pek gerçek arzumu da ortaya çıkarmıştı. Sam Shepard tek başına yaptığı Uluru yolculuğundan sık sık bahsederdi, günün birinde birlikte gideriz belki derdi, sınır kasabalarında dolanır, arabayla ücra yerlere gider, kumtutan bitkilerinin göze çarptığı ovaların kıyılarında geziniriz. Ama Sam ALS hastalığına yakalanmıştı, fiziksel olarak her geçen gün daha çok zorlanmaya başladı, ucu açık tüm planlar

dağıldı gitti. Belki de kader, tabelanın ağzından, hâlâ o muazzam kızıl monoliti tek başıma, ama Sam'i de varlığımın meçhul bir bölgesinde korumaya alıp beraberimde götürerek elbette, görebilme imkânım olduğunu öne sürüyordu, kim bilir.

ARTIK YİYECEK BİR şeyler bulma vakti gelmişti. Faal iskelenin yanından geçtim, arka sokaklarda amaçsızca yürüyüp Las Palmas Taco Bar'da durdum. Daha önce hiç gitmemiş olsam da mekân bir şekilde tanıdık geldi. Arkalarda bir yere oturup siyah fasulye ile balık tacosu söyledim. Kahvede Aztek çikolatası dokunuşu vardı. Tam Sandy'lik bir şey kesinlikle. Burası onun gizli taco mekânı olabilir miydi acaba? Benim sözde doğaçlama hareketlerimde bir şeylerin parmağı vardı sanki. Bir kahve daha aldım, ağır ağır içtim, Dream Motel çevresine saçma sapan bir şekilde bağlanmaya başlıyordum. Buradan gitsem iyi olacak diye geçirdim aklımdan, yoksa sonumun *Büyülü Dağ*'daki, bir tepeye çıkıp da bir daha hiç inmeyen askerinkinden farkı kalmayacaktı. Gözlerimi kapadım, odamı hayal ettim, alçak bir duvarın, basit, belki de beyaza boyalı çimento bir duvarın –tabii çimentonun kendisi beyaz olabiliyorsa o ayrı– örttüğü dalgaların gürültüsüne açılan sürme kapıyı görebiliyordum.

"Her renk olabilir. Tanrı aşkına! Pigmentler. Pigmentler. Hani şu boyar tanecikler."

O lanet tabela ta Front Sokağı'na kadar beni takip mi etmişti yani?

"İncik mi dedin?" diye fısıldadım. "Deniz kenarı için tuhaf bir yemek önerisi. Uskumru ve yanında o olmazsa olmaz lahana salatasından oluşan bir günün menüsünden bahsetmeliydin halbuki, ki lahana salatası hiç sevmediğim bir yemektir."

"Lahana salatası bir yemek değil, garnitür. Ayrıca tanecik dedim, incik değil."

Daha fazla iletişimi reddederek kahvemi yudumladım, hesabı ödedim, alelacele döndüm. O tabelaya şahsen edilecek bir çift lafım vardı.

"Biraz sinirli bir halin var," dedim dizginleri ele alarak.

Tabela burnunu çekti.

"Ayrıca solgun da gözüküyorsun. Bence sen de biraz pigment edinsen hiç fena olmaz, belki o kasvetli yıldızını canlandırmak için bir parça gök mavisi uygulanabilir."

"Of... Sana pigmentlerle ilgili birkaç şey söyleyebilirim," dedi tabela cırlak bir sesle. "Suyun gizli rengi mesela ve pigmentinin nerede bulunabileceği: toprağın, sudan eser olmayan, bilmem kaç fersah altı."

Belli ki damarına basmıştım, birden iki büklüm olmuş, şeffaf bir rüzgârın girdabına kapılıp dönmeye başlamıştım çünkü. Bir gümbürtü koptu ve derin bir yarık açıldı. Dizlerimin üzerine çöktüm, değerli taşlar, altın biblolar, tomar tomar parşömenlerle dolu, oyuklardan oluşan bir labirente bakakaldım. Cinleri, perileri, Ali Baba'nın

mağaralarıyla çocukken hayal ettiğim o harikulade yeraltı dünyasıydı bu. Böyle şeylerin gerçekten var olduğunu görünce içim mutlulukla doldu. Pişmanlığın hemen peşi sıra geldiği bir neşe. İnatçı bir bulut güneşin önünden geçti gitti, havadaki serinlik azaldı, sonra her şey eski haline döndü yine. Değerli rakibimin karşısına geçip azarlanmayı bekledim.

"Pek çok hakikat, pek çok dünya var," dedi tabela ciddiyetle.

"Evet," dedim, kibrim kırılmıştı. "Ayrıca haklıydın. Rüya gördüm, pek çok rüya gördüm hem de, üstelik, sanki zihinle beraber doğmuş gibi, rüyadan öteydi hepsi de. Evet, kesinlikle rüya gördüm."

Tabela suspus oldu. Palmiyeler savrulmayı bıraktı, tatlı bir sessizlik kuşattı tepeyi.

DEVASA *KAHVE* YAZISININ altında otururken San Diego'ya giden bir çiftle tanıştım. Bunu iyiye yordum. Arabayla sekiz saat sürüyordu, seksen beş dolar karşılığında ben de onlara katılabilecektim. Sabah buluşmak üzere sözleştik. Konuşmama kuralı vardı. Üzerine hiç düşünmeden hemen kabul ettim.

O akşam havanın serinliğine rağmen, Amerika'nın en uzun ahşap iskelesi olan sekiz yüz metre uzunluğundaki Santa Cruz rıhtımı boyunca yürüdüm. Bir zamanlar, altına hücum döneminde, San Francisco'dan Sierra Nevada'daki

maden kamplarına patates göndermek üzere kullanılırdı. Normalde hareketli bir yer olsa da şimdi iskelede kimsecikler yoktu neredeyse, ne tepesinden geçen bir uçak ne görünürde bir tekne vardı, uyuyan denizaslanlarının iniltileri ile hırıltıları duyuluyordu sadece.

Lenny'yi arayıp bir süre daha dönmeyeceğimi söyledim. İçimiz parçalanarak Sandy'den bahsettik. Hepimiz çok uzun zamandır tanışıyorduk. 1971'de benim ilk şiir dinletimden sonra tanışmıştık, Lenny bana elektrogitarla eşlik ediyordu. Jim Morrison tarzı baştan ayağa deriler içindeki Sandy Pearlman, St. Mark's Kilisesi'nde yerde bağdaş kurmuş oturuyordu. Onun, rock müzik hakkında yazılmış en iyi eserlerden biri olan *Excerpts from the History of Los Angeles*'ını* okumuştum. Şiir dinletisinin ardından bana bir rock grubuna solistlik yapmamı söylemişti, bense gülüp geçmiştim, halihazırda iyi bir işim olduğunu, kitapçıda çalıştığımı söylemiştim. Sonra Hades'in köpeği Kerberos'a atıfta bulunarak hikâyesini araştırmamı salık vermişti.

"Sadece bir köpeğin hikâyesi değil, bir fikrin de hikâyesi," demişti bembeyaz dişlerini göstererek.

Kibirli biri olduğunu düşünmüştüm ama cazip bir yanı da vardı kibrinin, öte yandan bir rock grubuna solistlik yapmam konusundaki önerisi de, olanaksız olmakla beraber, ilgi çekiciydi. O dönem Sam Shepard'la birlikteydim,

* *Los Angeles Tarihinden Seçmeler.* (ç.n.)

ona Sandy'nin söylediği şeyden bahsettim. Sam bana gözlerini ayırmadan bakıp istediğim her şeyi yapabileceğimi söyledi. O zamanlar hepimiz gençtik, genel fikir buydu. İstediğimiz her şeyi yapabileceğimiz yani.

Sandy şimdi Marin County'deki Yoğun Bakım Ünitesi'nde bilinci kapalı yatıyor. Sam gitgide ilerleyen hastalığıyla cebelleşiyor. Evrenin beni farklı yönlere çektiğini hissettim ve kendine has bir kuvvet alanı, merkezinde erişilmez bir çekirdeği olan meyvelerle dolu küçük bir bostanın yer aldığı başka bir kuvvet alanına siper mi oluyor acaba diye geçirdim aklımdan.

SABAH ÇİFTLE YOLDA buluştum. Son derece soğuktular. Etrafa saçılmaması için kahvemi kaldırım kenarına dökmek zorunda kaldım, tam bir külüstür olan arabalarına binebilmek için ücreti peşin ödemem de cabasıydı. Arabanın zemini sivrisinek kovar sprey kutularıyla, çürümeye başlamış plastik kaplarla doluydu, deri koltukların tırtıklı bıçakla kesilmiş gibi bir halleri vardı. Aklımdan çeşitli olay yeri görüntüleri geçti ama müzik tercihleri muhteşemdi, yıllardır dinlemediğim parçalar çalıyorlardı. Altıncı parçadan, Charlie Gracie'nin *Butterfly*'ından, sonra kendimi tutamadım.

"Ne harika bir çalma listesi," deyiverdim.

Birden kenara çektiklerinde şaşakaldım. Adam arabadan inip kapımı açarak bana bir baş hareketi yaptı.

"Konuşmak yok demiştik. Temel kural."

"Lütfen bana bir şans daha verin," dedim.

Adam gönülsüzce arabayı çalıştırdı ve yeniden yola koyulduk. Çalan şarkılara eşlik etmeye veya müthiş bir şarkı çalmaya başladığında iç çekmeye izin var mı diye sormak istedim, gerçi şimdiye kadar, en hareketli dans parçalarından esrarengiz bir karanlığı olanlara varıncaya kadar çalan şarkıların hepsi müthişti. *Oh Donna. Summertime. Greetings (This Is Uncle Sam). My Hero. Endless Sleep.* Philly'liler mi acaba diye geçirdim aklımdan: eskilerin şehri; o tarz bir müzikti çünkü. Hürmetkâr bir sessizlik içinde, içimden şarkı söyleyerek oturdum; geçmişe, gençlik danslarına, nadiren konuşan ama sustalı bir bıçak taşıyan, Güney Philadelphia'dan sarışın bir İtalyan olan, genç, karşılık alamayan bir kalbin sessiz odasına yerleşmek üzere ev ödevi diyarından düşlere doğru seyreden Butchy Magic adındaki bir oğlana götürdü şarkılar beni.

Benzin almak için durduğumuzda çantamı kapıp tuvalete gittim, yüzümü yıkadım, dişimi fırçaladım, karton bardakta kahve aldım, mutlak bir sessizlik içinde, tam da unutulmuş R&B şarkılarının ufkuna doğru hızla yol aldıkları esnada geri döndüm. Bu da neydi şimdi? Peki madem. *My Hero*, diye bağırdım. Müthişti! Kim *Endless Sleep*'i veya *Greetings This Is Uncle Sam*'i çalar ki? Orada durup sessizce tadına vardığım tüm o muhteşem şarkıların isimlerini tek tek haykırdım.

Bir güvenlik görevlisi yanıma geldi.

"Her şey yolunda mı hanımefendi?"

"Evet, affedersiniz. San Diego aracımı kaçırdım da."

"Hımm. Gelinim arabayla San Diego'ya gidecek. Benzin parasını bölüşürseniz eminim sizi götürür."

Adı Cammy'ydi, bir Lexus'u vardı. Ön koltuğuna oturdum. Arka koltuk çoğunluğunda *Turşuluk*, birkaçındaysa *Avon* yazan kutularla doluydu.

"Bagaj cam turşu kavanozuyla dolu," dedi. "Bir arkadaşım için. Organik ürünlere dayalı bir lokantası var. Onun için ne bulursam turşusunu kuruyorum. Soğan, domates, salatalık, körpe mısır. Lokantasında satıyor. Ayrıca uzmanlık alanı gurme sosisli sandviç olan bir yerden güzel bir sos siparişim de var."

Cammy arabayı hızlı kullanıyordu, bununla bir sorunum yoktu. Ayrıca epey de konuşkandı, bir yandan konuşurken öbür yandan da radyo kanalını değiştiriyor, sonra bir anda hoparlörden yükselen bedensiz sesle yeni bir sohbet başlatıyordu. Küçücük kulaklıklar takıyordu, şarja takılı ikinci bir telefonu vardı. Cammy hiç susmadı. Bir soru soruyor, ardından o soruyu kendi bakış açısına göre yanıtlıyordu. Ben tek kelime etmedim neredeyse. Yine sessizdim ama başka tür bir sessizlikti bu. Nihayetinde OP İskelesi yakınlarındaki plajın şekerleme ambalajlarıyla dolup taşması hakkında bir bilgisi olup olmadığını sordum.

"Hadi canım," dedi, "ne garip. Redondo Plajı'nda da aynısı olmuştu ama plajda değil de havagazı fabrikasının

arkasında. Yüzlerce, belki binlerce ambalaj kâğıdı vardı. Çok acayip değil mi?"

"Evet," dedim, gerçi bana acayip gelmemişti. Daha çok ustaca planlanmış olduğunu düşünmüştüm.

"Kayıp çocuklardan haberin var mı?"

"Hayır," dedim.

Telefonu çaldı, kuşkusuz turşu imparatorluğuyla alakalı sipariş bilgileriyle ilgili hızlı hızlı bir şeyler söyledi.

"Tüm dünya kafayı yemiş durumda," diye devam etti. "Geçen baharda Queens'teydim, kız kardeşimin açelyaları vaktinden haftalar önce açtı. Sonra bir anda bir don oldu ve hepsi öldü. Yani önceden haberin olsa bitkilerini çuval beziyle örtebilirsin ama bir gecede oluverdi işte. Tüm o ölü çiçekler kalbini nasıl da kırmıştı. Central Park'taki sincapları duydun mu peki? Hava o kadar sıcaktı ki, ambale olmuş bir halde, kış uykusundan uyandılar, günler geçti ve nisan ayında, hem de Paskalya'da kar yağdı. Paskalya'da kar! On gün sonra onları şu ucu sivri, uzun sopalarla çöp toplayan adamlar buldu. Bir sürü sincap. Bebek sincaplarla anneleri soğuktan donup ölmüştü. İnanılmaz bir şey gerçekten. Tüm dünya kafayı yemiş durumda."

Cammy beni Ocean Plajı İskelesi dibindeki Newport Caddesi'nde bıraktı, ona elli dolar verdim, bana göz kırpıp yola koyuldu. Onlarca yıl içinde adı dışında pek de bir şeyi değişmemiş olan eski San Vicente Oteli'nde bir oda tuttum. İkinci kattaki eski odama döndüğüm için mutluydum. Bir zamanlar inziva pelerini kuşanıp bu odada

WOW Café, OP İskelesi

polisiye öyküler yazarak yaşama hayalleri kurmuştum. Camı açtım, her şeyden uzak kafesiyle uzun balıkçı iskelesine baktım, içimi kucak açtığım bir nostaljinin sızısıyla kaplayan bir görüntüydü bu. Hafif rüzgârlıydı, dalgaların sesi, gerçekten ziyade gerçeküstü olan, başka bir yerin çağrısını kuvvetlendiriyordu sanki.

Kirlilerimi sudan geçirdim, kurumaları için duşa astım, ceketimle yün beremi kapıp plajda kısa bir yürüyüşe çıktım. Etrafa bakınırken Cammy'nin kayıp çocuklarla ilgili sözlerini tamamlamadığını hatırladım. Her halükârda ortalarda ambalaj kâğıdı kuşatmasına dair herhangi bir işaret, sıra dışı herhangi bir şey yoktu. İskele boyunca doğruca WOW Café'ye yürüdüm. Uzaktan, deniz tarafındaki üzerinde devasa mavi harflerle *café* yazan duvarın tepesine tünemiş pelikanı görebiliyordum. Beni aşinalığın mutluluğuyla dolduran bir başka görüntü. Burada kahve yapanlar Tanrı'yla iç içeler. Kahveleri herhangi bir yerden gelmiyor, çekirdekleri Kona, Kosta Rika veya Arabistan'da yetişmiyor. Kahveleri kahve sadece.

WOW umulmadık bir şekilde kalabalıktı, dolayısıyla ortak masanın en ucuna oturdum; masanın bu bölümüne kendilerini Jesús ve Ernest olarak tanıtan iki adam ile adını söylemeyen, poster kızı tarzındaki bir sarışın hâkimiyet kurmuş durumdaydı. Jesús Santiago'luymuş. Ernest hakkında bir fikrim yoktu, Meksikalı belki, belki de Rus; gözleri haletiruhiye yüzükleri gibi renk değiştirip duruyor, açık griden çikolata rengine geçiyordu.

Yakın dönemde işlenen bir dizi korkunç suç ekseninde dönen sohbetleri ilgimi çekmişti fakat birtakım kilit noktaların ayırdına varınca aslında Roberto Bolaño'nun başyapıtı *2666*'nın bölümlerinden biri olan *Suçlarla İlgili Bölüm*'de bahsi geçen, Sonoma'da işlenen cinayetlerin gerçek mi yoksa kurmaca mı olduğunu tartıştıklarını fark ettim. İşin içinden çıkamayıp bir ümit bana baktılar, neticede dakikalardır onlara kulak misafiri oluyordum. Kitabı tekrar tekrar okumuş biri olarak cinayetlerin büyük olasılıkla gerçek olduklarını, betimlediği kızlarınsa gerçek kızları simgelediğini ama ille de gerçek kızlar olmaları gerekmediğini söyledim. Bolaño'nun emekli bir dedektiften birkaç genç kızın Sonoma'da işlenen çözülmemiş cinayetleriyle ilgili bir dosya edindiğini duyduğumu da belirttim.

"Evet, bunu ben de duydum," dedi Ernest, "gerçi polis hakkında yayılan bu hikâye gerçek mi yoksa hayali bir polis raporuna itimat edilsin diye mi uyduruldu kimse bilemez."

"Belki de polis raporunda yazanlar tam da bunlardı da sadece isimleri değiştirilmişti," dedi Jesús.

"Tamam, diyelim ki gerçekler, peki Bolaño tarafından kurmaca bir esere sokulmuş olmaları onları kurmacaya mı dönüştürüyor?" diye sordu Ernest, sürekli değişen gözleri üzerimdeydi.

Verebileceğim bir cevap vardı aslında ama bir şey demedim. Ölen yazarlarca akıbetleri muallakta bırakılan karakterlere ne oluyor acaba diye düşünüyordum. Tartışma duruldu, balık çorbasıyla ekmek sipariş ettim. Menünün

arkasında kafenin tarihi anlatılıyordu. WOW'ın açılımı *walking on water** idi. Mucizeleri, bilinci kapalı Sandy'yi düşündüm. Neden buraya gelmiştim ki? Hastane yakınlarında kalmayı, başını beklemeyi, bir mucize koparmayı düşünmüş ama insanın kendi hayatta kalma güdüsünü ve her şeye baskın gelen kaçma arzusunu tetikleyen sözde mikropsuz koridorlardan, görünmez bakteri bölgelerinden ürkmüş, yapmamıştım.

Jesús ve Ernest tempoyu yine artırmıştı, aynı anda konuşuyor, ara ara İspanyolcaya geçiyorlardı, böylelikle tartışmanın *2666*'nın açılış bölümü olan *Eleştirmenlerle İlgili Bölüm*'e kaydığı anı kaçırdım. Bilhassa eleştirmenlerin rüyalarına odaklanmışlardı. Birinde uçsuz bucaksız, uğursuz bir yüzme havuzu, diğerindeyse canlı bir su kütlesi olan rüyalarına.

"Yazar karakterlerini rüyalarının içeriğine erişebilecek kadar iyi tanıyor olmalı," diyordu Ernest.

"Rüyaları kim yaratıyor?" diye sordu Jesús.

"Yazardan başka kim olacak ki?"

"Peki ama yazar karakterlerinin rüyalarını yaratıyor mu yoksa gerçek rüyalara yön mü veriyor?"

"Bütün mesele şeffaflık," dedi Ernest. "Onlar uyurken kafalarının içini görüyor. Camdan yapılmışlar gibi sanki."

Sarışın kız lahana salatasını tırtıklamayı bırakıp çantasından bir paket sigara çıkardı. Yabancı bir marka gibi duruyordu, kutusu beyazdı, üzerinde kırmızı harflerle *Philip*

* Suyun üzerinde yürümek. (*ç.n.*)

Morris yazıyordu. Paketi masaya, kapaklı bir cep telefonunun yanına koydu.

"Asıl etkileyici olan alışılmışın dışında boşluk kullanımı," dedi derin bir nefes alarak. "*Rüyanın en garip yanı, suyun canlı olmasıydı** yazıp ardından bir boşluk koyuyor. Okur uzun, karanlık ve uçsuz bucaksız bir havuzun ortasında can simidi bile olmadan kalakalıyor."

Hepimiz hayretler içinde ona baktık. Birden hepimizden çok daha ileri düzeyde gibi görünmüştü gözüme. Artık aç hissetmiyordum. Kim boşluk bahsini açıp da sohbeti bu şekilde bitirirdi?

Dışarı, hava almaya çıkmanın tam sırasıydı. Aklımdan, başında beyzbol kasketiyle üst üste yığılı kitaplar, dosyalar, amfi parçaları, eski bilgisayarla entelektüel bir istifçiymiş izlenimi yaratan beyaz kamyonetini park eden Sandy'yi geçirerek iskelenin ucuna yürüdüm. Gençken spor bir arabası vardı, ona atlayıp Central Park'tan geçer, Papaya King'de durur, bazense ta Manhattan'ın ucuna kadar giderdik. Bir noktada bu beyaz kamyonete geçmişti, 90'larda Portland'daki bir konserin ardından Oregon Shakespeare Festivali'nde *Coriolanus'un Tragedyası*'nın modern bir uyarlamasını görmek üzere Ashland'e gitmiştik. Sandy Shakespeare'i, bilhassa da *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nı severdi. Erkekleri eşeğe dönüştürme fikri onu büyülemişti. Ona Carlo Collodi'nin *Pinokyo*'da haylaz oğlanları çift melez

* Roberto Bolaño, *2666*, çev. Zeynep Heyzen Ateş, Pegasus Yayınları, 2012, İstanbul. (*ç.n.*)

eşeklere dönüştürdüğünü söylemiştim. "Ama ilk Ozan yaptı," diye muzafferane bir şekilde karşılık vermişti.

Bir süre Medea'ya dayanan bir opera tasarlamıştık. Eğitimleri bir ömür boyu süren şarkıcılar gerektiren geleneksel opera değildi aklımızdaki ama operaydı yine de. Medea'yı benim oynamamı istiyordu. Ona bunun için fazla yaşlı olduğumu söylemiştim ama Sandy Medea'nın sadece heybetli olması gerektiğini, benimse onun o bin bir parçaya ayrılmış suretinin ışıltısını rahatlıkla aktarabileceğimi söylemişti.

"Sevgi parçaları Patti," derdi. "Sevgi parçaları."

Gecenin köründe *cheesecake* yiyebileceği bir yer ararken durmaksızın bu tarz şeylerden konuşurduk. Bizim *Medea*'mız. Hiç yazacak mıydık acaba. Gerçi o kamyonette, tepemizde yıldızlar kayarken yazmıştık da bir bakıma.

Masada değişen bir şey yoktu ama nasıl olmuşsa konu köpek yarışına kaymıştı. Sarışın kızın St. Petersburg'da tam üç şampiyonluk kazanan bir eski nişanlısı varmışmış.

"Rusya'da köpek yarışı mı var yani?"

"Hayır, Florida'da, Tanrı aşkına."

"Gitmeliyiz. Burbank'tan Tampa'ya Greyhound'la* gidebiliriz."

"Evet, en az üç aktarmayla. Ama duyduğum kadarıyla bu işi durduruyorlar. Köpekler için kötü haber, çok yetenekli sürüyle tazı işsiz kalacak."

---

* Greyhound: "Tazı" anlamına gelen otobüs şirketi ismi. (*ç.n.*)

"Yarış köpekleri için işsizlik diye bir şey söz konusu değil."

"Hepsini öldürecekler."

Aşırı uzun kirpiklerindeki yapıştırıcıyı yumuşatmak için sıcak bir kâğıt havluyu gözkapaklarına bastırdı.

"O kirpiklerle birini öldürebilirsin."

Sarışın kız birden ayağa kalktı. Gerçekten acayip bir kızdı, Jayne Mansfield kıvrımlarına sahip bir akıl küpü.

Jesús ile sarışın kız gittiler. Ernest içinde kirpikler olan kâğıt havlu yumağını cebe attı. Aklında bir şey var gibiydi. Birkaç dakika masada bir bozukluğu döndürerek orada oturdu, sonra bozukluğu alıp gitti. Ernest'in aslında yabancı olmadığına dair garip bir hisse kapıldım ama kafamda bir türlü bir yere oturtamadım da. Beş para etmez düşüncelere dalıp akşamı ettim. Kapanma vaktiydi, WOW hiçbir zaman bir gece kafesi olmamıştı.

SABAH IŞIĞI İÇERİ süzülmüş, ince yatak örtüsüne uzanıyordu. Bir an için Dream Motel'deyim zannettim. Karnım açtı, alelacele merdivenlerden indim, plajda top oynayan çocukların yanından geçtim, iskele boyunca yeniden WOW'a doğru yürüdüm. Yağda yumurta ve fasulye yedim, bir Martin Beck polisiyesine, *Savoy Cinayeti*'ne kaptırmış ikinci kahvemi içiyordum. Ernest içeri çıt çıkarmadan girmiş, tam karşımda durmuştu.

"*Gülen Polis* daha iyi," dedi.

"Evet," dedim, karşımda onu görünce şaşırmıştım, "ama iki kere okudum bile."

Oturup bir süre sohbet ettik. İkimizin de bir meçhul konudan diğerine, İsveçli polisiye yazarlarından beklenmedik hava durumuna bu denli rahat bir şekilde geçişimize hayret etmemek elimde değildi.

"Bunu neye yoruyorsun?" diye sordu.

2006 senesinden sararmış bir gazete kupürü. *Ernesto Kasırgası Ölüleri Diriltiyor*. Devrilmiş mezar taşlarıyla küçük bir arazinin fotoğrafı.

"Virginia'da mı yaşanmıştı bu?"

"Virginia kıyısı açıklarındaki bir adada. Adaşız."

"Adayla mı?"

"Hayır. Kasırgayla."

Kupürü yeniden özenle katlayıp eskimiş yılan derisi cüzdanına koyarken ufak, siyah beyaz bir fotoğraf cüzdandan kayıp düştü. Gözüme üzerinde koyu renk çiçekli bir elbise olan küçük çocuklu bir kadın ilişti. Ona fotoğrafla ilgili soru sormak istedim ama sanki bir anda huzursuz olmuştu. Dolayısıyla soru sormak yerine ona Santa Cruz'da gördüğüm rüyayı, yanlış renklerdeki ambalaj kâğıtlarını, alacakaranlıktaki ateşi, etrafı kuşatan kimyasal sükûneti anlattım.

"Bazı rüyalar rüya değil de fiziksel gerçekliğin başka bir açısıdır sadece."

"Bundan ne anlamalıyım?" diye sordum.

"Rüyalarla ilgili mesele şu ki," diyordu Ernest, "denklemler bütünüyle eşsiz bir biçimde çözülüyor, çamaşırlar rüzgârda sertleşiyor, ölü annelerimiz sırtları dönük beliriyor."

Bana kimi hatırlatıyor acaba diye düşünerek baktım ona sadece.

"Bak dinle," diye devam etti alçak sesle, "ateş yakılmadı henüz. Daha sonra, tam alacakaranlıkta plajda göreceksin ateşleri."

Hava bulutluydu, tuhaf, manasız bir aydınlık bulutların arasından sızıyordu. Alacakaranlığın tam zamanını hesaplamaya çalıştım. Telefonumun şarjı bitmiş olmasaydı büyük ihtimalle oradan bakardım. Dönerken botlarımı çıkarıp buz gibi suda yalınayak yürüdüm. Yüzme bilmeyen biri olarak en fazla bu kadarını yapabilirim. Sandy'yi düşündüm. Sam'i düşündüm. Kayalık bir sahildeki bir oyukta, Berlin'deki bir apartman dairesinde veya kendi yatağında ölmek yerine daha elli yaşındayken bir hastanede ölen Roberto Bolaño'yu düşündüm.

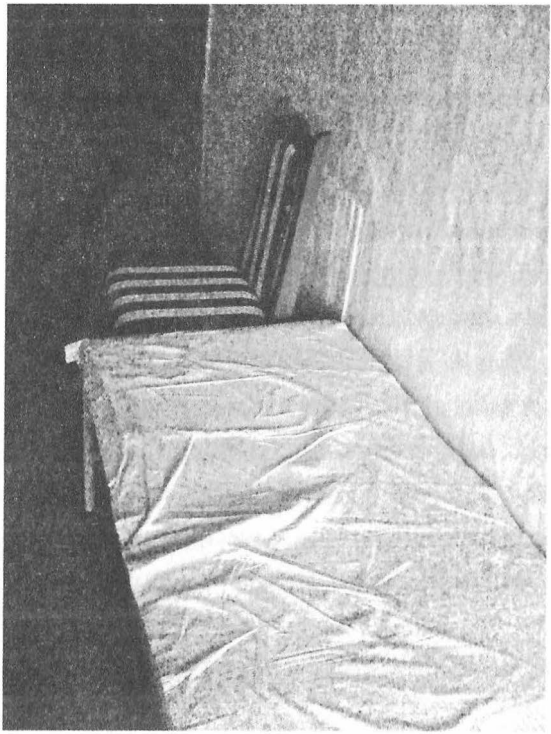
Ernest'in randevu saatini hesaba katarak yakınlarda bekledim. Vakit akşama doğru ilerlerken otelde cam kenarındaki küçük beyaz bir masaya oturup bir şeyler yazdım. Defterimin arasında kızımın bir fotoğrafı vardı. Gülümsüyordu ama bir yandan da ağlamak üzereymiş gibi duruyordu. Tabelalar, yabancılar hakkında yazdım, her daim aklımda olsalar da çocuklarımla ilgili tek kelime

yazmadım. Güneş tepedeydi. Baş eğdim, kendimi teslim ettim soyut sükûnetlerine.

İrkilerek uyandım. Yine uyuyakaldığıma inanamadım, hem de küçük bir masa başında. Çabucak sarı muşamba bir kılıfı olan portatif ütü masasını kurup dertop ettiğim nemli pantolonumun paçalarını açtım, kumlarını silkeleyip ütüledim, sonra merdivenlerden alelacele inip plaja geçtim. Karanlık çoktan çökmüştü, yine de Ernest'in hâlâ buralarda olacağını düşündüm. Gerçi sanıyorum düşündüğümden fazla uyumuştum, zira tüm olayı kaçırmıştım anlaşılan, etrafta kimsecikler yoktu, için için yanan bir dizi ufak ateş vardı sadece. Sanki ölülerin dumanını solumuşum gibi bir an için midem bulandı.

Birden iki güvenlik görevlisi belirip beni izinsiz ateş yakmakla suçladı. Sorularını yanıtlamaktan aciz bir şekilde gevelerken buldum kendimi. Nedense orada olma sebebimi hatırlayamıyordum, sadece ateşin başında olmak değil kastettiğim, niye burada olduğumu hatırlayamıyordum. Sisi tırnaklarımla yardım. Sandy hastanedeydi. *Medea*'mız için bir bölüm, Medea'nın kutsal kuş başları oyulmuş dizi dizi devasa kehribar boncuklarla süslü siyah bir kaftanın içinde transa geçip geleceğe adım attığı kısmı, yazmak üzere Dream Motel'e gidiyorduk.

"Bir opera," diyordum onlara, "Medea sandaletlerini çıkarıp en ufak bir duygu belirtisi göstermeden için için yanan ateş kalıntılarında yürüyor."

Bir süre orada öylece yaşayabilseydim

Benim kadar şaşkın bir halleri vardı. Kötü bir izlenim bırakıyordum şüphesiz ama elimden daha iyisi de gelmiyordu. Uyarıda bulundular, plaj protokolü, kurallar ve cezalar üzerine bir nutuk çektiler. Kendime arkama bakmamayı tembihleyerek hızla odama döndüm. Ateşten, alacakaranlıktaki buluşmadan bana söz eden Ernest idi. Bunu biliyordum. Neden söylememiştim peki? Geçici bir süreliğine bir portalı kapatan bir tür sözel tetik tasarladığını düşünmeye başladım. Kendisine açılan bir portalı kapatan. Oldukça iyi bir alet diye düşünüyordum ama yanlış kullanıldığı takdirde epey alengirli de. Ne şekilde yanlış kullanılabileceğini anlamaya çalışıyordum ama bu kadarı artık fazla zorlamaydı. Ay ışığının yansıdığı uzun iskeleye bakarak, "Rüya görüyorsun," dedim kendi kendime. Tam o sırada tepedeki, siyah bir cibinliğin örttüğü tabela belirdi bir anlığına.

Sabah. İlk ışık, yavaş yavaş yok olan ay görülüyordu hâlâ. Kıyafetlerimin kalanı kurumuştu, katlayıp cam kenarına oturdum ve *Savoy Cinayeti*'ni bitirdim. Sonlara doğru hiç tahmin etmediğim bir şey oluyor: *Gülen Polis*'te öldürülen polisin dul karısı Stockholm'deki bir otelde Dedektif Martin Beck'le yatıyor. Yolun karşısında martılar sandviç kalıntıları için didişiyordu; plajda ateş yakıldığına dair hiçbir emare yoktu.

Yeniden WOW'a gittiğimde tüm bu ateş meselesini kafamdan atmaya karar verip kahve ve tarçınlı kızarmış

Greyhound Terminali, Burbank

ekmek istedim. Mekân neredeyse bomboştu, sanki benim mekânımmış gibi geldi bana. Bir süre orada, WOW'da, WOW'ın, içinde basit bir karyoladan, üzerinde yazı yazacak bir masadan, eski bir buzdolabından ve bir tavan pervanesinden başka bir şey olmayan arka odasında öylece yaşayabilseydim keşke. Her sabah teneke bir demlikte kahvemi yapar, fasulye ve yumurta hazırlar, gazeteden yerel haberleri takip ederdim. Sadece tarafsız bölge. Kural yok. Herhangi bir değişiklik yok. Ama her şey değişiyor nihayetinde. Dünyanın kuralı bu. Ölüm ve diriliş döngüleri; her zaman hayal ettiğimiz şekillerde olmasa da. Mesela, üzerimizde asla görmeyeceğiniz kıyafetler kuşanmış, eski halimizden bambaşka bir biçimde dirilebiliriz hepimiz.

Zihnimde açtığım delikten baktığımda fazlasıyla telaşlı bir hali olan Jesús'la konuşan Ernest'i gördüm. Ernest elini arkadaşının omzuna koyunca Jesús sakinleşti, haç çıkardı ve birden gitti. Ernest oturup bana olup bitenleri anlattı. Jesús ve sarışın kız Los Angeles şehir merkezindeki Greyhound Terminali'ne gidiyorlarmış, Miami'ye otobüsle iki gün on dokuz saat sürüyormuş, sonra St. Petersburg'a araba kiralayacaklarmış.

"Jesús keyifsiz gözüküyordu."

"Muriel'in çok fazla bavulu var."

Demek sarışının bir adı vardı.

"Kirpiklerini geri verdin mi?" diye sordum.

"Bir martı üstlerine çullanıp kirpikleri alıp gitti, muhtemelen şimdi bir yuvanın parçasıdırlar."

Yalanını ortaya çıkarmamak için onunla göz göze gelmekten kaçındım. Kötü yapılmış, bir sisin içinde kaybolan bir deniz feneri tablosunun altında, eski bir yazı masasının üstünde aynı mendil topağına sarılı duran kirpikleri rahatlıkla gözümün önüne getirebiliyordum. Masaya koyduğu kitap ilişti gözüme, *Pascal's Arithmetical Triangle*.

"Bunu mu okuyorsun?" diye sordum.

"Bu tarz kitaplar okunmaz, özümsenir."

Söylediği bana çok mantıklı geldi, ayrıca sırf ateş konusuna girmeyeyim diye böyle geriye dönük bir dizi cümle hazırladığına dair en ufak bir şüphem yoktu, gelgelelim ben, sohbetin yönünü değiştirmek için, hiç düşünmeden kendi cümlemi atıverdim ortaya.

"Biliyor musun, birkaç yıl önce Blanes'teydim."

Bana merakla baktı, belli ki bununla nereye varmak istediğimi anlayamamıştı.

"Blanes mi?"

"Evet. Katalonya'da altmışlı yıllar tarzı bir sahil kasabası, Bolaño ölünceye dek orada yaşadı. *2666*'yı da orada yazdı."

Ernest birden çok ciddileşti. Roberto Bolaño'ya olan sevgisi neredeyse elle tutulur, gözle görülür bir sevgiydi.

"Bitiş çizgisine koşmanın onun için nasıl bir şey olduğunu hayal etmek güç. Pek az kişinin erişebileceği bir kapasiteye sahipti, tıpkı Faulkner, Proust veya Stephen King

gibi, aynı anda hem yazabiliyor hem de düşünebiliyordu. Gündelik uygulama diyordu buna."

"Gündelik uygulama," diye tekrarladım.

"*Üçüncü Reich*'ın giriş sayfalarında açıklıyordu bunu. *Üçüncü Reich*'ı okudun mu?"

"Yarısında bıraktım, beni huzursuz etti."

"Neden?" diye sordu öne doğru eğilerek. "Ne olacağını düşündün?"

"Bilmiyorum, kötü bir şey olacağını, yanlış anlaşılmadan kaynaklanan bir şeyin *Çalınan Taç*'taki gibi çığırından çıkacağını düşündüm."

"Ürkütücü."

"Öyle galiba."

Açık duran defterime baktı.

"Yazdığın yazı o şeye sebep oluyor mu? O huzursuzluğa?"

"Hayır. Yani olsa olsa komik bir huzursuzluğa sebep oluyordur."

"*Üçüncü Reich*. Sadece bir kutu oyununun adı. Onlarla kafayı bozmuştu. Bir oyun sadece bir oyundur."

"Evet, sanırım öyle. Biliyor musun, oyunlarını görmüştüm."

Her şey oyuncunun istediği şekilde gittiğinde bir tilt makinesi nasıl ışıl ışıl olursa Ernest'in yüzü de o şekilde aydınlandı.

"Gördün mü? Bolaño'nun oyunlarını gördün demek ha, öyle mi?"

"Evet, Blanes'teyken. Ailesini ziyaret etmiştim. Oyunlar bir dolapta, rafta duruyordu. Belki de çekmemem gerekirdi ama fotoğrafını çekmiştim hatta."

"Fotoğrafı görebilir miyim?" diye sordu.

"Elbette," dedim. "Sende kalabilir de ama bulmam biraz vakit alabilir."

Üçgen desenli kırmızı sarı kapaklı kitabını aldı. Bir yere, önemli bir yere gitmesi gerektiğini söyledi. Bir peçetenin arkasına bir adres karaladı. Ertesi akşam buluşmak üzere sözleştik.

"Fotoğrafı unutma."

Te Mana Café Voltaire Sokağı. saat ikide. Peçeteyi katlayıp el işaretiyle bir kahve daha istedim. Maalesef üzerine hiç düşünmeden fotoğrafı ona verme vaadinde bulunmuştum, ne var ki fotoğraf Manhattan'da bir yerlerdeydi, üstelik nereye koyduğuma dair en ufak bir fikrim de yoktu, kim bilir hangi kitabın arasına tıkıştırmış, başka yüzlerce alakasız fotoğrafla beraber hangi arşiv kutusuna atıvermiştim. Hep hatırlayacağımı zannettiğim ama şimdi hiçbir şekilde çıkaramadığım sokakların, mimarinin, otellerin ön cephelerinin siyah beyaz polaroidleri.

Ernest'e söylemedim ama aslında Bolaño'nun oyunlarını yanlışlıkla bulduğuma dair tatsız bir his vardı içimde. Kötü tatsız değil de zamanda kırılma yaratan türde bir tatsızlık. Dolap rafında dünya kadar enerji vardı, vakti zamanında o oyun yığınlarına sarf edilmiş konsantrasyon

hâlâ etkiliydi, fazla nesnelleştirilmiş bir duyu olarak açığa çıkıyor, her hareketimi gözlüyordu.

Öğleden sonra akşama dönüştü. Ay doğdu, neredeyse dolunaydı, hal ve tavırlarımı etkiliyordu. Alçak beton duvara oturup WOW'ın ışıklarının sönüşünü izledim uzaktan. Sanki o sönen ışıklara cevaben, uzak ama hep var olan yıldızlar belirdi bir bir. Birden ille de Sandy'yle hastanede olmam gerekmediğini fark ettim. Son yirmi yıldır karşı kıyılarda yaşamış, yaklaşık beş bin kilometreyi aşması için zihin gücümüze güvenmiş, kanalları açık tutmuştuk. Şimdi niye farklı olsundu ki? Bulunduğum yerden de bekleyebilirdim başını, uykunun içine nüfuz edecek, onu uyandıracak başka tür bir ninni besteleyebilirdim.

SÖZ VERDİĞİM GİBİ Voltaire Sokağı'nda, füme domuz eti ile küçük şemsiyelerle süslenmiş *smoothie*'ler yapan Hawaii tarzı basit bir mekânda Ernest'le buluştum. Gecikti, şimdiden tek taraflı bir konuşmanın ortasındaydı; saçı başı hafif dağınık, gömleğinin bir düğmesi söküktü. Ernest Küba usulü iki kahve söyledi, heyecanla aklındakileri açıklamaya koyuldu, işin özü eşyalarını toplamıştı, yetersiz beslenen ve yaşam tarzlarından kaynaklanan hastalıklardan mustarip çocukları kurtaran bir azizin peşinde yola çıkıyordu.

"Çocuğun var mı?" diye sordum.

"Hayır," dedi, "ama ben tüm çocukları kendi çocuklarım olarak görüyorum. Kız kardeşimin üç çocuğu var. İkisi öyle iri ki zor hareket ediyorlar. Kardeşim onları şımartıyor, kızarmış ekmek ve şekerle besliyor. Aziz çocukları kurtaracak."

Pediatrik kanserlerin, diyabetin ve yüksek tansiyonun artışıyla ilgili okuduğum her şeyle beraber bir dolu soru geçiyordu aklımdan, fast-food dünyası gençlerimizi kuşatıyordu.

"Peki bunu nasıl yapacak?" diye sordum.

"Söyleyemem."

"Onu nereden tanıyorsun?"

Düşüncelerini duyabilmemi, böylece değerli vaktini harcamamamı umut edercesine dikkatle baktı bana.

"Tüm kutsal bilgilerde olduğu üzere rüyamda gördüm. Kendisi çölde, onu nerede bulabileceğimi biliyorum galiba. Bu bir kült, iyi bir kült ve ben de katılacağım. Çiftçilik yapabilir, barınak inşa edebilir, oğlanlar için beyzbol takımları kurabilirim belki."

"Kızlar da top oynuyor."

"Evet, tabii," dedi dalgınca. "Hepsi için beyzbol."

"Tanrı çocukları korusun, ayrıca bana güvendiğin için teşekkür ederim."

"Belki orada görüşürüz."

"İyi de seni nasıl bulacağım ki?" diye sordum.

"Ambalaj kâğıtlarını yanından ayırma, geceleri yastığının altına koy. Uykunda sana gelecektir. Fotoğrafı bulunca benim için sakla."

Böylece hiç umulmadık bir görev peşinde gitti Ernest. Duvarları süsleyen rengârenk ağlarda denizyıldızları vardı. Ismarladığı kahve şekerliydi, yoğun bir tarçın tadı hissediliyordu. Orada oturup kendimi yeniden New York'ta, görsel arkeoloji katmanlarını derinlemesine incelerken tasavvur ettim. Fotoğrafın hayli karanlık olması da cabası. Oyunlar üst üste güzelce dizilmiş ama dolabın içindeki başka hiçbir şey göz önüne serilmemişti: deri ceketi, eskimiş deri ayakkabıları, *2666* için tuttuğu kareli kâğıda yazılmış şifreli notlarla dolu ince, siyah defter. Görüp dokunduğum şeyler.

"O adam hesabını ödemedi," diye çıkıştı garson.

"Ben hallederim," dedim.

Yerde, ayağımın ucunda bir düğme vardı. Ucunda küçük bir iplik olan ufak, gri, plastik bir düğme, alıp cebe attım; düşün içindeki bir düşten tura yüzü dönük bir şans parası.

O gece ambalaj kâğıtlarını masaya saçtım. Çikolatadan eser yoktu. Şeker de kokmuyordu. Azıcık kumlu olmaları dışında pırıl pırıldılar. *Bu bir kült* demişti Ernest. Birden bu araştırmanın manasızlığını fark ettim ve kendi kendime yüksek sesle güldüm. Beni canlandırmak istercesine havada asılı kalan bir kahkaha. Haritasını çizmeye

çalıştım. Dream Motel'de, plaja açılan sürme kapının kenarında sandalyede oturuyordum. Beni Santa Cruz'dan San Diego'ya otostop çekmeye iten bir rüya görmüş, orada bana benim dışımda kimsenin görmediği şenlik ateşlerinden bahseden Ernest'le tanışmıştım. Yanık ambalaj kâğıtlarını dürtükleyip bir gazlı beze kül parçaları sardığımı hatırlıyordum.

Ayağa fırlayıp ceketimin ceplerini karıştırdım ama gazlı bez rulosu gitmişti, gerçi parmak uçlarımın kararıp is lekesi olduğunu fark ettim. Ernest ambalaj kâğıtlarını yastığımın altına koyup öyle uyumamı söylemiş fakat ambalaj kâğıdının ne halde olması gerektiğini belirtmemişti. Komodinin çekmecesinde içinde telefon numarası yazan bir kibrit kutusu vardı. Aynı anda iki kibrit çakıp ambalaj kâğıdını tutuşturdum. Hafif bir ot kokusu yayarak ağır ağır yandı. Defterimden bir sayfa yırttım, külü sayfanın ortasına döküp kâğıdı origami bir kuş misali tekrar tekrar katladım.

Sonra paketi yastığımın altına koyup Ernest'le arkadaş mıyız acaba diye düşündüm. Ne de olsa beni tanımıyordu, hele ben onu hiç tanımıyordum. Ama bazen böyle olur, kimseyi tanımadığınız gibi tanırsınız bazen bir yarı yabancıyı. Toz içindeki gri düğmeyi fark ettim. Hâlâ yerde yığılı duran ceketimi çıkarıp attığımda cebimden düşmüştü herhalde. Düğmeye uzandım, anlaşılan tekrarlamaya mahkûm olduğum bir diğeriyle aynı, ufak bir jest.

Tazılar uzun uzun havlıyordu, daha ötede, Santa Cruz'da, denizaslanlarının kralının gırtlaksı haykırışı diğerleri uyurken iskelede yankılanıyordu. Alçak bir ıslık sesi vardı. Havlama sesi gitgide zayıfladı. Uhrevi bir sisten yükselen *Parsifal*'ın girişini duyabiliyordum neredeyse. Bir cüzdandan bir fotoğraf düştü, koyu renk bir bürümcük giyinmiş bir kadınla küçük bir oğlan. Bu imgeyi daha önce bir yerlerde, belki bir filmde, gördüğümden emindim. Yakın çekim çikolata rengi gözler, aslında halı değil de sokaktan geçen bir arabanın aydınlattığı bir elbisenin volanı olan küçük çiçekli, dalgalı bir halı. Orada olduğundan emin olmak için elimi yastığın altına götürüp pakete dokundum. Evet, orada diye teyit ettim uykulu uykulu, sonra gözlerimi kapadım, belli belirsiz bir dizi imge belirdi: kuğu, mızrak ve meczup.

VOLTAIRE SOKAĞI'NDA, organik yiyecek pazarı yakınlarında Cammy'ye rastladım, birkaç kutu soğan marmeladı dağıtmasına yardım ettim. Şarj aletinin arabasının kontrol paneline takılı olduğunu gördüm. Şarj aletimi Dream Motel'de, duvardaki prizden maalesef amaçsızca sarkar bir halde bıraktığımdan telefonumun epeydir şarjı yoktu. Sandy'nin durumuyla ilgili bilgi alabilmem için Cammy telefonunu kullanmama izin verdi. Tüm telefon görüşmesi boyunca konuştu ama neyse ki Sandy'nin nasıl olduğunu anlayabildim. Bilinci açılmamıştı.

Cammy bana araba yolculuğumuzun sonunda bahsettiği kayıp çocuklardan birinin amcasını tanıyan bir kadınla tanıştığından söz ediyordu. O kayıp çocuklar neredeyse bütünüyle aklımdan çıkmıştı. Meğerse oğlan tişörtünde kendisinde kalp üfürümü olduğunu yazan bir notla sağ salim dönmüş. Hiçbir zaman teşhis edilmemiş ama çabucak teyit edilmiş. Bütün gece ağlamış, geri dönmek istemiş, onlara herhangi bir şey anlatmaya yanaşmamış. Bir şey söylemedim ama Fareli Köyün Kavalcısı masalındaki cennetin tadına şöyle bir baktıktan sonra eve geri gönderilen sakat çocuğun hikâyesine çok benzediğini düşünmekten de kendimi alamadım.

"Yarın Los Angeles'a gitmem gerekiyor," dedi Cammy. "Burbank'te yüklü bir teslimat yapacağım."

"Venice Plajı'na gitmeyi düşünüyordum," deyiverdim bir anda. "Seninle gelsem olur mu? Benzin parasını öderim."

"Anlaştık," dedi.

O gece otel telefonundan aramam gerektiğini düşündüğüm herkesi aradım. Bir kişi bile evde değildi, daha doğrusu bir kişi bile telefonu açmadı. Hepsine mesaj bıraktım. *Şarjım bitti. İyiyim. Bana otelden ulaşabilirsiniz.* Olayın tamamında hazin bir yan vardı. Dört insan, dört çalışmayan telefon. Camı kapadım. Hava serinlemişti. Otel kalemini alıp telefonun çalmasını bekleyerek defterimin birkaç sayfasını doldurdum ama telefon çalmadı.

Çıkış işlemlerimi yapıp lobide bayat bir kepekli muffin yedim, sade kahve içtim. Cammy Lexus'uyla geldi. Üzerinde pembe bir kazak vardı, arka koltuk kapakları bantlı kutularla doluydu. Los Angeles'a yaklaştıkça Cammy kendi dünyasındaki çeşitli gelgitler hakkında beni bilgilendirdi, neyse ki aklım başka yerdeydi de bir kısmını kaçırdım.

"Tanrım," dedi birden, "Macon'daki kayıp vakalarını duydun mu?"

"Georgia, Macon mu? Çocukları mı kastediyorsun?"

"Evet, yedi çocuk."

Çok yüksek bir yerden aşağı baktığımda yaşadığım duyguya benzer bir duyguya kapıldım. Sanki ufacık buz hücreleri yavaşça hareket ediyor, damarlarımda salınıyordu.

"İnanabiliyor musun?" dedi. "Şimdiye kadarki en geniş çaplı Amber alarmlarından biri."

Cammy radyoyu açtı ama haberlerde bu olayın bahsi geçmedi. Venice'e çekinceye kadar ikimiz de memnuniyet verici bir sessizliğe gömüldük. Ben ona kırk dolar verdim, o bana üzerinde *ravent ve çilek reçeli* yazan küçük bir kavanoz reçel verdi.

"Yedi çocuk," dedim kemerimi çözerken, donuk bir şekilde.

"Evet," dedi, "inanabiliyor musun? Delilik bu. Hiçbir bildiri yapılmadı, hiçbir talepte bulunulmadı. Sanki Fareli Köyün Kavalcısı alıp götürdü onları."

VENICE PLAJI, DEDEKTİFLER şehri. Palmiye ağacının, Jack Lord'un, Horatio Caine'in mekânı. Ozone Caddesi yakınlarında, ahşap kaldırımdan çok da uzak olmayan küçük bir otelde bir oda tuttum. Odam palmiye fidanlarıyla On the Waterfront Café'nin arka kapısına bakıyordu, öğle yemeği için iyi bir mekândı burası. Kahve, sloganları olan *İşte Manzaramız İşte Tadımız* cümlesinin üzerinde süzülen hoş bir mavi denizyıldızıyla süslü beyaz bir fincanda geldi. Masalara koyu yeşil muşambalar örtülüydü. Sinekleri kovup durmam gerekti sürekli ama bu beni rahatsız etmedi. Hiçbir şey, normalde rahatsız eden şeyler bile, rahatsız etmedi beni.

Karşımda Russell Crowe'un gençliğini andıran yakışıklı bir delikanlının, onun karşısındaysa bol miktarda fondöten sürmüş, ağır makyajlı genç bir kızın oturduğunu fark ettim. Muhtemelen derdi bozuk cildini kapamaktı ama güneş gözlüğü, kısa siyah saçlar, suni leopar kürkle bezenmiş kızda ta odanın öbür ucundan hissedilebilen içsel bir şey vardı, doğuştan bir film yıldızıydı tıpkı. Kendi dünyalarındaydılar, bense onların dünyalarında; onları dedektif Mike Hammer ve göz alıcı güzelliğiyle mesafeli Velma olarak hayal ediyordum. Tüm bunları yazarken çift, sanki orada hiç bulunmamış gibi, ben fark etmeden kalkıp gitti, masaları temizlendi, yeni servis açıldı.

Venice Plajı'nı hep sevmişimdir, uçsuz bucaksız bir hali vardır; su çekildiğinde daha da genişleyen koca bir alan. Botlarımı çıkardım, pantolonumun paçalarını sıvayıp sahil boyunca yürüdüm. Su inanılmaz soğuk ama

sağaltıcıydı, yüzüme ve boynuma deniz suyu çarpmaktan kıyafetimin kolları sırılsıklam oldu. Dalgaların arasında tek bir ambalaj kâğıdı ilişti gözüme ama kâğıdı almadım.

Rüyalarla ilgili mesele şu ki diyen tanıdık bir ses duyuldu inceden ama birtakım kuş sesleri, hazırolda, her an lafa girmek üzere bekleyen büyük, gürültücü kuşlara ait sesler aklımı çeldi. Ne yazık ki ufak bir parçam kuşların gerçekten konuşup konuşamadığını tartışmaya başlamıştı bile ve bu da bağlantının kopmasına sebep oldu. Kimi kanatlı yaratıkların kelime oluşturma, monolog döndürme, hatta zaman zaman tüm bir konuşmaya hükmetme becerisine sahip olduğunu gayet iyi bildiğim halde neden bundan tereddüt ettiğimi sorgulayıp eseflenerek geri döndüm.

Akşam yemeği için Waterfront'ta karar kıldığım halde tam zıddı yöne yürüyüp duvar resimleriyle, *Damdaki Kemancı*'dan Chagall'vari sahnelerle, alevlerin ortasında süzülen, şaşırtıcı bir nostalji duygusu uyandıran kemancılarla kaplı bir duvarın önünden geçtim. Nihayet geri dönüp de Waterfront'a girdiğimde hata yaptığımı düşündüm. Ortam öğleden sonraya göre bambaşkaydı şimdi. Bir bilardo masasıyla başlarında beyzbol şapkası, önlerinde limon dilimli devasa bira bardakları olan her yaştan adam vardı sadece. Ben, tehdit teşkil etmeyen bir yabancı, içeri girince birkaçı bana baktı, sonra içkilerine ve sohbetlerine kaldıkları yerden devam ettiler. Dev ekranda bir hokey maçı gösteriliyordu, sesi kapalıydı. Yalnızca bir ıstakanın topa hafifçe vurmasıyla, topun deliğe girmesiyle bölünen

gürültü de homurtu da hep erkeklere, gülen, konuşan cana yakın erkeklere aitti. Kahve, balıklı sandviç ve salata ısmarladım, menüdeki en pahalı öğündü bu. Balık küçüktü, bol yağda kızartılmıştı, neyse ki marulla soğanlar tazeydi. Aynı denizyıldızlı fincan, aynı kahve. Hesabı masaya bırakıp dışarı çıktım. Yağmur yağıyordu. Beremi taktım. Duvar resminin yanından geçerken kendisiyle arkadaşlarımın yok olup gitmesinden duyduğum dile getirilmemiş bir korkuyu paylaşarak Yahudi kemancıya başımla selam verdim.

Odamda kalorifer çalışmıyordu. Kanepeye uzandım, sarınıp sarmalandım, dikkatimi tam da vermeden *Extreme Homes* programını izledim; kayalara ve eğimli şistlere nasıl inşa ettiklerini yahut beş tonluk döner bir bakır çatının mekaniğini ana hatlarıyla izah eden mimarların rol aldığı bitmek bilmeyen bölümler. Etraftaki gerçek kayaların birer kopyası olan dev kayalara benzer konutlar. Tokyo'da, Vail'de, Kaliforniya çölünde yer alan evler. Uyuyakalıyor, ardından gözlerimi açtığımda karşımda aynı Japon evinin bir kopyasını veya *İlahi Komedya*'nın üç bölümünü temsil eden bir ev buluyordum. Dante'nin Cehenneminin tezahürü olan bir odada uyumak nasıl bir şey olurdu acaba?

Sabah penceremin önüne üşüşen martıları izledim. Pencere kapalıydı, seslerini duyamadım dolayısıyla. Sessiz, sessiz martılar. Yağmur çiseliyor, uzun palmiyelerin saçları rüzgârda salınıyordu. Beremi taktım, ceketimi giydim ve kahvaltı etmek üzere dışarı çıktım. Waterfront kapalı olduğundan Rose Caddesi'ndeki, kendi fırını ve

vejetaryen menüsü olan bir mekâna razı geldim. Önüme bir kâse karalahanayla tatlı patates koydular, oysa ben biftekle yumurta istemiştim. Yanımdaki adam arkadaşına kutsal bir nehirdeki cesetlerden kurtulmak için dev etobur kapankaplumbağası ithal eden bir ülkeden bahsediyordu.

Rose'un yanında bir sahaf vardı. *Üçüncü Reich*'ın bir kopyasına bakındım ama tek bir Bolaño kitabı bile yoktu. *Fareli Köyün Kavalcısı*'nın, başrolde Van Johnson'ın oynadığı ikinci el bir DVD'sini buldum. Ne kadar da şanslıydım. Kay Starr'ın, sakat çocuğun annesinin, acı feryadını duyabiliyordum adeta. *Oğlum nerede, oğlum John?* Bu da aklıma kayıp çocukları getirdi. Çocukları ve şekerleme ambalajlarını. Aynı yakınlıkta değilse de bağlantılı olmalıydılar. Akıl almaz bir şekilde hiçbir gazetede kayıp çocuklarla ilgili tek kelime edilmiyordu. Olayın tamamından şüphe etmeye başlamıştım, gerçi Cammy'nin böyle bir hikâye uyduracağına inanmak da güçtü.

Pasifik'teki bir pasajdan geçtim, üzerinde *Mao's Kitchen* yazan bir kapının önünde durdum. Ben orada durmuş içeri girsem mi diye düşünürken kapı açıldı ve bir kadın eliyle beni içeri davet etti. Komünal türde bir mekândı, arka duvardaki solmuş pirinç tarlası posterlerinin yanı sıra *Halkın yiyeceği* yazan bir tabelanın altında tencere tencere buharda mantının piştiği endüstriyel ocaklarla donatılmış açık bir mutfağı vardı. Bana Ho Chi Minh'in Vietnam Bağımsızlık Bildirgesi'ni yazdığı Çin sınırı yakınlarındaki mağarayı bulmak üzere arkadaşım Ray'le çıktığımız eski

bir yolculuğu hatırlattı. Tepemizde açık mavi bir gök, uçsuz bucaksız mat altın rengi pirinç tarlalarından geçmiş, pek çoklarının sıradan bulduğu bir manzara karşısında sarsılmıştık. Kadın bir kap taze zencefil, limon ve bal getirdi.

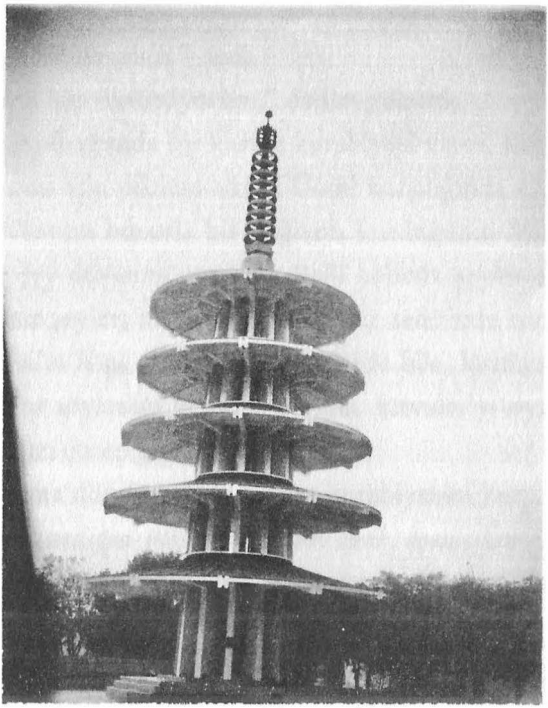
"Öksürüyordun," dedi.

"Ben hep öksürüyorum," dedim gülerek.

Çay tabağımda bir kısmet kurabiyesi vardı. Kurabiyeyi sonrası için cebime attım. Ücret karşılığında elde edilen mütevazı huzurla bir bağlantı kurduğumu hissettim; hiçbir şey düşünmüyordum. Belli belirsiz şeyler sadece, anlamsız şeyler; mesela, annemin bir seferinde bana Van Johnson'ın hep, siyah beyaz filmlerde bile, kırmızı çorap giydiğini söylediği gelmişti aklıma. Kavalcı'yı oynarken de kırmızı çorap giymiş miydi acaba.

Odama döndüğümde kısmet kurabiyesini kırıp açtım. *Gitmek istediğin ülkelerin tinine ayak basacaksın.* "Dikkatli olurum," dedim fısıldarcasına ama tekrar bakınca aslında *tinine* değil de *tümüne* yazdığını fark ettim. Sabah geldiğim yoldan geri gitmeye, başladığım yere, aynı şehre, Japon Mahallesi'ndeki, Barış Kulesi'nden birkaç adım ötede yer alan, aynı otele dönmeye karar verdim. Âdeti olduğu üzere hayali bir sistemi keşfetmek için değil de kendi derinliklerini araştırmak üzere hücrelerinin ucuna kadar tırnaklarıyla kendine bir yol açan Sandy'nin başını bekleme vakti gelmişti artık. Havaalanına giderken *Fareli Köyün Kavalcısı*'nın esasında bir intikam hikâyesi değil de

bir sevgi hikâyesi olduğunu fark ettim. San Francisco'ya gidiş bileti aldım. Bir an için Ernest'i güvenlik kontrolünden geçerken gördüğümü sandım.

Barış Kulesi, Japon Mahallesi

YOĞUN BAKIM ÜNİTESİ

San Francisco'ya yeniden girerken fazla trafik yoktu. Miyako Otel'deki odam hazır olmadığından binanın bünyesindeki iki alışveriş merkezinden geçip On the Bridge'de yemek yedim. Lenny'nin insana güven veren varlığını özlesem de her şey haftalar önce nasıldıysa yine öyleydi. Aşçı bana içinde uçan balık yumurtası olan bir spagetti yaptı. Televizyon ekranlarında *Dragon Ball*'dan görüntüler dönüp duruyordu. Kendimi manga güzergâhında güç bela ilerlerken buldum, sayfaları ters yöne çevirerek *Ölüm Defteri 7*'yi karıştırıyor, çizimlerinden bir anlam çıkarmaya çalışıyordum: Kara bir tehlike, aralıklı sayı dizilerinin olduğu sayfaları inceleyen Light adlı çocuğun tepesinde dikiliyordu. Tabağım boştu. Yediğimi hatırlamıyordum bile. Hesapta yazan tarih 1 Şubat'tı. Ocak ayı nereye gitmişti böyle? Yapmam gereken şeylerin bir listesini çıkardım. "Yakında yapacağım hepsini," dedim kendi

kendime ama sabah ilk iş Sandy'nin Yoğun Bakım Ünitesi'nde bilinci kapalı bir şekilde yattığı hastaneye gideceğim. Yoğun bakımda ve bilinci kapalı da olsa küçük bir dükkânda durup ona kırmızı fasulye ezmesinden yapılmış şekerleme aldım. Sandy severdi böyle şeyleri, cennetten, yelpaze şeklinde birer parça.

Erkenden yattım. Televizyonda hiçbir şey yoktu. Kyoto'da olduğumu hayal ettim; yatak alçak olduğundan ve yanı başında pirinç kâğıdı bir lamba ile bambu kum havuzuna özenle yerleştirilmiş gri tonlarında çakıl taşlarından bir tablo yer aldığından çok da zor değildi doğrusu. Komodinin üzerinde baston şeker şeklinde bir kurşunkalem vardı. Henüz o kadar da uykum gelmedi dedim kendi kendime, kalkıp yazsam iyi ederim, ama yapmadım. Nihayetinde burada olan sözcükleri yazdım, bu esnada başka bir dizi sözcük havada süzülen harflerle uykumda benimle alay ederek kaçıp gitti. *Olay örgüleri takip edilmez, onlarla orta noktada buluşulur.* Manga tavsiyesi; kendi düşüncelerime karışan, sürekli yinelenen bir mantra.

Kurşunkalem çok uzak, erişemeyeceğim bir yerde gibi geldi ve işin aslı, kendimi uykuya dalarken seyrettim. Bulutlar pembeydi, gökten düşmüşlerdi. Ayağımda sandaletler vardı, küçük bir tepedeki bir türbeyi çevreleyen kızıl yaprak kümelerini tekmeliyordum. Kimileri kırmızı pelerinlerle ve örgü berelerle donatılmış sıra sıra maymun tanrının olduğu ufak bir mezarlık vardı. Heybetli kargalar kuruyan yaprakları eşeliyordu. *Bir anlam*

ifade etmiyor, diye bağırıyordu biri, tek hatırlayabildiğim buydu.

Sabah, Sandy'ye bakma işini üstlenmiş olan ortak arkadaşlarımızın yardımıyla Marin County'deki hastaneye gitmek için bir araç ayarladım. Ailesinden kimse yaşamadığından bu görev onu tanıyıp seven bu küçük sadık arkadaş çevresine kalmıştı. Yoğun Bakım Ünitesi'ne girdim yeniden. Lenny'yle yaptığımız son ziyaretten bu yana hiçbir şey değişmemişti; doktor, Sandy'nin kendine geleceği konusunda pek ümitli değil gibiydi. Yatağının etrafında bir tur attım. Ayakucunda hasta takip çizelgesi asılıydı, göbek adı Clarke'tı, oğlum onunla aynı gün doğmuştu, her nasılsa unutmuşum bunu. Doğru düşünceleri, komanın kalın peçesinden sızıp geçebilecek olanları bulmaya çalışarak orada öylece durdum. Hapisteki Arthur Lee geldi gözümün önüne, bir deste kart gibi saçılmış küçük kırmızı kitaplar. Sandy'nin bir ATM yakınındaki bir otoparkta ağır çekimde düşüşünü görebiliyordum. Düşüncelerini duyabiliyordum neredeyse. *Nekahet. Latince. On beşinci yüzyıl.* Tüplere, şıringalara ve hastane ortamlarının yapay sessizliğine olan güçlü fobimi elimden geldiğince bastırmaya çalışarak kalabildiğim kadar uzun kaldım.

Otel ve hastane arasında mekik dokudum. Başucunda oturmuş ümitsizce içeri girmenin bir çaresini, bir bağlantı yolu ararken ilaç kokuları, hemşirelerin ellerinde sekreterliklerle serum torbaları, ayaklarında lastik tabanlı ayakkabılarla odaya gelip durması sinirlerimi bozdu. Son

günümde, ziyaret saatleri bitmiş olsa da kimse benden oradan ayrılmamı istemediğinden karanlık çökünceye dek kaldım. Kendimi beyaz çarşaflarına kelime öbekleri yansıtırken buldum, erişilmez bir ufukta sıralanmış mucizevi totemlerin dudaklarından dökülen sonsuz bir sözcük yumağı. Medea ve maymun tanrılar, çocuklar ve şekerleme ambalajları. Bütün bunlar sence ne anlama geliyor Sandy? Sessizce dürttüm onu. Nabız gibi atan makineler. Damlayan salin solüsyonu. Sandy elimi sıktı ama hemşire bunun *bir anlam ifade etmediğini* söyledi.

Hie Tapınağı

MY 2016

Otelin tam karşısında bir nakliye şirketi vardı. Kalan eşyalarımı da toplayıp New York'a gönderdikten sonra kasabanın öbür ucuna, Jack Kerouac bölgesine yürüdüm. Çin Mahallesi'nden geçerken beklenmedik bir biçimde Çin yeni yılı, Maymun Yılı, hazırlıklarına denk geldim. Gökten konfetiler, üzerine kırmızı maymun suratı mührü basılmış ufak kare kâğıtlar yağdı. *Tören 27*. Görülmeye değer bir şey olacaktı belli ki ama ben o zamana kadar çoktan buradan ayrılacaktım. Ne acayip, bir yeni yılda San Francisco'dan ayrılmıştım ve işte şimdi başka bir tanesinde yine ayrılıyordum. Evimin yerçekimi kuvvetini hissedebiliyordum, ki bu, evde çok uzun süre kaldığımda başka bir yerin çekim kuvvetine dönüşüyordu.

Üç maymun bankı boştu. Kutlamalar beni gafil avladığından birkaç dakikalığına oturup soluklandım. Çocukken bir parkta amcamla beraber üç maymunun benzer bir

heykelinin önünde durduğum geldi aklıma. "Hangi maymun olmayı tercih ederdin?" diye sormuştu. "Görmeyen mi, duymayan mı yoksa konuşmayan mı?" Kendimi kötü hissetmiş, yanlış seçim yapmaktan korkmuştum.

Muhitin hemen dışında bir ara sokak buldum. Paket servis Çin mantısı, üzerlerine sarı muşamba örtülü iki masa. Menü yok. Oturup bekledim. Pijamalar içindeki ablak yüzlü bir oğlan elinde bir bardak çay ve bir sepet buharda pişmiş Çin mantısıyla geldi, sonra pembe yeşil çiçekli bir perdenin ardında gözden kayboldu. Bir süre orada oturup ne yapacağımı düşündükten sonra nihayet hangi itki diğer itkilere baskınsa onu takip etmeye karar verdim. Başka bir deyişle, hangi itki kazanırsa ona göre hareket edecektim. Çay soğuktu ve birden tuhaf bir lokantada bir başıma kaldığımı fark ettim. Bu abartılı duygu, eski bir Süperman çizgi romanındaki cam fanus içinde saklanan Kandor şehri sakini misali, güç alanında tutuluyormuşum gibi hissedinceye dek çoğaldıkça çoğaldı.

Birkaç sokak ötede patlatılan kestane fişeklerini duyabiliyordum. Maymun Yılı başlamıştı, nasıl devam edeceğinden pek emin değildim doğrusu. Annem 1920'de, Metal Maymun Yılı'nda doğmuştu, dolayısıyla onun kanının beni koruyabileceğini düşündüm. Oğlan bir türlü dönmedi, bu yüzden de masaya biraz para bırakıp görünmez bariyeri aştım ve Çin Mahallesi'nden Japon Mahallesi'ne, otele geri yürüdüm.

Sahip olduğum azıcık eşyayı da yatağa serdim: körükleri ezilmiş fotoğraf makinem, kimlik, defter, kalem, şarjı olmayan bir telefon ve bir miktar para. Henüz değil ama kısa süre içinde eve dönecektim. Otel telefonundan bana siyah bir palto, çok sevdiğim ama kaybettiğim bir palto vermiş olan şairi aradım.

"Bir süreliğine sana gelebilir miyim Ray?"

"Elbette," dedi hiç tereddütsüz. "Kafemde kalabilirsin. Yeşil kahve yapıyorum."

Lake kaplı dikdörtgen bir kutuda Japon usulü kahvaltı edip otelden çıkış yaptım. Yıllardır orada çalışan yaşlı vale bana bir daha ne zaman geleceğimi sordu.

"Yakında herhalde, başka bir işim olduğunda."

"Farklı olacak," dedi kederli bir edayla. "Japon odaları olmayacak artık."

"Ama burası hep Japon tarzı bir otel oldu," diye karşı çıktım.

"İşler değişiyor," diyordu ben taksiye binerken.

Tucson uçuşu iki saat on bir dakikaydı. İndiğimde Ray beni bekliyordu.

"Nerelerdeydin?" dedi.

"Orada burada. Santa Cruz. San Diego. Sen neredeydin?"

"Guatemala'da kahve alıyordum. Sonra da çöldeydim. Seni aramayı denedim," dedi gözlerini kısarak.

"Mesajını almadım," dedim özür diler bir edayla. "Telefonum epeydir kapalı aslında."

"O tarz bir mesajdan söz etmiyorum," dedi.

"Tabii ya," dedim gülerek. "İşte buradayım, demek ki mesajını aldım."

Kafeyi kapattı, bize mısırlı ve yukalı çorba pişirdi, ardından yere bir şilte serip bana yatak yaptı. Birbirimizi uzun zamandır tanıyorduk, birlikte zorlu seyahatlere çıkmıştık ve birbirimizin rutinine kolaylıkla uyum sağlayabiliyorduk. Bana bir çalışma masası ile abajurun dış tabakasına şelale resmi çizilmiş bir çocuk lambası ayarladı; lambayı yakınca şelale akıyormuş gibi gözüküyordu. Gecenin ilerleyen saatlerinde Maria Callas, Alan Hovhaness ve Pavement dinledik. Ben raflarında dizili kitapları tararken o bilgisayarında satranç oynadı; kitapların arasında Pound'un *Kantolar*'ı, Rudolf Steiner'in toplu eserleri ve raftan çekip çıkardığım hacimli bir Öklid geometrisi kitabı vardı. Bir türlü anlamadığım ama anlamaya çalıştığım bol resimli bir kitaptı.

"Paltonu kaybettim," dedim ona. "Hani şu bana doğum günümde verdiğin, siyah olanı."

"Bir yerden çıkacaktır," dedi.

"Ya çıkmazsa?"

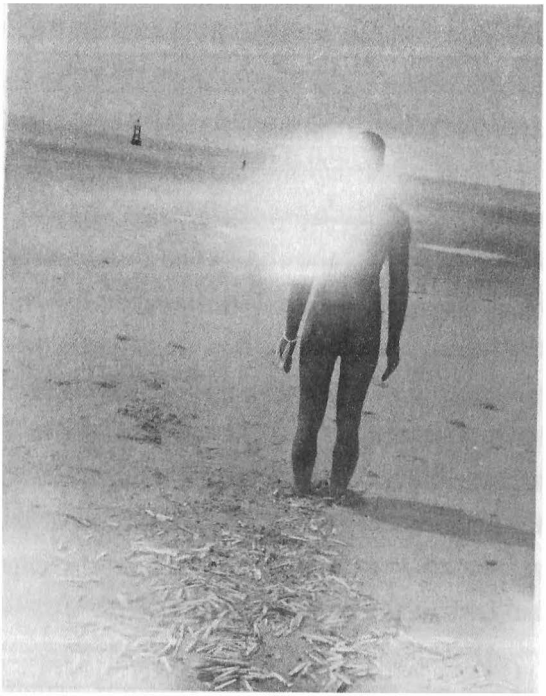
"O zaman seni öbür dünyada karşılar."

Gülümsedim; söyledikleri beni garip bir şekilde rahatlatmıştı. Şekerleme ambalajlarından, kayıp çocuklardan ya da Ernest'ten bahsetmedim ona. O günleri çoktan geride bırakmıştım sanki. Sandy'den ve aramızdan ayrılan ama müşterek duygularımızla canlanan pek çok arkadaşımızdan

bahsettik gerçi. Birkaç günün ardından gitmesi gerekti. "Ne zaman döneceğimi bilmiyorum," dedi, "ama istediğin kadar kal." Telefonumu şarj etti ve bana kısa dalga radyosunu nasıl kullanacağımı gösterdi. Bir süre kurcaladıktan sonra Grateful Dead kanalını açtım.

Hâlâ karanlıktı, Jerry *Palm Sunday*'i söylüyordu. Üşümüştüm, dolapta battaniye arandım. Kirli beyaz bir Pendleton buldum, silkelediğimde arasından bir şey düştü. Almak üzere eğildiğimde pencereden içeri ay ışığı vurdu. Buruşturulmuş bir ambalaj kâğıdıydı, Peanut Chewz, rengi yanlıştı, *chews* yanlış yazılmıştı, çikolata kalıntısı yoktu. Merakla başka bir tane daha var mı diye dolabı karıştırdım ve ağzı koli bandıyla gevşekçe tutturuluş bir karton kutu buldum. Bir kutu dolusu el değmemiş ambalaj kâğıdı, yüzlerce ambalaj kâğıdı. Birkaçını cebe attım, kutunun ağzını yeniden bantlayıp aya, gökyüzündeki büyük parlak pastaya bakmak üzere dışarı çıktım.

Yaptığımız konuşmayı gözden geçirdim. *Seni aramayı denedim*. Denediğini biliyordum. Bizim ilişkimizin ruhani tabiatı böyleydi. Birlikte seyahat ettiğimiz yerleri geçirdim aklımdan: Havana, Kingston, Kamboçya, Christmas Adası, Vietnam. Ho Chi Minh'in yıkandığı Lenin Deresi'ni bulmuştuk. Punom Pen'de sular altındaki sokaklarda mahsur kalınca sülükler sarmıştı her bir yanımı. Ray otelin banyosunda hepsini sakince vücudumdan ayıklarken ben lavabonun önünde tir tir titremiştim. Angkor Wat'taki gür ormandan çıkan, çiçeklerle donatılmış bebek

fili hatırladım. Fotoğraf makinem yanımdaydı, fili kendi kendime takip etmek için sıvışıvermiştim. Döndüğümde Ray'i bir tapınağın geniş taraçasında etrafında bir dolu çocukla otururken bulmuştum. Onlara şarkı söylüyordu, güneş uzun saçlarında bir haleydi. Kutsal kitabı düşünmeden edememiştim – *Bırakın, çocuklar bana gelsin.* Başını kaldırıp bana bakmış, gülümsemişti. Kahkahalar, çıngırdayan çanlar, tapınak merdivenlerini adımlayan çıplak ayak sesleri çalınmıştı kulağıma. Çok yakındı hepsi de, güneş ışınları, tatlılık, sonsuza dek kaybedilen bir zaman mefhumu.

SABAH İKİ BARDAK maden suyu içtim, yeşil soğanlı çırpılmış yumurta yapıp ayakta yedim. Paramı saydım, cebime bir harita attım, bir su şişesini doldurup bir beze bir iki çörek sardım. Maymun Yılı'ydı ve ben yeni bir bölgeye, moleküler güneşin altında gölgesiz bir yola ışınlanmıştım. Sonunda otostop çekeceğime hükmedip yürümeye devam ettim. Elimi gözlerime siper ettim ve onu gördüm. Külüstür bir mavi Ford pikabın camını açtı; şekli değiştirilmiş soluk gök parçası. Üzerinde tüm düğmeleri sapasağlam başka bir gömlek vardı, bir bakıma başka birine, bir zamanlar tanıdığım birine benziyordu.

"Hologram falan değilsin değil mi?" diye sordum.

"Atla," dedi Ernest. "Çölden geçeceğiz. Bildiğim bir yer var; en iyi *huevos rancheros** orada, ayrıca gerçekten

* Tortilla, yumurta, acı domates sosu, fasulye püresi, pirinç ve avokadodan oluşan tipik bir Meksika kahvaltısı. (*ç.n.*)

keyifle içebileceğin bir kahve yapıyorlar. Sonrasında karar verirsin hologram mıyım, değil miyim."

Dikiz aynasına bir tespih asılıydı. Açıklanamayanın ortasında Ernest'le yol almak bildik bir his gibi geldi, rüya ya da değil, biz çoktan tuhaf bir bölgeden geçmiştik zaten. Direksiyondaki ellerine güveniyordum. Başka elleri getiriyorlardı aklıma, iyi insanların ellerini.

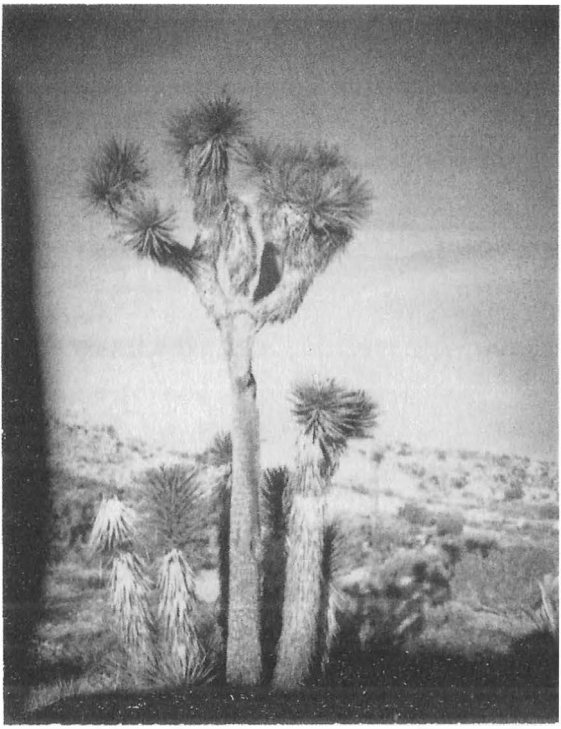
"Hiç susturucu diye bir şey duymadın mı?" dedim.

"Bu eski bir kamyon," diye yanıtladı.

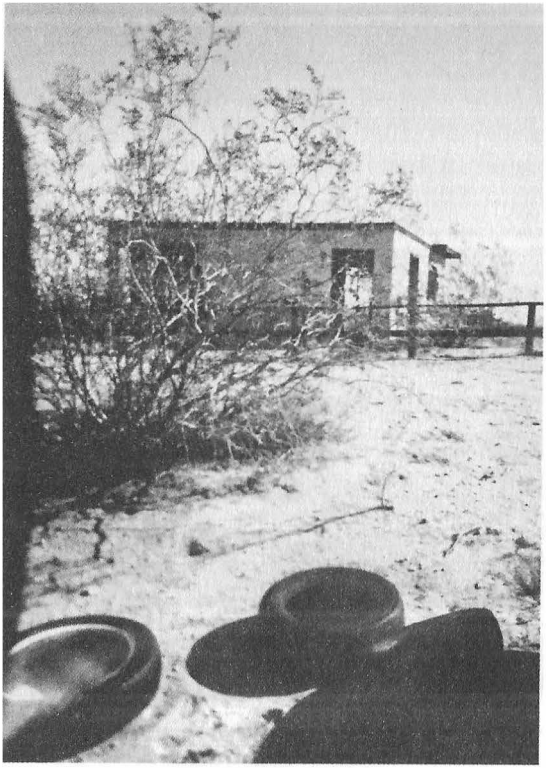
Daha çok Ernest konuştu. Metafiziksel geometriyle, o alçak, dalgın üslubuyla sanki kelimeleri gizli bir gözden çekip alıyormuş gibi. Camı açtım. Çevresi yakaran kaktüslerle bezeli sonsuz bir fundalık.

"Bir hiyerarşi yok. Üçgenin mucizesi bu işte. Ne yukarısı var ne aşağısı ne de bir taraf tutmak söz konusu. Teslis'in –Baba, Oğul ve Kutsal Ruh– etiketlerini çıkarıp her birinin yerine sevgiyi koy. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Sevgi. Sevgi. Sevgi. Bizim sözde ruhani varlığımızın tümünü kapsayan eşit ağırlık."

Batıya yol alıyorduk. Ernest benzin pompası, birtakım hediyelik eşyalar ve küçük bir lokantası olan ufak bir dinlenme alanında durdu. Dışarı bir kadın çıkıp Ernest'i kırk yıllık arkadaşlarmış gibi selamladı, bize kahve ile yanında fasulye ve ipeksi bir avokado püresiyle iki tabak *huevos rancheros* getirdi. Duvarda, kalay bir çerçeve içindeki soluk bir Frida Kahlo ve Troçki fotoğrafının yanında yağlı

Sevgi. Sevgi. Sevgi.

Dinlenme alanı, Salton Denizi

boya numaralı tuval boyamayla yapılmış Guadalupe Meryemi tablosu asılıydı.

"Torunum yaptı," dedi ellerini önlüğüne silen kadın.

Resim epey kötüydü ama kim bir çocuğu suçlayabilir ki?

"Çok güzel," dedim kadına.

Ernest masanın öbür ucundan bana baktı.

"Evet?" dedi sabırsızlıkla.

"Evet ne?"

"Dinlemiyordun. Aklın başka bir yerdeydi."

"Ah, kusura bakma."

"Pekâlâ," diye devam etti, tabağındaki son fasulyeleri çatalıyla iterken, "yediğin en iyi *huevos* muydu değil miydi bakalım?"

"Çok lezzetli," dedim, "ama daha iyisini yemiş olabilirim."

"Dinliyorum," dedi, hafif rahatsız olmuştu.

"1972'de Acapulco'da. Denize nazır bir villada misafirdim. Yüzme bilmem, orada büyük, oldukça derin bir havuz vardı. Başka bir misafir bana suda sırtüstü nasıl duracağımı öğretti, ki bu o zaman büyük bir marifetmiş gibi gelmişti."

"Yüzmek abartılıyor," dedi.

"Bir sabah kahvaltıdan önce uyandım, havuza girip su yüzeyinde durdum. Güneş çoktandır ışıl ışıl olduğundan gözlerimi yumdum, kendimi özgür ve mutlu hissettim ama gözlerimi açtığımda tepemde atmacalar dönüp duruyordu."

"Kaç taneydiler?"

"Bilmiyorum. Belki üç, belki beş, bana kalırsa kızıl kuyrukluydular. Çok güzellerdi ama çok yakındalardı ve birden ya beni ölü zannediyorlarsa diye düşünüp panikledim. Bulutlar hareket etti, güneş kanatlarını aydınlattı, ben çırpınmaya başladım, gerçekten boğulacağımı zannettim. Birden dört bir yana su sıçradı. Aşçı havuza atlamıştı, beni belimden yakaladı, önce suyun yüzeyine ardından da dışarı çıkardı ve ciğerlerimdeki suyu boşalttı. Sonra beni kurulayıp bana hayatımda yediğim en güzel *huevos rancheros*u yaptı."

"Bu anlattıkların gerçekten oldu mu?"

"Evet," dedim, "aynen bu şekilde oldu hem de, hâlâ da rüyalarımı süsler ama bir rüya değildi."

"Adı neydi?"

"Kendisi aşçıydı. Adını hatırlamıyorum ama onu hiç unutmadım. Pek çok yüzde onun yüzünü görebiliyorum. Kendisi aşçıydı, beyazlar içindeydi ve benim hayatımı kurtardı."

"Aslen nereden geliyorsun?"

"Neden," dedim gülerek, "beni eve mi bırakacaksın?"

"Her şey mümkün," dedi. "Ne de olsa bu yıl Maymun Yılı."

Masaya biraz para bıraktı, dışarı çıktık. Kahvemi bitirdim, o lastik kontrolü yaparken kamyonete bindim. Tam Çin yeni yılı hakkında ne düşündüğünü soracakken güneşin yer değiştirdiğini fark ettim. Gökyüzü yakut ve

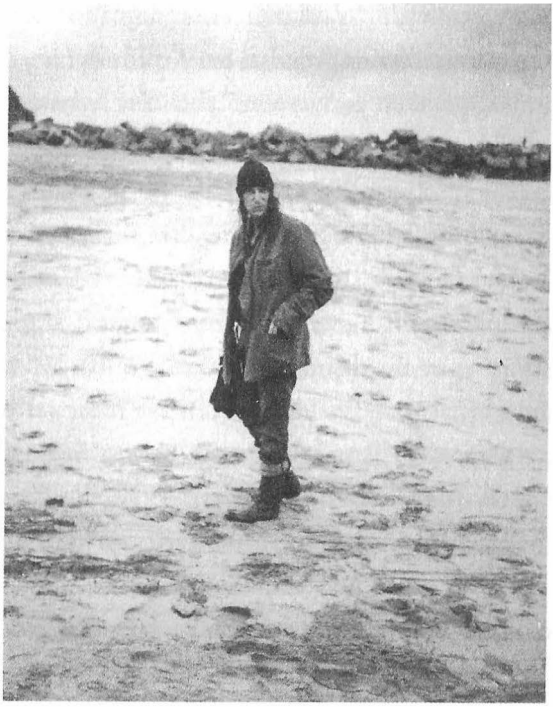
menekşe rengi çizgilerle parlak pembe tonlarına bürünürken sessizce ilerledik.

"Rüyalarla ilgili mesele şu ki," diyordu ama ben dünyanın öbür ucunda Kuzey Topraklarının kalbindeki kızıl topraklarda yürüyordum ağır adımlarla.

"Oraya gitmelisin," dedi inatçı bir edayla.

"Doğrusunu istersen," dedim hafif irkilmiş bir şekilde, "asıl gitmem gereken yer tuvalet."

Etrafta hiç tesis yoktu. Önceden gitmem gerekirdi ama sanki tuvaletin kapısında arızalı yazısı görmüştüm. Kayalık ve çorak bir düzlüğün ortasındaydık. Bir nebze kurak, bir nebze aya benzer. Ernest yol kenarına çekti, orada öylece oturduk. Baskı hissediyordum. Çantamı alıp görüş mesafesinin epey bir dışına yürüdüm, gümüşi bir kaktüs kümesinin arkasına çömeldim. Uzun bir idrar izi pişmiş toprakta akıp gitti. Ernest'in Ayers Kayası'nı düşündüğümü bir şekilde biliyor olması üzerine kafa yoruyordum. Sam'i, yıllar önce nasıl da sık sık aynı rüyayı gördüğümüzü, hatta bana şimdi bile aklımdan geçenleri biliyormuş gibi geldiğini düşündüm. İz tamamen kurudu, küçük bir kertenkele botlarımın arasından hızla geçti. Silkinip şu ana geri döndüm, ayağa kalkıp fermuarımı çektim ve yeniden kamyonete yürüdüm. Ölü araziye küçük balık leşleri saçılmıştı, yüzlerce, belki binlerce vardı, üstü tuz bağlamış şekerleme ambalajları gibi tortop olmuşlardı. Yaklaşıp baktığımda çıkan tozdan başka bir şey görmedim. Ernest gitmişti. Kımıltısız durup durumu değerlendirdim, sorun

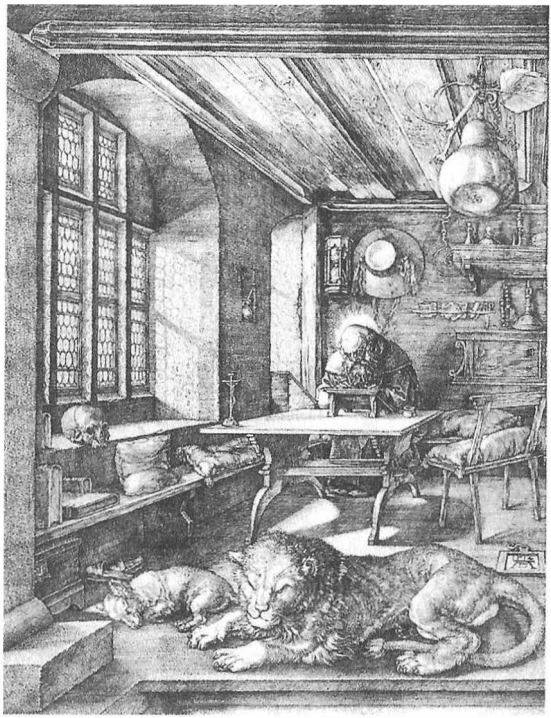
değil, diye geçirdim içimden, burası da kaybolmak için diğer her yer kadar uygun bir yer; Salton Denizi çevresi, ki aslında deniz meniz değil.

Kilometrelerce yürümüş gibi hissediyordum ama her şey aynıydı. Çok yol kat ettiğime emindim gelgelelim hiçbir yere varamıyordum. Önce hızlanmayı, ardından yavaşlamayı denedim, kendimle burun buruna gelip bu döngüyü kıracağımı zannetmiştim ama nerede bende o şans, uzun çöl manzarası, yeni bir rutin kendi içinde bir döngü haline gelene kadar kendi kendini tekrar tekrar ayarlayıp duruyordu. Cebimden peçeteye sarılı bayat bir çörek çıkardım. Üzerine şeker serpilmişti, Ölüler Günü pastalarındaki gibi çok hafif bir portakal tadı vardı. Lokantadaki çocuklar geldi aklıma, sohbetleri gerçekten de salt tesadüf müydü acaba, peki *şekerleme ambalajının* bir isim olduğuna dair hükmüm doğru muydu? Düşünce silsilemin dünyeviliği ilerlememe engel miydi acaba?

Zihinsel bir dart oyununa geçtim, Sandy'yle uzun yollarda oynardık; zamanı değiştiren olasılıklardan döner bir hedef koyardık karşımıza. Ta ortaçağın sonlarındaki Flaman Bölgesi'ne kadar giden bir ok attım, bu da havaya, neden cüppelere sarınıp sarmalanmış genç Meryem'in yaldızlı cümlesinin sağdan sola, ayrıca Gent Altar Panosu'nda İsa'ya hamile olduğunun Meryem'e bildirildiği panelde aşağıya doğru yazılıp okunduğu gibi başka başka ve yeni sorularla hücum etmeme vesile oldu. Ressam bizimle oyun oynuyor olabilir miydi? Yoksa baş aşağı ve ters

kelimelerini içine alan o belli belirsiz balonun amacı yarı saydam ve kanatlı Kutsal Ruh'un gözünü Meryem'in üzerine yerleştirmek miydi sadece?

Tarihi geçmişi pürüzsüz bir şekilde yeniden ziyaret ederken zihnimi meşgul eden bu sorular isimlerle, fiillerle ya da hangi cehennemde olduğumla ilgili kaygıları gitgide geride bıraktı. Usta ressamın panoların dış kanatlarını kapatan elini gördüm. Aynı panoları saygıyla açan başka eller gördüm. Ahşap çerçeveleri zamanla koyulaşıp kararmıştı. Panoları azgın denizlere açılan bir gemiye taşıyan hırsızlar gördüm. Paralanan gemi gövdesini, kırılan direği gördüm. Gök açık maviydi, tek bir bulut bile yoktu, yudum yudum içerek, su rezervimi dikkatli kullanarak yürümeye devam ettim. Olmak istediğim yere, güvercinle bakirenin huzuruna, kuzunun yağlarının eridiği yere gelinceye dek yürüdüm.

Azîz Hieronymus Çalışma Odasında, Albrecht Dürer

MARCUS DİYOR Kİ

Zaman dilimlerinde batıdan doğuya seyahat etmekle başa çıkması doğudan batıya seyahat etmekle olduğundan daha zor. Kalbin iç saatiyle ilgili bir şey. Yapay bir cihazı kastetmiyorum, zihnin bedenimizle uyum içinde olmamızı sağlayan kısmını kastediyorum. Batı Kıyısı'nda geçirilen birkaç hafta kesinlikle kalbimin iç saatini kurcalamıştı. Akşam yemeğinde sersem gibi oluyordum, sonra uyukluyor, sabahın ikisinde uyanıyordum. Sessizlikle sarınıp sarmalanmış geceyi yürüyerek geçirdim. Trafik de olmadığından havada hoş bir durgunluk vardı. Evdeydim yeniden, unutulmuş ay şubatın ortasında.

Sevgililer Günü New York tarihinin en soğuk günüydü. Karmaşık bir kırağı örtüsü kapladı her şeyi, çıplak dallar donuk kalpler senfonisine katıldılar. Yaralayacak kadar tehlikeli buz sarkıtları kırılıp tentelerin ve yapı

iskelelerinin kenarlarından kaldırıma düştü, ilkel bir çağın ıskarta silahları misali kalakaldılar orada.

Çok az yazdım, düş görenin düşünde de hasbihal etmedim. Amerika'da birbiri ardına patladı sanki tüm ampuller. Başka bir çağın gaz lambaları titreşip söndü. Tabela sessizdi ama komodinimin üzerindeki kitaplar el ediyordu bana. *Çocukların Haçlı Seferi. The Colossus.* Marcus Aurelius. *Kendime Düşünceler*'ini açtım: *Önünde daha yaşanacak on bin yıl varmış gibi yaşama...* Kronolojik basamakları tırmanır, yetmişime yaklaşırken bu bana çok anlamlı geldi. "Dizginleri ele al," dedim kendi kendime, kutsal Jimi Hendrix rakamının, altmış dokuzun son demlerinin, böyle bir nasihate yine onun verdiği cevapla, keyfine var: *Hayatımı istediğim gibi yaşayacağım.* Marcus'la Jimi'yi çarpışır, her ikisini de daha kavgaya razı olmadan çok önce ellerinde eriyecek olan devasa birer buz sarkıtı seçerken hayal ettim.

Kedi dizime sürtünüyordu. Bir kutu sardalye açtım, onun payını küçük küçük kestim, sonra soğan doğradım, iki dilim yulaf ekmeği kızartıp kendime bir sandviç yaptım. Ekmek kızartma makinesinin cıvayı andıran yüzeyindeki görüntüme bakınca aynı anda hem genç hem de yaşlı göründüğümü fark ettim. Çabuk çabuk yedim, ortalığı toplamadım; işin aslı, ufacık bir yaşam belirtisine, mutfak karolarının çatlakları arasından çıkan kırıntıları sürükleyen bir karınca ordusuna hasrettim. Tomurcukların

filizlenmesini, güvercinlerin ötmesini, karanlığın aralanmasını, baharın dönmesini iple çekiyordum.

Marcus Aurelius zamanın geçişini gözlerimizi dört açmış bir şekilde fark edelim istiyor. On bin yıl ya da on bin gün, hiçbir şey durduramaz zamanı yahut değiştiremez Maymun Yılı'nda yetmiş yaşıma basıyor olduğum gerçeğini. Yetmiş. Sadece bir rakam ama, kişinin bizzat kendisinin o lanet yumurta olduğu, bir yumurta saatinin içindeki kumun büyük bir kısmının akıp gittiğini gösteren bir rakam. Tanecikler dökülüyor ve ben ölüleri her zamankinden çok özlerken buluyorum kendimi. Televizyon izlerken romantizme kapılıp daha çok ağladığımı fark ediyorum, emekli bir dedektif denize bakarken sırtından vurulduğunda, yorgun bir baba beşikteki bebeğini kucağına aldığında mesela. Kendi gözyaşlarımın gözlerimi yaktığını, artık hızlı bir koşucu olmadığımı, zaman mefhumumun hızlandığını fark ediyorum.

Bu tekrarlayan imgeyi kendi lehime uzatmak için elimden geleni yapıyorum, öyle ki yumurta saatini, Aziz Hieronymus'un küçük ahşap çalışma odasındakine ya da Albrecht Dürer'in atölyesindekine benzer, içinde kum yerine mermer tozu akan cam bir kum saatiyle değiştiriyorum. Kumun kum saatinden akma hızına ilişkin kimi sınırlı prensipler vardır büyük olasılıkla, bununla beraber görkemli bir camın içinde olmasının veya taneciklerin daha kusursuz olmasının hiçbir faydası yoktur.

Marcus'a kafa yorduğumdan bu yana bir rakamdan diğerine o kozmik değişimi görebilirim belki diye her geçen saatin daha bir farkına varmaya çalışıyorum. Tüm çabalarıma rağmen şubat ayı öylece geçip gidiyor işte, artık yıl olmasına rağmen gözlemleyecek bir gün daha var. Günlük takvimdeki 29 rakamına bakıyor, ardından istemeye istemeye sayfayı koparıyorum. 1 Mart. Evlilik yıldönümüm, onsuz yirmi yıl, yatağın altından dikdörtgen bir kutu çıkarmama neden oluyor bu, narin bir tülün bir parça örttüğü Viktoria dönemine ait bir elbisenin katlarını düzleştirecek kadar uzun kapağı açıyorum. Kutuyu yeniden yerine iterken garip bir biçimde dengemi kaybetmiş gibi hissediyorum kendimi; kederin getirdiği anlık bir baş dönmesi.

Dışarıda gök hızla kararda, dört bir yandan sert rüzgârlar girdi içeri, beraberinde şiddetli bir sağanak koptu ve birden her şey altüst oluverdi. O kadar hızlı olmuştu ki kıyafetleri toplayacak, kitapları yerden kaldıracak, hasarlı tavan penceremi kapatacak vakti bulamadım, her yere su dolmaya başladı, önce bileklerime sonra dizlerime kadar yükseldi. Kapı adeta kayboldu, alçı duvarın hemen hepsini kaplayan oval bir karalık, genişleyen bir gedik açılıp da meşum oyuncaklar bürümüş uzun bir patika belirdiğinde odamın ortasında kapana kısıldım. Suya bata çıka patikaya doğru yürürken bir o yana bir bu yana hareket eden, dar bir nergis tarlasında zikzaklar çizen, trompetvari şekillerini dengesiz havaya savuran maceraperest topaçlar

gördüm. Elimi uzatmış körlemesine bir giriş ya da çıkış ararken kuş seslerine benzer çığlıklarla irkildim.

"Sadece bir oyun," diye şakıdı oyunbaz bir ses.

Tabelanın o kendini beğenmiş tınısını tanımamama imkân yoktu. Geri çekilip cesaretimi toplamaya çalıştım.

"Harika," diye karşılık verdim, "hangi oyunmuş bakalım?"

"Yıkım Oyunu tabii ki."

Bu sözde oyun hakkında az çok bir bilgim vardı. Küçük harfli bir tanrıyla büyük harfli bir oyun olan Yıkım Oyunu dikkatsiz katılımcı için beladan başka bir şey demek değil. İnsan kendini korkunç bir denklemin bileşenleriyle cebelleşirken buluyor. Bir kem göz, iki Ninja yıldızı, durmaksızın dönen dişliler. Mevcut ay tanrısı ve onun kanatlı maymun güruhunun önayak olduğu mutlak yıkım: bir zamanlar Oz'un uyku getiren tarlalarında saf Dorothy'yi ağına düşüren nüfuzlu bir grup.

"Kalsın," dedim sert bir edayla ve her şey nasıl çabuk başladıysa aynı şekilde ansızın sona erdi.

Hasar tespiti yaptım. Biraz dağınıklık dışında bir sıkıntı yoktu. Ani bir sükûnetle karşı karşıya kalınca duvarı boydan boya inceledim: Oval girişe dair en ufak bir iz ya da bir çıkıntı yoktu, alçı pürüzsüzdü. Elimi cilalı yüzeyde gezdirdim, freskler, parlak toz boyalarla dolu boya teknelerinin sıra sıra dizildiği hareketli bir stüdyo hayal ettim; Prusya mavisi bir gök, okra sarısı, kızıl göl. Eskiden o zamanlarda yaşamayı isterdim: başında muslin bir başlıkla

Goethe'nin cıva havuzunun altında yavaşça dönen parlak ve mat renk çarkına bakan genç bir kız olmak. Bir an için kaynağına dönerek baharın nergisinin çok erken tomurcuklanmış olduğunun farkına vardım, titreşip büzüştüğünü gördüm sonra.

Tavan penceresinin tam kapanmayan kısmından su damladı. Kıyılmış çiçekler vardı her yerde, üstlerine basıldığında insanı kendinden geçiren bir koku yayıyorlardı. Rehavet basmasına aldırmadan sarı kafaları çöpe attım, kovayla paspası alıp parkeleri sildim. Sonra sağa sola saçılmış bir elyazmasının ıslak sayfalarını ayırma işine giriştim, sözcüklerin anlaşılmaz lekelere dönüştüğünü görünce dehşete düştüm.

"Havuz aynı zamanda bir aynadır," dedim yüksek sesle, artık her kim dinliyorduysa ona.

Yatağın kenarına oturup derin derin nefes aldım, çoraplarımı değiştirip kurularını giydim. Mart ayının önümüzdeki günleri resmen benimle alay ediyordu. Artaud'nun ölümü. Robert Mapplethorpe'un vefatı. Robin'in doğumu, annemin doğum günü, denildiğine göre kırlangıçların Capistrano'ya geri döndükleri günle aynı gün, ardındansa baharın ilk günü geliyor. Annem. Bazen nasıl da özlüyordum sesini duymayı. Onun kırlangıçları bu sene geri gelecekler mi acaba; bir çocuğun nükseden merakları.

Mart rüzgârları. Mart düğünü. 15 Mart. Josephine March. Güçlü çağrışımlarıyla Mistik Mart. Bir de Mart

Tavşanı var tabii. Çocukken bu tuhaf Tavşan'dan epey etkilenmiştim, Deli Şapkacı'yla onun tıpatıp aynı olduklarındansa emindim, baş harfleri bile aynıydı.* Birbirleriyle yer değiştirebildikleri ama aynı zamanda kendileri olmaya devam edebildikleri kanısındaydım. Makul yetişkinler bunun geliştirebilir olduğunu düşünmüşlerdi, gelgelelim bu tartışmada beni alt etmek mümkün değildi, ne bir Tenniel çizimiyle ne de Disney çizgi filmiyle üstün gelinebilirdi bana, Lewis Carroll'un bizzat kendisi bile yapamazdı bunu hatta. Yürüttüğüm mantıkta eksikler vardı belki ama Harikalar Diyarı da öyleydi. Tavşan bitmek bilmeyen bir çay partisine başkanlık ediyordu, zira hesaplanabilir zaman parti başlamadan çok önce öldürülmüştü. Zamanı öldüren Şapkacı'ydı, kollarını iki yana açıp Harikalar Diyarı'nın, tüm çocukluğum boyunca pür dikkat dinlediğim, o değişmez şarkısını söylemişti. Johnny Depp Şapkacı rolüne girdiğinde o da bu çokluk halinin büyüsüne kapıldı ve sadece Johnny olmaktan çıktı. Hiç şüphesiz bu kutsal şarkının sembolüne dönüştü.

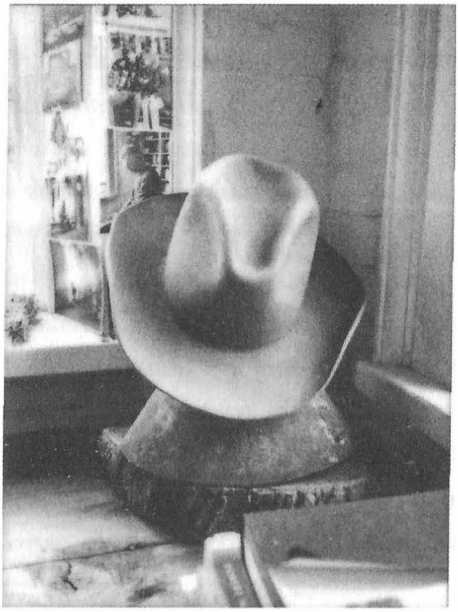
"Biraz ölelim mi?" diye şakıdı, her şeyi sarmak istercesine kollarını iki yana açarak. Her bir nota mutluluk gözyaşları misali cup cup düşer, sonra dağılıp giderken kendi kulaklarımla duydum bunu. O zamandan beri Johnny'nin Şapkacısının teklifini sık sık düşündüm – *Biraz ölelim mi?* Ne demek istemişti acaba? Masum bir karışıklık, bir tür

* Metnin orijinalinde geçen isimler: March Hare (Mart Tavşanı) ve Mad Hatter (Deli Şapkacı). (*ç.n.*)

homeopatik büyü, daha büyüğüne karşı bağışık kılan küçük bir ölüm.

Mart ayının ilk saatleri akıp giderek takip eden günlere karıştı. Kendimi bıraktım, maymunun sarmal kuyruğundan kayıp giden bir damlacıktan fazlası değildim. Annemin doğum gününde kırlangıçların gerçekten de Capistrano'ya döndükleri söylendi. O gece rüyamda yeniden San Francisco'da, Miyako Hotel'de olduğumu gördüm. Büyük bir kum havuzundan çok da büyük olmayan bir Zen bahçesinin ortasında duruyordum ve annemin sesini duydum. "Patricia," oldu tek söylediği.

Baharın ilk günü kuştüyü yatağı silkeleyip panjurları açtım. Fidanların dallarından sanal madalyonlar dökülüyordu, nergisin insanı kendinden geçiren rayihası geri dönmüştü. Islıkla sık unutulan bir melodi çalarak ev işlerine giriştim, mevsimler gibi tıpkı bizim de hüküm süreceğimizden ve on bin yılın, halkalı bir gezegenin veya cam bir kılıç kuşanmış başmeleğin gözünü açıp kapayıncaya kadar geçeceğinden şüphem yoktu.

Sam'in Stetson'ı

BIG RED

1 Nisan. Yumak yumak karmaşa, yirmi küsur çelik bilye, üzerimize yuvarlanır, bize dengemizi kaybettirip bizi düşürürken, bir düzenbaz eylem dizginlerini eline alıyordu. Haberler gümbür gümbür yayıldı, zihinler kimsenin ne yetişebildiği ne de çürütebildiği bir hızda yalan söyleyen bir adayın kampanyasını anlamak için yarıştı. Metalik bir cevherin, şimdiden soyulmaya başlamış olan ahmak altınının akıtıldığı dünya onun istediği gibi döndü. Yağmur ve daha çok yağmur, nisan yağmurları, ninnideki gibi tıpkı, yağdı da yağdı Amerika'ya, batıya, Sandy'nin mücadelesinin melankolik tanığı Marin County'ye. Hissettiğim huzursuzluğa aldırmamaya, işimi yapmaya, dualarımı etmeye, doğru anı kollamaya çalıştım. Şakır şakır yağdı yağmur tavan penceresine; bin düzensiz toynak sesi, toprağa doğru dörtnala koşan cömert enerjiler.

Masamın başına geçip bilgisayarımı açtım, upuzun bir rica silsilesinde güç bela ilerledim. Çok fazlaydılar, çoğunlukla işle ilgiliydiler, her iş imkânını değerlendirmeye koyuldum, ortalarda bir yerlerde heyecanla durdum. Önümüzdeki sene için Avustralya'dan iş teklif ediliyordu, Sydney, Melbourne'da konser verecek, Brisbane'de bir festivale katılacaktım. Bilgisayarımı kapadım, bir atlas çıkarıp Avustralya haritasını açtım. Epey uzun ve zorlu bir yolculuktu, ayrıca daha çok vakit vardı ama ne yapacağımı çok iyi biliyordum, dokuz konser verecek, sonra, grubum eve döndüğünde, bir pırpır uçağa atlayıp Alice Springs'e gidecek ve orada beni Uluru'ya götürmesi için bir şoför tutacaktım. Anında cevap verdim. Cevabım olumlu, işi kabul ediyorum, ardından tamamıyla boş olan 2017 takviminde günleri işaretledim. Önümüzdeki mart ayını, Avustralya'dan Ayers'e, pek çok *A* harfi kapladı.

Dream Motel'deki tabela anlaşılmaz bir şekilde tıpkı Ernest gibi Ayers Kayası'nı görme arzusu duyduğuma kanaat getirmişti. Bundan yıllar yıllar önce küçük oğlum beraber izlediğimiz Avustralya yapımı bir çizgi filmin etkisiyle defterlerime, altta kalan yazıları anlaşılmaz hale getirerek, kırmızı boyalarla Ayers Kayası'nın resmini çizmişti. Oraya günün birinde Sam'le gitme umudum suya düşmüştü ama eminim onun rızasıyla kendim de gidebilirdim. Botlarım dolapta bekliyordu, garip bir şekilde hiç gitmediğim bir yerin kızıl toprağı vardı tabanlarında.

Birkaç gün sonra Sam'i aradım fakat henüz o büyük kızıl monolitten bahsetmedim ona. Kızıl atlardan bahsettik onun yerine.

"Birkaç gün önce Secretariat'ın doğum günüydü."

"Bir atın doğum gününü nereden biliyorsun yahu?" Sam güldü.

"Senin sevdiğin bir at çünkü," dedim.

"Kentucky'ye gel. Sana Man o' War'un, bir başka büyük kızılın* hikâyesini anlatırım. At yarışı oynayıp televizyondan izleyebiliriz."

"Geleceğim Sam. Gelmeden önce araziye bir bakacağım."

1 Mayıs'ta Rockaway'deki verandamda oturdum. Ufak arazimde, sanki tohumlarını gökyüzü saçmış gibi, küçük mavi kır çiçeklerinden başka bir şey yoktu. Buraya ulaşmak sadece uzun bir metro yolculuğu gerektirse de burada dünya görüşü değişiyor. Geriye bir avuç kelebek, iki uğurböceği ve bir peygamberdevesi kalıyor. Her şey genç Baudelaire'in eski, karton üzerine monte edilmiş bir fotoğrafının ve genç Jane Bowles'ın fotoğraf kabininde çekilmiş bir fotoğrafının, kolları olmayan fildişi bir İsa'nın ve Dodo'yla konuşan Alice'in çerçeveli küçük bir resminin yer aldığı çalışma masamda bitiyor. Her şey benimle Sam'in Café 'Ino'da bundan birkaç yıl önce hayat az çok normalken çekilmiş hafif bulanık bir polaroidinde bitiyor.

---

* Secretariat da Man o' War da "Big Red" lakabıyla anılır. (*ç.n.*)

Küçük bir kızken dikkatli bir at yarışı tahmincisi olan babamı taklit ederken yaptığım gibi tıpkı *Morning Telegraph*'ı güzelce okudum. Belki de kanımda vardı bu benim, zira at seçmede, bilhassa da yerleştirmede genellikle çok iyi olmuşumdur. Gelgelelim bu yarış için içime doğan net bir at olmadı ve nihayetinde Gun Runner'da karar kıldım. İki gün sonra Cincinnati'ye bilet aldım, beni eyalet sınırından Midland yakınlarındaki bir benzin istasyonuna götürmesi için bir şoför tuttum; gelip beni oradan alacaklardı. Beyaz kamyonetin gitgide yaklaştığını gördüm. Sam ve kız kardeşi Roxanne. Kamyoneti Sam'in kullanmadığını üzüntüyle fark ettim.

Geçtiğimiz Şükran Günü Sam zahmete girmiş, kamyonetiyle beni havaalanından almıştı; direksiyonu dirsekleriyle tutuyordu. Yapabildiğini yapıyor, yapamadığındaysa

mevcut şartlara uyuyordu. O zamanlar *İçimdeki Kişi*'yi yayıma hazırlıyordu. Erken uyanmış, birkaç saat çalışmış, sonra mola vermiştik, dışarıda, Adirondack sandalyelerinde oturup çoğunlukla edebiyat konuştuk. Nabokov, Tabucchi, Bruno Schulz. Deri kanepede uyudum. Solunum cihazının yumuşak, insanı sarmalayan bir uğultusu vardı. Yatmaya hazırlanıp da yorganı çekip ellerini kavuşturduğunda biliyordum ki uyku vakti geldi, içimde bir şey ona boyun eğdi.

"Herkes ölür," demişti yavaş yavaş güçlerini kaybeden ellerine bakarak. "Fakat ben bunun böyle olacağını önceden tahmin etmemiştim işte. Ama sorun değil. Hayatımı istediğim gibi yaşadım."

Şimdi, her zamanki gibi, doğrudan çalışma moduna geçmiştik. Son aşamadaydı, *İçimdeki Kişi*'yi bitirmeye

kararlıydı. Fiziksel olarak, yazmak gitgide daha yorucu bir hal almıştı, dolayısıyla ben ona elyazmasını okuyacaktım ve o yapılması gerekenleri değerlendirecekti. Son düzeltmeler yazmaktan çok düşünmeyi gerektirmişti, kelimeleri arzu ettiği şekilde birleştirmeye çalışıyordu. Kitap ortaya çıkmaya başladıkça dilindeki gösteriş beni büyüledi; anlatı, sinemaya özgü bir şiirselliğin, güneybatı imgelerinin, gerçeküstü düşlerin ve tamamen ona has o kara mizahın bir karışımıydı. Yaşadığı mevcut zorlukların izleri görülüyordu yer yer, belli belirsizdiler belki ama varlıkları yadsınamazdı. Başlık bir Bruno Schulz alıntısından derlenmişti, kapak mevzusu gündeme geldiğindeyse kapak orada, gözümüzün önünde duruyordu zaten: Meksikalı fotoğrafçı Graciela Iturbide tarafından çekilen, Sam'in vakti zamanında mutfak penceresinin köşesine iliştirdiği bir fotoğraf. Sonoma Çölü'nde elinde bir kasetçalar olan Seri halkından dağınık, siyah saçlı, dökümlü etekli bir kadın. Kahvemizi içerken baktık fotoğrafa, hemfikirdik; başımızla onayladık. Pencereden atlarının çite yaklaştığını görebiliyorduk. Artık binemediği atlar. Bu konuda hiçbir zaman tek kelime etmedi.

Derby sabahı bahislerimizi oynadık. Hızlı bir yarış olacaktı, kimin kazanacağına dair ikimizin de içine doğan bir his yoktu. Sam Gun Runner'ı işaretlememi, üçüncü olduğu takdirde ödeme almamın garanti olduğunu söyledi, dediğini yaptım. Yarış Doğu Yaz Saatiyle 6.51'de başlayacaktı, Churchill Downs'taki 142. koşuydu.

Televizyon karşısına geçtiğimizde o günün müteveffa kayınpederim Dewey Smith'in doğum günü olduğunu hatırladım. Kocam hayattayken de onun ailesinin evinde Derby'yi izlemek üzere televizyon karşısına geçerdik; Dewey hangi ata oynardı acaba diye geçirdim içimden. Doğu Kentucky'de doğmuştu; babası, yanında çentikli tüfeğiyle, idari bölgesinde atla devriye gezen bir şerifti. Üç yıl arka arkaya ikinci gelen ata oynamış, Dewey'yi hayretler içinde bırakmıştım ama bugün atım Gun Runner üçüncü olmuştu.

Akşam yemeğinin ardından dışarı çıkıp göğe bakmak üzere kapının önündeki basamaklara oturdum. Tıpkı Sam'in başparmağıyla işaretparmağı arasındaki dövme gibi küçülen ay vardı gökte. "Bir tür sihir," diye fısıldadım, daha çok bir dilekti aslında.

EVE DÖNDÜKTEN BİRKAÇ gün sonra küçük bir paket geldi, Sam'in kız kardeşinden bir de not vardı. Sam kazancımla beraber gazeteye sardığı çakısını da göndermişti. Bıçağı vitrine, babamın kahve fincanının yanına koydum. Sonraki günlerde yorgun ve huzursuzdum, kendim gibi değildim hiç. Kötü bir dönemden geçtiğime, belki de soğuk algınlığıyla mücadele ettiğime kanaat getirerek hiçbir şey yapmamaya karar verdim.

30 Mayıs Jeanne d'Arc'ı anma günüydü, geleneksel olarak mecburi bir iyimserlik günüydü yani. Hâlâ

moralsizdim, öksürüğüm de artmıştı, yine de içten içe bir şeylerin kaynadığını hissediyordum; bir şey olacaktı, bir şiirin doğması, küçük bir yanardağın patlaması gibi. O gece gördüm rüyayı, rüyadan çok bir hediye gibiydi, kirlenmemiş arktik bir dere misali sağaltıcı ve arı.

Rüyada mutfakta baş başaydık ve Sam bana Avustralya'nın merkezindeki sıcaktan, Ayers Kayası'nın yakuti ışıltısından, o zamanlar –onun deyimiyle vakti zamanında– daha ortada tesisler yokken oraya tek başına, rehbersiz bir şekilde, ciple gidişinden ve orayı kendi gözleriyle görüşünden bahsediyordu. Hafıza makarası grenli bir amatör film misali açıldı, böylelikle onun cipten inip yasak tırmanışa koyuluşunu izledik. Aborjinlerin gözyaşlarını topladı. Kızıl değil, siyahlardı; hepsini kendisini kim bilir neden astıklarında Tom Horn'un cebinden düşen muska kesesine benzer ufak, eskimiş bir deri keseye koydu.

Mutfak masasının önünde duran motorlu tekerlekli sandalyesinde kımıltısız oturan Sam'e baktım. Başı, ağır ağır dönen, çakmak çakmak gözlerinden ışınlar yayan devasa bir elmasa dönüşmüştü. O zamanlar, o berbat durumdayken bile, hâlâ umut vardı. Oda bir akciğer yahut bir gaydanın körükleri misali büzüşüp genişledi. Emirlerini hızla yerine getirdim, oksijeni kestim.

"Hazır mısın?" dedi.

"İyi de nasıl nefes alabiliyorsun?"

"Artık ihtiyacım kalmadı," diye yanıtladı.

Sam aradığı yeri buluncaya kadar seyahat ettik, sonra ahşap sandıkların üzerine oturup öylece bekledik. Bir kadın gelip işe koyuldu, önümüze alçak, ahşap bir masa koydu. Başka bir tanesi iki tas getirdi ama çatal bıçak getirmedi, bir diğeri dumanı tüten bir çorba kazanı taşıyordu. Siyah bir tavuk fetüsü küçük başının etrafında bir taç oluşturan dokuz yumurta sarısıyla on sekiz şifalı otun suyunda yüzüyordu. Yumurta sarılarının güneş sistemi, biri ufacık da olsa omuz omuza oluşturulmuş kusursuz bir yay.

"Kadim bir tarif," diye açıkladı, "bu çorba güneşten geliyor. İç, bir hediye bu." Bana bir kepçe uzatıldı ve kadınlar geri çekildi. Şimdiden işlemeli bir dua kartı görünümü alan bu yüzen imgeyi bozmakla yükümlü olmak beni dehşete düşürdü.

"Yapmak zorundasın," dedi gözleri ellerinde.

Midemi bozacağından emindim ama Sam bana göz kırptı, ben de içtim ve anında bir patika belirdi, yıldız tozundan bir patika. Ayağa kalktık ama ben arkamı döndüm, kafam karışmıştı. Derken Sam konuşmaya başladı, bana Man o' War'un, gelmiş geçmiş en iyi yarış atının hikâyesini anlattı. Ayrıca bana bir atı bir insanı sevdiğin kadar çok sevmenin mümkün olduğunu söyledi.

"Atların hayalini kuruyorum. Hayatım boyunca onların hayalini kurdum."

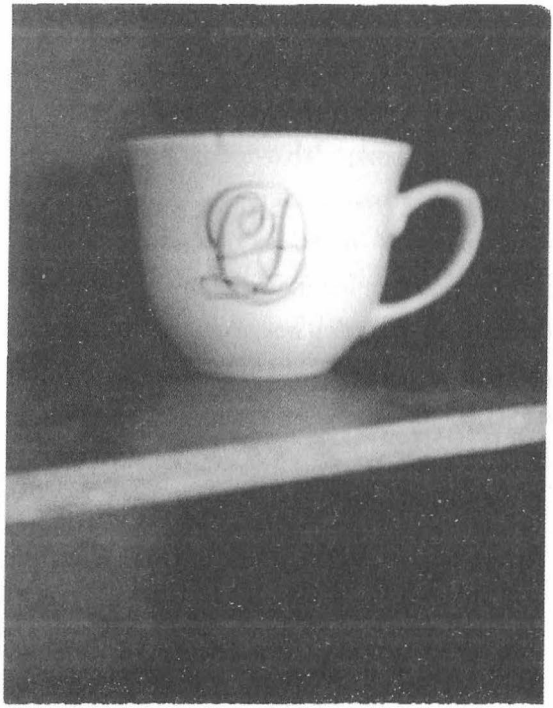
Yola koyulduk ve ben tam da korktuğum gibi rahatsızlandım. Üç günün sonunda hâlâ terliyor ve kusuyordum.

Halim kalmamıştı, çok su kaybetmiştim, dolayısıyla su içebilmem için akla hayale gelebilecek her derede durmamız gerekiyordu. Dördüncü gün Sam'in ellerini birleştirip suyu avuçlarına doldurduğunu gördüm.

Bu nasıl olabilir, diye geçirdim aklımdan.

"Çorba işe yarıyor," dedi aklımı okuyarak.

Ama aslında konuşmuyordu. Devasa, Büyük Kanyon'dan bile büyük, Sibirya'daki elmas kraterinden bile büyük bir kanyonun kıyısında duruyor, bir saman çöpü çiğniyordu. Ben kımıltısız oturdum. Yalnız bir kaçışmayı dinliyordu; ölümcül bir rüyanın soluğuydu sanki ürkütüp kaçıran. Sonra onun gözünden gelmiş geçmiş en iyi yarış atını gördüm, alnında beyaz bir yıldız vardı, sırtı kızıldı ve parlıyordu karanlıkta bir kor gibi.

Babamın fincanı

ARA

Hiçbir şey çözülmez. Çözmek bir yanılsamadır. Zihin serbest kaldığında kendiliğinden gelişen pırıltı anları vardır ama bu sadece bir epifanidir.

Sanki o lanet tabela ta New York'a kadar peşimden gelmiş gibi kinetik bir şekilde takip eden sözcükler bunlardı. İrkilerek doğruldum. Sanırım bilgisayar başında çalışırken kısa bir süreliğine içim geçmişti zira gereksiz bir dizi başıboş sesli harf bitmemiş bir cümleyi tamamlamıştı.

"İspat lazım. Sadece ispat bir matematikçiye gerçek bir itibar kazandırabilir."

"Şair dedektif şöyle dursun," diyorum ters ters.

Kalkıp banyoya gidiyor, bir pati izi görüp klozeti siliyorum. Ellerimi yıkarken, "İspat," diyorum dalgın dalgın. Öklid bunu biliyordu. Gauss ve Galileo. "İspat," diyorum yüksek sesle çevreme göz gezdirerek. Ani bir kararla pencereyi açıyor, yatak örtüsünü kaldırıyor, beyazlığını

dikkatle inceleyerek çarşafı duvara çiviliyorum. Eski malzemelerin durduğu bir karton kutudan, yirminci yüzyılda sanatçıların kullandığı türden, siyah bir illüstratör kalemi bulup çıkarıyorum. Birkaç dakika kımıltısız kaldıktan sonra çarşafın yüzeyinde stratosferin bildik eğim ve kıvrımlarının izini sürüyorum.

İlerleyen günlerde çarşaftaki simgeler çoğalıyor. Biraz Yunanca, cebirsel ifadeler, şekil değiştiren Möbius şeritleri, çarşafta çözülemez bir denklemin izlerini bırakan bir yayın paslı kıvrımları.

"Hiçbir şey çözülmez," diye çıkışıyor tabela.

"Hiçbir şey çözülmedi," diye haykırıyor adalet ve terazinin kefeleri.

Seslerini takip ederek büyük bir binanın bir kupür albümündekine benzer şekilde kalemle yazılmış yazılarla süslenip muhafaza edilmiş imgelerle dolu koca koca kitapların olduğu kütüphanesine giriyorum. Vergilius son nefesini verirken Brundisium limanına yaklaşan gemi. Arktik okyanusunda donan, Afrika elmasları misali parıldayan buz peçeleri bezenmiş hayalet gemiler. Bir zamanlar azametli buzdağları olan tarihöncesi devlerin yüzen kemikleri. Alabora olan göçmen tekneleri, çocukların mavi yüzleri, çöken arı kovanları ve ölü bir zürafa.

Hacimli kitabı tozlu rafa geri koyarken, "Hiçbir şey çözülmez," diye fısıldıyor bir toz parçası. Hiçbir kahrolası şey, ne kozmik ne de komik bir şekilde mümkün bu. Tabelanın peşimde olduğunu hissedebiliyorum. Misilleme

olarak ben de onun peşine düşüyorum, gelgelelim biraz bitkin görüyorum onu, hiç kendinde değil, üzülüyorum.

"Hiçbir şey çözülmez," diye tekrarlıyor tabela.

"Hiçbir şey çözülmedi," diye yankılıyor doğa.

Çarçabuk şekil değiştiren bulutlarda teselli arıyorum; bir balık, bir sinekkuşu, şnorkelli bir oğlan, geçmiş öğleden sonraların resimleri.

Görülmemiş sıcak, ölen resif, parçalara ayrılan arktik buz sahanlığı çıkmıyor aklımdan. Bilinci açılan ve kapanan, bir dizi bakteriyel enfeksiyonla mücadele eden, bir yandan da doğruca Heart o' the City Hotel'in içinden kendi apokaliptik senaryolarını planlayan Sandy çıkmıyor aklımdan. Zihninden geçenleri duyabiliyorum, duyabiliyorum duvarların soluğunu. Belki de bir fasıla, bir tür ara gerekiyor, bir senaryodan çekilip başka bir şeyin gelişmesine izin vermek gerekiyor. Göz ardı edilebilir, önemsiz ve bütünüyle beklenmedik bir şeyin gelişmesine.

Bir süre önce La Scala'da *Tristan ve İsolde*'nin antraktında tuvalet ararken yanlışlıkla Maria Callas'ın kıyafetlerinin sergi için hazırlandığı bir odaya girmiştim; kapısı kilitli değildi. Karşımda Pier Paolo Pasolini'nin yönettiği filmde Medea rolüyle giydiği o özel siyah kaftan duruyordu. Kavurucu sıcağın altında, çölde koşuştururken giymek zorunda olduğu cüppesi, peçeli başlığı, dizi dizi gülle gibi kehribar boncuk ve yine gülle gibi işlemeli kolsuz cüppesi de oradaydı; denilene göre hava o kadar sıcaktı ki Pasolini filmi üzerinde şortla çekmişti. Onun Medea'sı dünyanın

en etkileyici sopranosu tarafından canlandırılmasına rağmen şarkı söylemiyordu, Sandy ve ben bunu son derece saygısızca buluyor, muazzam performansına tezat bir gerilim kattığını düşünüyorduk. Kehribarı tutup kaldırmış, elimi cüppesinde, onu Kolkhis'in cadısına dönüştüren cüppede dolaştırmıştım. Alarm çalmıştı, çabucak koltuğuma dönmüştüm, arkadaşlarım sıra dışı bir durum olduğunu düşünmemişlerdi. Antrakt esnasında Medea'nın, ipliklerinde şanlı Callas'ın teri ve Pasolini'nin görünmez el izi olan, kutsal kıyafetlerine dokunduğum akıllarının ucundan geçmezdi.

"Hiçbir şey çözülmez ama ben yine de gidiyorum," diyorum küçük bavulumu toplarken. Yine aynı şeyler: altı Electric Lady tişörtü, altı çift iç çamaşırı, altı *bee* çorabı, iki defter, bitkisel öksürük ilaçları, fotoğraf makinem, son kullanma tarihi yakın zamanda dolmuş bir polaroid filmin son paketleri ve bir kitap, Allen Ginsberg *Collected Poems*;* yaklaşan doğum gününe bir selam mahiyetinde. Beni Varşova, Luzern ve Zürih'e götürecek olan, gündüzleri bana beklenmedik keşifler sunacak kimileri bildik, kimileriyse hiç bilmediğim ara sokaklarda kaybolarak geçirebileceğim kısa bir kitap turunda şiiri eşlik edecek bana. Biraz pasif gezinme; yaygaraya, dünyanın çığlıklarına ufak bir ara. Robert Walser'in yürüdüğü sokaklar. Hemen tepede James Joyce'un mezarı. Oslo'daki boş bir galeride Joseph Beuys'un bir başına asılı duran gri keçe takım elbisesi.

* Toplu Şiirleri. (*ç.n.*)

SEYAHATLERİMDE HABERLERE BAKMIYOR, Allen'ın şiirlerini tekrar tekrar okuyorum: sesinin tüm nüanslarını içeren kapsamlı bir hidrojen müzik kutusu. Mevcut siyasi ortamla bağlarını koparmaz, bilakis balıklama dalar, sesini sonuna kadar kullanır, herkesi tetikte olmaya, seferber olmaya, oy kullanmaya ve gerektiği takdirde, bir cezaevi arabasına tıkılmış bir şekilde, barışçıl itaatsizliğe teşvik ederdi.

Bir sınırdan öbürüne geçerken adeta başka bir dünyaya adım atıyorum. Çocuklar çizgi film karakteri gibiler, üzerlerinde ufacık ceketler, kendi seyahatlerinin rozetleriyle bezedikleri kendi bavullarını çeken kâğıt bebekler. Onları takip etmek istiyorum aslında ama arnavutkaldırımlı gece şehri Lizbon'a önceden planlanmış seyahatimi tamamlamak üzere yoluma devam ediyorum.

Casa Fernando Pessoa'nın arşivcileriyle burada buluşuyorum, bana sevgili şairin şahsi kütüphanesinde vakit geçirme imkânı sunuyorlar. Beyaz eldivenler veriyor, böylece en sevdiği kitapların bir kısmını inceleme olanağı sağlıyorlar. Kütüphanede polisiye romanlar, William Blake ve Walt Whitman'ın toplu şiirleri, *Kötülük Çiçekleri*, *Illuminations* ve Oscar Wilde'ın masallarının değerli kopyaları yer alıyor. Kendi yazınından ziyade kitapları Pessoa'nın dünyasına açılan bir pencere sanki; nitekim onların adlarıyla yazdığı pek çok personası vardı ama bu kitapları edinen ve seven Pessoa'nın bizzat kendisiydi. Bu basit

farkındalık ilgimi çekti. Yazar bağımsız karakterler geliştirir, o karakterler kendi hayatlarını yaşarlar, kendi isimleriyle yazarlar, en az yetmiş beş karakterden söz ediyoruz hem de, her birinin kendi şapkası ve paltosu vardır. Gerçek Pessoa'yı nasıl tanıyacağız öyleyse? Cevap gözümüzün önünde, kitaplarında, mükemmelen korunmuş kişisel kütüphanesinde.

Sözlü arşiv için söz konusu yaratımlardan biri –Álvaro de Campos– tarafından yazılan *Saudação a Walt Whitman* şiirini kaydetmek moral veriyor bana. Tesadüf bu ya önceki gece Allen'ın Whitman için yazdığı şiiri okumuştum; bu durum kitaplarına göz kulak olan kütüphanecileri çok memnun ediyor. Zaman hızla geçiyor, Pessoa'nın, bir zamanlar mahrem gece yürüyüşlerinde giydiği bir dizi paltoyla beraber muhtemelen gizli bir dolapta duran, orijinal şapka kutusunda olduğunu varsaydığım geniş kenarlı şapkalarından herhangi biri var mı diye sormayı unutuyorum. Otelime dönerken bronz suretinin yanından geçiyorum; hareket ediyormuş gibi bir hali var yine de.

Pessoa'nın şehrinde oyalanıyorum, gelgelelim tam ne yaptığımı söyleyemem. Lizbon kaybolmak için güzel bir şehir. Sabahları kafelerde bir başka deftere bir şeyler karalıyorum, her boş sayfa bir kaçış imkânı sunuyor, kalem rahatça, hiç durmadan yerine getiriyor görevini. İyi uyuyor, az rüya görüyor, kesintisiz bir arada yaşıyorum. Bir alacakaranlık yürüyüşünde bir ezgi dolaşıyor eski şehirde,

Café A Brasileira, Lizbon

babamın alçak, gür sesini getiriyor aklıma. Evet, *Lisbon Antigua*, en sevdiklerinden biri. Çocukken parçanın adının ne anlama geldiğini sormuştum ona. Gülümsemiş, bir sır olduğunu söylemişti.

Kız ve erkek kardeşlerim, akşam çanları çalıyor. Sokak lambaları aydınlatıyor süslü sokakları. Edward Hopper'vari bir sessizlikte bir zamanlar Pessoa'nın, günün herhangi bir saatinde, yürüdüğü yolu takip ediyorum. Pek çok zihne sahip bir yazar, bir dolu görme biçimi, bir dolu isimle yazılmış bir dolu günlük. Karo döşeli kaldırımları arşınlar, sarmaşıkların sardığı duvarlara dokunarak yürür, bir pencerenin önünden geçerken barda hafif kamburunu çıkarmış önündeki deftere bir şeyler karalayan bir beyefendi ilişiyor gözüme. Üzerinde kahverengi bir palto, başında fötr bir şapka var. İçeri girmeye çalışıyorum ama kapı yok. Camdan izliyorum onu, gördüğüm yüz hem aşina hem de değil.

"Tıpkı senin, benim gibi biri işte."

Yine tabelaydı konuşan, sağgörülü ezeli düşmanım benim ama zorunlu yalnızlığımın göbeğinde mutlu olmamak elimde değildi.

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?" diye soruyorum.

"En ufak bir şüphem yok," diye yanıtlıyor, bir parça şefkat var sesinde.

"Biliyor musun," diye fısıldıyorum, "haklıydın. Gerçekten de Ayers Kayası'na gidiyorum."

"Ayakkabılarının tabanı şimdiden kızıl zaten."

Evrende artık kendisine her neresi tahsis edildiyse kocamın orada nasıl olduğunu sormadım tabelaya. Sandy'nin kaderini sormadım. Sam'inkini de. Bu tür şeyler yasak, meleklere duayla yakarmak da öyle. Gayet iyi biliyorum ki bir hayat talep edemezsiniz, iki hayat da. Ancak her insana güç bahşedileceğini umut edebilirsiniz.

Kaldırım taşlı sokaklar beni geçici evime çıkarıyor. Odam sadelik ile eşsiz ayrıntıların göz alıcı bir karışımı. Üzerine keten bir yatak örtüsü örtülmüş oyma ahşap bir yatak, üstünde beyaz, cam örgü bir kâğıt ağırlığı ve boyalı fildişi bir zarf açacağı duran ufak bir çalışma masası var. Bir kırtasiye malzemesi kıtlığı söz konusu gerçi, eldeki gereçlerle sadece tek bir mektup yazılabilir, güzelce cilalanmış bir parşömen mevcut yine de. Banyo zemini bir Roma hamamının tabanı gibi küçük mavi beyaz fayanslardan oluşan parlak mozaikle kaplı.

Çalışma masasının başına geçiyor, çantamdan körüklerine bakmak üzere eski Polaroid Land fotoğraf makinemi çıkarıyorum. Allen'ın şiir kitabında *Kaliforniya'da Bir Süpermarket* açık. Pikabının yanında yerde bağdaş kurmuş oturur, Ma Rainey'ye şarkılarında eşlik ederken hayal ediyorum onu. Milton, Blake ve *Eleanor Rigby*'nin sözlerini yorumlarken. Migren ağrısı çeken küçük oğlumun alnını ıslatırken. Şarkı söyleyen, dans eden, uluyan Allen. Ölüm uykusundaki Allen, tepesinde bir Walt Whitman portresi, hayat arkadaşı Peter Orlofsky yanında diz çökmüş, beyaz taçyapraklarıyla örtüyor üzerini.

MAYMUN YILI

Yorgun ama mutluyum, bir şekilde şehrin gizemini çözdüğüme inanıyorum. Komodinin çekmecesinde resimli bir cep haritası var, küçük bir Sabrosa rehberi; Macellan'ın doğum yeri. Mutfak masasında dünyayı çevreleyen bir gemi çizdiğimi hatırlıyorum hayal meyal. Babam kahve yapıyordu, bir yandan da ıslıkla *Lisbon Antigua*'yı çalıyordu. Kahve cezvesinden çıkan sese karışan notaları duyabiliyorum neredeyse. "Sabrosa," diye fısıldıyorum. Biri emniyet kemerimi bağlıyor. Odanın köşesindeki ahşap yatak almış başını gitmiş sanki, her şey pek de ehemmiyeti olmayan kısa bir aradan ibaret.

EVDE ŞİMDİ DENİZCİ

Duvarıma tutturduğum çarşaf hâlâ oradaydı, gevşek bir yelken misali sallanıyordu. Varlığı tamamen aklımdan çıkmıştı. Karmaşık işaretlere neden olan ruh hali değişmişti. Dahası, şiddetli yağmurlardan dolayı tavan penceresi sızdırmaya başlamıştı ve çarşaf, benim düzensiz uykumun kâh içine giren kâh dışına çıkan, kendine ait bir dilleri varmış gibi duran pas rengi çizgilerle kaplanmıştı.

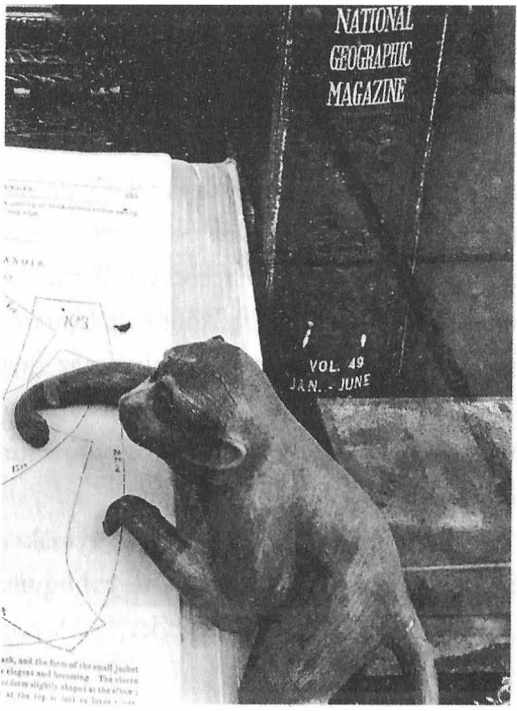
Ay yok, kapkara bir gök var tepede. "Kendini topla, saat daha sabahın dördü sadece," diyorum kendi kendime, tek bir fuzuli anomali yaratmak için iki ufak odayı tahrip etmişler gibi şaşılacak derecede geniş banyoya ağır aksak yürürken. Eski çiftlik evi lavabosunun, küçük fayanslar döşeli bir duşun, her tarafından havlu fışkıran pençe ayaklı demode bir küvetin yanı sıra yere bir şilte atıp da sıcak yaz gecelerinde uzanacak kadar da alan var. Duvara hafif lekeli bir ayna yerleştirilmiş, aynanın bir

köşesineyse Macellan'ın en küçük ikinci gemisi, bizzat kâşifin komutasındaki, *Victoria*'nın rengi solmuş bir kartpostalı iliştirilmiş.

Ufukta uyku görünmediğinden şilteyi serip aslen uykumu getirmek üzere tasarlanmış eski bir oyuna başvuruyorum. Kendimi uzun bir yolculukta, balina avcılığı yapan büyük gemiler zamanında bir denizci olarak hayal ediyorum. Şiddetli bir fırtına kopuyor, kaptanın deneyimsiz oğlunun ayağı ipe takılıyor ve oğlan denize düşüyor. Gözü kara denizci onun peşi sıra kabaran denize atlıyor. Mürettebat upuzun halatlar atıyor, oğlan denizcinin kollarında güverteye getirilip aşağı taşınıyor.

Denizci kıç güverteye çağrılıyor, kaptanın özel odasına yönlendiriliyor. Sırılsıklam ve tir tir titrerken merakla bakıyor etrafına. Kaptan onu kucaklıyor, duygularını nadir gösteren biri oysa. "Oğlumun hayatını kurtardın," diyor. "Dile benden ne dilersen." Utanan denizci tüm mürettebat için bol miktarda rom istiyor. "Oldu bil," diyor kaptan, "peki ama sen ne istiyorsun?" Bir süre tereddüt ettikten sonra denizci, "Çocukluğumdan beri gemilerin mutfaklarında, kuşetlerde, hamaklarda uyudum, doğru dürüst bir yatakta uyumayalı çok uzun zaman oldu," diye yanıtlıyor.

Denizcinin alçakgönüllülüğünden etkilenen kaptan ona kendi yatağını veriyor ve oğlunun odasına gidiyor. Denizci kaptanın boş yatağının başında dikiliyor. Kuştüyü yastıkları, ince bir yatak örtüsü var. Ayakucunda devasa

Merakla bakıyor etrafına

bir deri sandık duruyor. İstavroz çıkarıyor, mumları söndürüyor ve eşine az rastlanır, insanı tamamen sarıp sarmalayan bir uykuya teslim oluyor.

Ara ara, uyku tutmaz olduğunda, Melville okuya okuya gelişen, beni banyodaki şilteden kendi yatağıma taşıyan, bana güzel bir uyku bahşeden bu oyunu oynuyorum işte. Gelgelelim bu vıcık vıcık gecede mümkün olamayacaktı. İklimle, yaklaşan seçimlerle, zihinle oynuyor o haylaz maymun, ya kötü bir uykuya ya da büsbütün uykusuzluğa sebep oluyor. Birden bardaktan boşanırcasına yağmur boşalıyor tavan penceresine, karman çorman düşüncelerimi bölüyor. Kızıl çizgilerin parçalara ayrılıp yeniden gruplaşmasını izliyorum; anlaşılmaz bir Sümer metni. Dolapta kova var, kendi içinde pastoral bir ritme sahip intizamsız damlamayı öngörüp kovayı sızıntının altına yerleştiriyorum.

Küçük televizyonu açıyor, haberleri duymaktan özellikle imtina ediyorum. Ekranda afyon çubuğunun haznesini doldururken Fransızca bir şeyler fısıldayan sarışın Aurore Clément var.

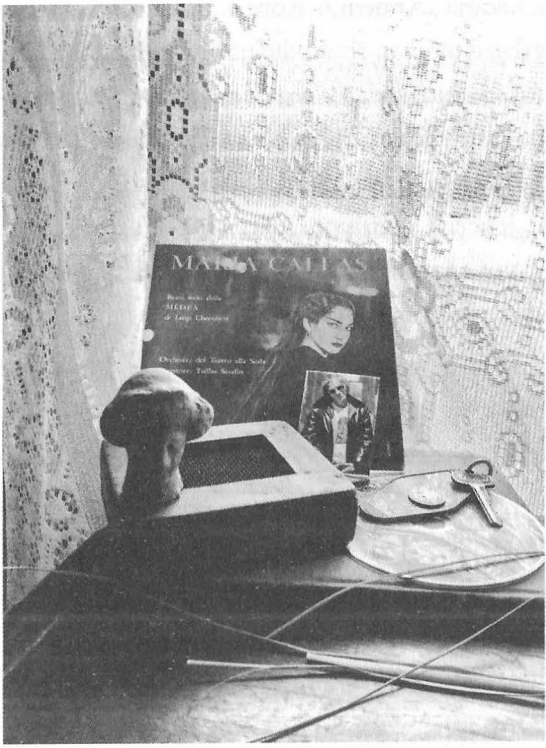
"İçinde iki kişi var," diyor Martin Sheen'e yaklaşarak. "Öldüren ve öldürmeyen."

"İçinde iki kişi var," diye tekrarlıyor, çerçeve dışına çıkarak. "Dünyada dolaşan ve rüyalarda dolaşan."

Doğruluyor, üzerindekini çıkarıp yatağı çevreleyen cibinliklerin iplerini çözüyor yavaşça. Adam afyonu tüttürüp kadının solgun cibinliklerin ardında hareket eden

siluetini izliyor. Adam sinematik sisin içinden ona uzanırken kadın sakin sakin çözüyor tüm ipleri.

Nihayet uykunun beni sardığını hissediyor, iyi geceler diliyorum denizciye, Yüzbaşı Willard'a ve afyon çubuklu Fransız kadına. Annemin Robert Louis Stevenson'ın bir şiirini ezbere okuyan sesini duyabiliyorum. *Evde şimdi denizci, döndü denizden. Ve avcı bayırlardan.* Elindeki boya rulosunu görebiliyorum, ya bir yatak odasını yeniden boyuyor ya da yeni duvar kâğıtlarını pürüzsüz hale getiriyor. Kapanış jeneriği beliriyor, *Kıyamet-Redux* yazıyor. Çevremi sarıyor ağ, lastik kesiliyor, yarım kalmış bir düşünceyi akıtarak ufak bir şişeye hızla boşalıyor kan.

Sandy için

BİR DÜŞE ÖYKÜNME

Sandy aç gözlerini. Bu kelimeleri, sanki bir büyü yapar gibi, pencereye sol elimle tekrar tekrar yazdım. Ateşli Artaud'nun tarzı, gerçekten işe yarayacak bir büyü. Fakat hiçbir mistik çaba Azrail'in talimatlarını değiştiremezdi. 26 Temmuz idi. Prelüt sona erdi, Parsifal ağır yaralı kuğunun yanı başında diz çöktü ve Sandy Pearlman dünyadan ayrıldı.

Aynı gün Güney Kaliforniya'da, önüne geçilemez yangın haberleri vardı, yoğun duman ta Nevada'ya kadar geliyordu. Demokratik Kongre kendi hararetli umut ve çaresizlik karışımıyla için için yanıyordu. *Solar Impulse 2*, güneş enerjisiyle çalışan uçak, turunun son ayağını tamamladı. Sandy'nin şükrettiği tanrılar mermer başlarını kum rengi havlulara gömdüler. Hiçbir zaman o pek sevdiği Keanu Reeves'le Matrix'e giremeyecek, Donnie

Darko'nun çılgın dünyasında dolaşmayacak, *Angel of the Morning*'i dinlemeyecek veya çikolatalı pasta yemeyecekti. Süregiden bir rüyayla tarihin muazzam bir yeniden yorumunu yazan Sandy, o ince insan, şimdi kendi Imaginos krallığını arıyordu, kendi efsunlu gemisinin kaptanıydı.

Yaz günleri uzadı. Her yerde ayçiçekleri açtı. Yalnızlığımda uluyan kurtlar canlandırdım hayalimde. Takip ettim onları, yorgun argın yürüdüm buzlu muhitte, şeker mi şeker bir evin yanından geçtim, tüm köy on üç koloninin en küçüğü kadar büyük bir buz tabakasına hapsolmuştu. Sürüklenen bir koloni. Güneşe baktım, bir çocuk tarafından çizilmişti sanki, her bir ışını farklıydı bir diğerinden.

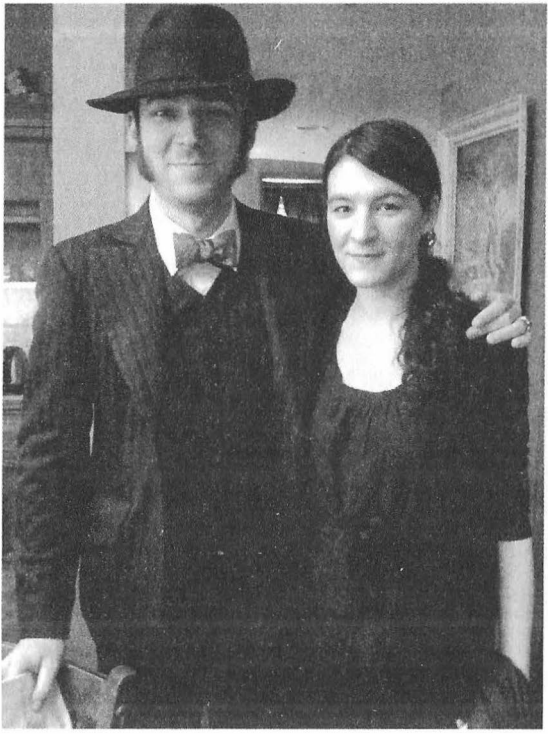
5 Ağustos'ta, doğum gününde, oğlumun doğum gününde, çalışma masamın üst gözünü açtım ve Sandy'nin bana gönderdiği son paketi buldum, ben seyahatteyken gelmiş, açılmadan kaldırılmıştı. Sebepsiz yere sık sık böyle sürprizler yapar, Aztek çikolatası, Seattle'dan kutu kutu kızıl somon, Solti'nin dört operadan oluşan *Nibelung Yüzüğü* serisi gibi hediyeler gönderirdi bana. Başka şeylerle beraber paketledim, ayrıca yanıma 225 gram kestaneli makarnayla yeşil soğan alıp Rockaway Plajı'ndaki küçük bungalovuma doğru uzun bir metro yolculuğuna koyuldum. Kurumuş tuz rakamların sıkışmasına sebep olduğundan hurdası çıkmış tel bahçe kapısının şifreli kilidiyle epey bir uğraştım. Bahçe bol miktarda sinirotu ve ezilmiş yabani havuçla tam bir savaş alanıydı.

Eve girdiğim gibi camları açtım. Rockaway'e haftalardır gelmemiştim, evin havalandırılması gerekiyordu. Çin halımın kumlarını silkeledim, elektrik süpürgesiyle süpürüp kırmızı fayans zemini oolong çayıyla sildim. Canım kahve istedi ama rutubet Nescafé kavanozumdaki kahveyi kristalleştirmişti.

Ufak paketi açarken aceleyle adresi yazan, zarfı bol miktarda selobantla kapatan Sandy'yi gözümün önüne getirdim. Paketten bulması güç ve çok istediğim deneysel bir Grateful Dead albümü olan *Grayfolded* CD'si çıktı. Bulacağına söz vermişti ve işte bulmuştu da. "Doğum günün kutlu olsun Sandy," dedim yüksek sesle, "hediye için teşekkür ederim." Son derece sakin, hatta neşeliydim. Bulaşıkları yıkadım, kendime spagetti pişirdim, kucağımda bir tabakla verandaya oturup inatçı çatal otlarının şifalı otlar ile kır çiçeklerini Amerikan yerlilerinin arazilerine yerleşen yerleşimciler misali istila ettiği bahçeme baktım.

Kımıltısız oturdum, kalkmadım, alet edevatımı almadım, toprağı eşelemedim, budamadım, zararlı otları ayıklamadım. Birden kendimi ölü hissettim – aslında ölü değil de daha çok öteki dünyaya ait gibi, bir tür müteşekkir ölü gibi. Hayatın akıp gittiğini hissedebiliyordum; tepemde bir uçak, hemen ötede deniz, *Dark Star*'ın sinekliğimin telleri arasından süzülen notaları. Bir türlü yerimden kımıldayamadım ve koyverdim kendimi, başka bir yere götürdü zihnim beni, Sandy'yle tanışmamızın çok çok

öncesine, henüz Wagner dinlemediğim günlere, Electric Circus'taki başka bir yaza, genç bir kızın, sırılsıklam âşık bir şekilde, kendisi kadar genç bir delikanlıyla duygusal bir parçada yavaşça salınarak dans ettiği ana götürdü.

SİYAH KELEBEKLER

Sam'le Kentucky'de ağustosun son günleri. Öğleden sonranın çoğunluğunu çalışarak geçirmiştik. Kısa bir ara için alacakaranlıkta tekrar dışarı çıkmıştım, bahçeyi çevreleyen taşlarda birtakım tuhaf hareketler dikkatimi çekmişti. Siyah kelebeklerle kaplıydı taşlar, yarı aydınlıkta alt alta üst üste, çılgına dönmüş bir şekilde çırpınıp duran sürüyle kelebek vardı. Belli belirsiz bir ıslık sesi duyuluyordu, ölüm şarkılarıydı belki de, siyah kanatlarıysa yas giysileri. Aklıma yetişkin çocuklarımın büyükbabaları Dewey'nin cenazesinde çektiğim bir fotoğrafı geldi. Oğlum siyah Stetson bir şapka takmıştı, kızım siyah bir elbise giymişti.

Yeniden içeri girdiğimde Sam başını kaldırıp sırıtıyor; anında işe koyuluyoruz. Yakın tarihli bir elyazmasının ilk düzeltisi. Elle yazma mücadelesinden kaçınmak için sözlü olarak aktardığı çeşitli değişiklikler, yeni eklenen

bölümler var. Bir süre önce bana insanın mutlak bir yalnızlık içinde yazması gerektiğini söylemişti ama gereksinim, süreci değiştirmişti işte. Sam duruma uyum sağlıyor, ayrıca yeni bir şeye odaklanma umuduyla canlanmış gibi bir hali de var.

Kız kardeşi Roxanne bana çay yapıyor. "Öksürüyorsun," diyor. Sam gülümsüyor. "O lanet öksürük kırk beş yıldır var," diyor. Sam tekerlekli sandalyesinde metanetle oturuyor, elleri masada. Artık çalamadığı bir gitar olan eski Gibson'ı bir köşede duruyor. Mevcut durumun gerçekliği dank ediyor kafama; daktilo taşlarına basmak yok, sığırlara kement atmak yok, kovboy çizmeleriyle uğraşıp durmak yok artık. Yine de bunlarla ilgili tek kelime etmiyorum, Sam da etmiyor. Tek başına dikte edebileceği bir mükemmellik peşinde sessizlikleri yazılı kelimelerle dolduruyor.

Devam ediyoruz, ben okuyup temize çekiyorum, Sam hemen o esnada yüksek sesle yazıyor. Daha zorlu, esas görev yalnızlığı kurtarmak. Yazmak için gereken yalnızlığı. *2001*'deki astronot misali uzaya fırlatılmışçasına, asla ölmeden, hiç bitmeyen bir film âleminde, o evrenin ebedi efendisi olan Kendi Kendine Küçülen Adam'ın hâlâ küçüldüğü, sonsuz küçük değere doğru devam ettikçe ederek, o saatlere sahip çıkmak şart.

"Bir Beckett oyunu olduk çıktık," diyor Sam şen bir edayla.

Mutfak masasındaki yerimize kök saldığımızı, her birimizin metal kapaklı bir varili mesken tuttuğunu, uyanıp

başlarımızı dışarı çıkardığımızı, kahvemizle, fıstık ezmeli kızarmış ekmeklerimizle gün doğumunu beklediğimizi, sanki yalnızmışız, birlikteyken yalnızmışız gibi değil de, diğerinin yalnızlığının aurasını bozmadan, her birimiz yalnızmışız gibi kurguladığımızı hayal ediyorum.

"Evet, bir Beckett oyunu," diye tekrarlıyor.

Gece çökerken kız kardeşi onun ihtiyaçlarını gideriyor. Ben eğreti yatağıma kuruluyorum, yattığım yerden onu görebiliyorum.

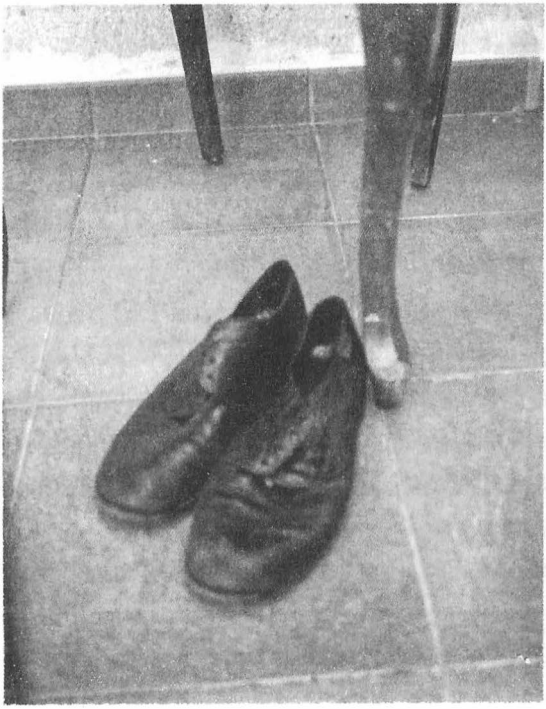
"İyi misin?" diye soruyor.

"Evet, iyiyim," diye yanıtlıyorum.

"İyi geceler Patti Lee."

"İyi geceler Sam."

Nefesini dinleyerek yatıyorum orada. Perde yok, ağaçların siluetlerini görebiliyorum. Ay ışığı odanın köşesindeki kırılgan örümcek ağlarını, Sam'in yatak ucunu, aramızdaki üzeri kitaplarla dolu alçak sehpayı ve beni örten yorgandan çıkan ayaklarımı aydınlatıyor. Pencerenin ardındaki gece portresi çağırıyor beni. Bir türlü uyku tutmadığından kalkıyor, hava almak üzere dışarı çıkıyorum, yıldızlara bakıyor, avaz avaz öten cırcırböcekleri ile su kurbağalarını dinliyorum. Telefonumdaki feneri kullanıyor, evin bahçesine dönüyorum. Siyah kelebekler oradalar hâlâ, kımıltısız duruyorlar, bahçe duvarının bir kısmını örtüyorlar, emin değilim ölüler mi yoksa sadece uyuyorlar mı.

Yazarın ayakkabıları

TILSIMLAR

Kendi düzensizliğimin tam ortasına çöküverdim. Duvarın önüne istiflenmiş kutularda yirmi yılın polaroid fotoğrafları vardı. Söz verilmiş bir görevi anımsayıp çoğu heykel, sunak ve artık var olmayan otel fotoğraflarından oluşan sayısız fotoğrafı tasnif etmeye giriştim. Saatlerce uğraştım ama Ernest'e sözünü verdiğim fotoğrafı –Roberto Bolaño'nun oyunlarını– bulamadım bir türlü. Vicdan azabı duydum ama aslında fotoğrafı bulsaydım bile nereye göndereceğim konusunda en ufak bir fikrim yoktu. *Dönüp duruyorum aynı yerde. Dönüp duruyorum aynı yerde.** Bir şarkının sözleriydi ama hangi şarkı hatırlayamıyordum. *Dönüp duruyorum aynı yerde*, etrafım artık neresi olduğunu çıkaramadığım, uzun zaman önce unutulmuş bir suçun ufak delilleri misali şehir, sokak, dağ imgeleriyle çevrili.

---

* *Going in circles. Going in circles.* (ç.n.)

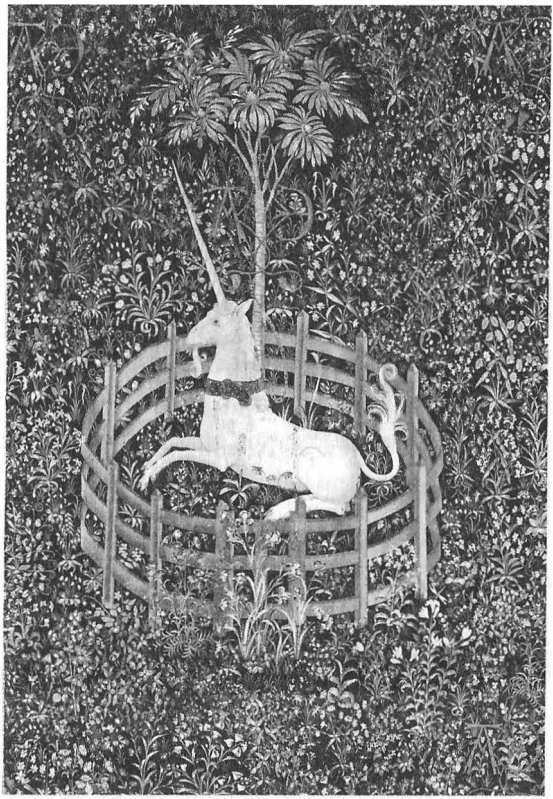

Aşağı yukarı son bir yıl içinde çektiğim birtakım fotoğrafları ayırdım. On the Bridge'in *Kurt Kız* posterleriyle kaplı arka duvarı. Harfleri mekânın içine göre orantısız olan şu kafe hani. Dağınık bir yatak, Ernest'in kötü bir açıdan çekilmiş kamyoneti. WOW Café tabelasına tünemiş bir pelikan. Bir Lexus'un kontrol panelinde asılı tılsım bileziğinin hareketli çekimi; Cammy'nin sayısız tılsımından teki. Her birinin bir hikâyesi olduğunu söylemişti.

Cammy, Ernest, Jesús ve sarışın kız, hepsi de alternatif gerçekliğe ait karakterler, teknikolor bir dünyada siyah beyaz siluetler. Tabela ile plajdaki güvenlik görevlileri de öyle. Kendi içinde hiçbir şey ifade etmeyen, ne var ki erken bastıran kışın imkânsız oyununda ifadesi güç her türlü sorunun cevabına sahipmiş gibi duran bir dünya.

Polaroidleri yeniden kutuya yığarken bir manila klasöründe birkaç saydam zarf buldum. Bilbao'daki Guggenheim'ın ve Blanes'teki plaj otelinin ellili yıllar tarzı lobisinin çeşitli fotoğrafları vardı. Belli ki sevip de bir kenara ayırdığım fotoğraflardı bunlar. Yazarın ayakkabıları. Vergilius'un mezarı. Sise gömülü iki ıhlamur ağacı. Art ardalar; kesintisiz seyahat zincirinde her biri birer tılsım. Ve işte siyah kıvırcık saçlı küçük bir kız resminin arkasında Bolaño'nun oyunları. Fotoğrafta pek bir şey yoktu doğrusu, sadece bir dolap içi ama tam da aradığım şeydi.

Hoşnut bir şekilde yerde oturdum, sonuçta hiç de başarısız bir arayış olmamıştı. Gülümseyen küçük kızın fotoğrafına baktım; Roberto Bolaño'nun kızı. Babasının oyunlarıyla oynamamıştı, kendi oyunları vardı onun. Çember oluşturup dönen, bir şekilde insana tek bir dilmiş gibi gelen farklı farklı dillerde şarkılar söyleyen onun gibi kızlar canlandırdım zihnimde. Birden kendimi yorgun hissettim. Olduğum yerde kaldım, yatağa yaslanıp düğüm düğüm olmuş saçlarımı çözmeye çalıştım. Birbirine dolanan iki altın zinciri çözdüğüm an geldi aklıma. Sallanan tılsımlar misali birbirinin aynısı iki altın çember ve surat, kimi yakın çekim, kimi bulanık.

Tutsak Tek Boynuzlu At, Cloisters

IMAGINOS'UN İZİNDE

Imaginos, dilinde kimsenin bilmediği şarkılarla ve yarım kalmış hikâyelerle sokuldu güneşe

–Sandy Pearlman

Bir zamanlar kınayla başka hiçbir yerde bulamayacağınız reggae plakları aldığım Atlantik Bulvarı boyunca yürüdüm. Metruk bir tiyatronun önünde ıskartaya çıkarılmış kıyafetlerle dolup taşan birtakım bavullara bakmak üzere durdum; pullu kaftanlar, incik boncuklu etekler pastırma yazı güneşinde parıldıyordu. Sandıkları eşeleyip narin ipek bir elbise bulup çıkardım, bol kesimdi, yine de öyle hafifti ki, sanki bir fabrika dolusu militan örümcek tarafından dokunmuştu. Ceketimi bir kutunun üstüne bırakıp elbiseyi tişört ve kot tulumumun üzerine geçiriverdim. Sandıkları eşelemeye devam ettim, bir palto buldum, yine hafifti, biraz da eskimişti. Tam benlik bir paltoydu, dikişsizdi, alt kenarlarıyla kol kısımları küçük küçük

deliklerle doluydu. Sağ cebinde bir ipliğe dolaşmış bir lastik vardı. Saçımı atkuyruğu yaptım, metal rampaya yürüdüm ve *Jefferson Airplane*'deki yerimi aldım. Grubu değil, uçağı kastediyorum ama dışarı baktığımda bir uçakta değil de bir minibüste olduğumu fark ettim, ki bütünüyle kafa karıştırıcı bir durumdu. Şoför radyoyu açtı, bir beyzbol maçı kulağa müzikal gelen, Arnavutça olabileceğini düşündüğüm, başka bir dildeki radyo çağrılarıyla kesilip duruyordu. Şoför, istediğim yol yerine başka bir yoldan gitti, sorularımı duymazlıktan geldi. Durmaksızın homurdanıyor, kalın kollarını kaşıyıp duruyordu, ayrıca siyah suni deri kolçakların pul pul döküldüğünü fark ettim. Bir köprüde trafiğe takılıp kaldık, fakat bu normal bir köprü değildi, hafif sallanıyor gibiydi. İçimden inip köprüyü yayan geçme arzusu yükseliyordu delicesine.

Ve bu böyle sürdü gitti. Nereye adım atarsam atayım ya da hangi uçağa binersem bineyim hâlâ Maymun Yılı'ydı. Hâlâ sert köşeleri olan yapay bir ihtişam içinde hareket ediyordum, kutuplaştıran bir ön seçim heyelanının hipergerçekliği, her mevziye sızan bir zehir çığı. Ayakkabılarımdaki boku tekrar tekrar temizledim; kendi işime, elimden gelen en iyi şekilde hayatta kalmaya, bakıyordum hâlâ. Sinsi bir uykusuzluğun şafak vakti dünyanın elemlerini tekrar tekrar oynatarak yavaş yavaş gecelerimi elimden almaya çalışmasına rağmen hem de. Bir noktada televizyon açık uyumayı denedim, yatağımın sağ tarafında küçük bir televizyon vardı. Haberlerden uzak durup ücretli

kanalı açtım, *Mr. Robot* dizisinden rasgele bölümler seçip sesini kıstım. Kapüşonlu bilgisayar korsanı Elliot'ın monoton dış sesini oldukça dinlendirici buldum, öylece uzanıp yattım arafta, ki hemen hemen aynı şeydi uyumakla.

EKİM BAŞINDA SANDY'NİN anma töreni için Lenny'yle San Francisco'ya uçtuk. Saçma bir öfkeye kapıldım. Ashland'de olmalıydı diye düşündüm, tüm *Yüzük* serisi zemin seviyesinde canlandırılır, set yerine daire şeklinde bir sahne kurulur, yaslılar saat başı pozisyon değiştirip *Yüzük*'ü her açıdan deneyimleme imkânı bulurdu. Sandy aramızdan beklenmedik bir şekilde ayrılmasıyla, Wagner, Arthur Lee, Jim Morrison, Benjamin Britten, *Coriolanus*, *Matrix*'e bağlılığıyla, tiyatro dünyasının menteşelerini söküp yeni bir çerçeveye oturtacak devrimci Medea tasavvuruyla ardında bir boşluk bıraktı. Konuşacak bir aile üyesi olmadığından arkadaşları konuştu teker teker; ondan, Stony Brook'ta geçen gençliğinden, müzik teknolojisine katkılarından, şarkılarından ve ilerici Blue Öyster Cult prodüksiyonundan sevgiyle, hatta nükteli bir şekilde bahsettiler. McGill Üniversitesi'nde, heavy metal ile klasik müzik parçalarının bilinmeyen benzerliği üzerine uzmanlaşmış, saygıdeğer bir öğretim üyesi olduğuna değinildi.

Sandy'nin hayat boyu koruyucu melekleri Roni Hoffman ve kocası Robert Duncan tüm cömertlikleriyle onun karmaşık ve nihayetinde başarısız olan nekahet döneminin

masraflarını karşılamıştı; ikisi de kederle andı onlarca yıllık arkadaşlıklarını. Onların hatıralarının parlak iplikleri benimkilerle birbirine dolandı ve birden kendimi çok uzun yıllar önce Sandy'yle Cloisters'a yaptığımız bir araba seyahatini düşünür, yeniden o arabada otururken buldum. O zamanlar hâlâ spor arabası vardı; bana, on altıncı yüzyılda meçhul biri tarafından yine meçhul bir kraliyet ailesi için yapılan kanonik eserler olan *Tek Boynuzlu At Avı* adlı muhteşem duvar halısı serisini göstermek istemişti. Duvar halıları devasaydı, girift bir şekilde birlikte dokunmuş yün ve ipek, metalik iplikler, gümüş ve altın yaldızlardan oluşan bu resimli sahneler dört metreye yakındılar.

Sandy'yle *Tutsak Tek Boynuzlu At*'ın önünde durmuştuk. Efsanevi hayvanın etrafı, çevresinde kır çiçeklerinden bir halı olan tahta bir çitle kuşatılmıştı; capcanlı bir yaşayan ölü. Takdire şayan bir sözcük dokumacısı olan Sandy, atın tutsaklığına yol açan korkunç olayları açıklamaya koyulmuştu; kandırılmış ve ilk ihanetle işi bitirilmişti.

"Tek boynuzlu at," demişti Sandy ciddiyetle, "sevginin korkunç gücü için kullanılan bir metafor."

Dizleri üzerindeki tek boynuzlu at ıstırapla parıldıyordu. Daha önce sadece kitaplarda görüp hayran hayran bakmıştım; azametini, efsanevi bir yaratığın varlığına olan o örtülü inancı gün yüzüne çıkarma konusunda doğuştan gelen gücünü anlamamıştım.

"Bu tek boynuzlu at," diye devam etmişti sözlerine, "senin benim kadar canlı."

Lenny hafifçe omzuma vurup beni ufak sahneye yönlendirdi. Önce *Pale Blue Eyes*'ı, ardından *Eight Miles High*'ın yavaş, ayinsel bir yorumunu çalıp söyledik; ikisi de Sandy için özel bir anlam ifade eden parçalardı. Elektro gitarını çalarken Lenny'nin gözleri kapalıydı. Kendimi Lenny Bruce'a ağıtını söyleyen Nico misali, akıl almaz derecede uzak hissettim.

Son olarak Blue Öyster Cult'ın karizmatik bateristi Albert Bouchard akustik gitarla Sandy'nin başyapıtı *Astronomy*'yi çalmaya koyuldu; parçanın muazzam etkisi göz önünde bulundurulduğunda epey özveri gerektiren cesur bir performans. Yıllar önce Sandy'yle beraber Blue Öyster Cult'ın, Albert'ın idaresinde, aynı şarkıyı on sekiz bin kişilik bir alanda çalışını izlemiş, ikimiz de kendimizden geçmiştik. Albert *Astronomy*'yi şimdi tek başına tüm stoik bariyerleri yıkan bir pathosla icra ediyordu, herkes gözyaşlarına boğuldu.

Lenny'yle yeniden geceye karışıp Çin Mahallesi'nde yürüdük. Benim daha önce tek başıma yanından geçtiğim o üç maymun bankının yanından geçtik yine. San Francisco sokaklarında bir aşağı bir yukarı ilelebet yürüdük sanki, Fillmore ve Fell'in kesiştiği noktada soluklanmak üzere durduk. Üzerimde Atlantic Bulvarı'ndaki altüst edilmiş sandıklarda bulduğum kıyafetler vardı. Lenny bir zamanlar kocamın olan siyah bir ceket, siyah kot ve siyah deri bir yelek giyiyordu. Bağcığımı bağlamak üzere eteğimi kaldırdım.

"Güzel elbise," dedi.

Grup iki gün sonra, Sandy'yi anmak üzere, Fillmore'da bize katıldı. Arabadan inerken yanıma iki delikanlı yanaştı. Aslında birbirlerine hiç benzemiyorlardı ama bende sanki ikisi aynı kişiymiş gibi bir his uyandırmışlardı. Saçı sıfıra vurulmuş olan bana bir kolye verdi. Kolyeye bakmadan ceketimin cebine koydum ve aklımdan Jerry Garcia'nın da tam bunu yaptığını geçirerek bir kez daha sahne kapısına açılan metal basamakları tırmandım. Lenny beni karşılamak üzere çoktan gelmişti bile, ağır demir kapıyı bana o açtı. Yanına varmadan önce bir an olduğum yerde donup kaldım; birden her hareketimizi yinelediğimizi fark etmiştim.

O gece *Land of a Thousand Dances*'ı söylerken sololar başladığı esnada gözlerimi kapadım, doğaçlama bir şekilde ta Medea'nın vatanı Baltık'a kadar ulaştım zihnimde. O çorak açıklıkta yürüdüm, Medea'nın İason'u takip ettiği gibi ben de Medea'nın ayağında sandaletlerle attığı adımları takip ettim. Altın post parıldadı, kendisine bakma cüretini gösteren herkesi kör etti. Medea'nın şeffaf kalbini yakan ateşi gördüm, damarlarındaki kanın kaynadığını hissettim. Bir başrahibe olsa da aynı zamanda bir köylü kızıydı Medea ve İason'un halkıyla sidik yarıştırmaktan acizdi. İlkel benliğine dönmeye mecbur bırakılınca avı örtbas etmek için tilki kılığına bürünmüştü. Küçük oğulları uyuyordu. İason'un oğulları. Medea sevmişti İason'u ama İason ona ihanet etti. Medea'nın ağır bileziklerle

donatılmış beyaz kolunu kaldırışını izledim. Postun parlaklığını kaybettiğini gördüm. Hançerin küçük kalplerini arayıp buluşunu gördüm.

Grup bangır bangır çaldı, insanlar serkeşti, kendiliğinden parlayıveriyorlardı. Belki bir kısmı İason'un postunun ipliğini Medea'nın aldatılmasına, öte dünyanın korkunç kara büyülerine kadar takip etmişti ama olsun. Ben Sandy için şarkı söyledim ve kusulan şiir yine onun içindi. Göz kamaştırıcı gülümsemesini, buz mavisi gözlerini gördüm ve bir an için örtüsünü operanın, mitolojinin ve rock 'n' roll'un sunağına seren o şen kibri hissettim. O neredeyse ben de tam oradaydım işte, geri dönüşü olmayan trajedinin sarp kıyısında birbirimizin varlığını hissederek duruyorduk.

BELINDA CARLISLE'IN ÖNEMİ

Otel telefonu bir türlü susmuyordu. Resepsiyondan arıyorlardı ama hangi resepsiyon, hangi şehir, hangi ay? Tamam, ekim ayıydı, Seattle'dı, devasa bir klimaya bakan geniş bir odaydı ve ben kütüphanelerin önemi üzerine bir konuşma yapacaktım. Saat öğleden sonra dörttü, üzerimde paltomla uyuyakalmıştım. Anma töreninde giydiğim elbise kanepeye seriliydi. Gelmiş, eşyalarımı bırakmış ve kendimden geçivermiştim. Biraz uyku sersemiydim, yüzümü yıkadım, konuşmama hazırlandım, aklımdan, bir kütüphane kartının *Bobbsey İkizleri*, *Uncle Wiggily and His Friends*, *Freddy the Detective*, tüm *Oz Büyücüsü* serisi ve Nancy Drew gizem kitapları gibi serilerin tamamına erişim sağladığı çocukluğumdan beri sık sık gittiğim bir dizi kütüphaneyi sıralıyordum. Kütüphane anılarım kendi kitaplarımın görüntüleriyle birleşti, yatağa saçılmış, merdivenin sağında dizili, mutfaktaki küçük

masaya yığılmış kitaplar ve yerde, duvara dayalı duran daha da büyük yığınlar: yüzlerce kitap.

Lobiye ayak basmamla *Üçüncü Adam*'daki Amerikan edebiyatında varoluşsal kovboyun rolü üzerine konuşması için Viyana'daki otelinden götürülen Holly Martins misali birden üzerime atlayıp beni alıp götürdüler. Tıpkı Holly gibi ben de kendimi bütünüyle hazırlıksız hissettim. Ağzına kadar dolu salona girdiğimde en iyisinin kendi deneyimlerimden yola çıkmak, kültürden yoksun bir yer olan, tek bir kitapçının bulunmadığı Güney New Jersey'de kırsal bir kesimde yaşayan dokuz yaşındaki bir kitap kurdu için kütüphanenin önemini anlatmak olacağına karar verdim; neyse ki evimizin yaklaşık üç kilometre ötesinde küçük bir kütüphane vardı.

Kitapların benim için ne kadar önemli olduğundan, her cumartesi kütüphaneye gidip kendime haftalık kitap seçtiğimden bahsettim. Sonbahar sonlarına doğru bir sabah tehditkâr bulutlara rağmen sıkıca giyinip her zamanki gibi yürümeye koyulmuştum; şeftali bahçelerini, domuz çiftliğini, paten pistini geçip biricik kütüphanemize çıkan yol ayrımına gelmiştim. Onca kitabı bir arada görmek beni her zaman heyecanlandırmıştır; rengârenk sırtları olan sıra sıra kitap. Gökyüzü gitgide kararırken o günkü kitaplarımı seçmem her zamankinden epey uzun sürmüştü. Uzun bacaklı, oldukça hızlı yürüyen biri olduğumdan başta endişelenmemiştim ama sonra yaklaşan fırtınadan kaçamayacağım anlaşılmıştı. Hava soğumuş, rüzgâr

şiddetlenmişti, önce sağanak yağmur, ardından şakır şakır dolu yağmaya başlamıştı. Kitaplara zarar gelmesin diye onları paltomun içine sokuşturmuştum, yolum uzundu ne de olsa; su birikintilerine bata çıka ilerlemiştim, buzlu suyun kısa çoraplarımdan içeri sızdığını hissedebiliyordum. Nihayet eve vardığımda annem anlayışlı bir öfkeyle başını iki yana sallamış, benim için küveti sıcak suyla doldurmuş, sonrasında da beni yatağa göndermişti. Bronşit olmuştum, birkaç gün okula gidememiştim. Ama buna değmişti, kitaplarımı almıştım, aralarında *The Tik-Tok Man of Oz*, *Half Magic* ve *Flanderlerin Köpeği* vardı. Hepsi de sırf kütüphanemiz sayesinde erişebildiğim, tekrar tekrar okuduğum harika kitaplardı. Bu kısa hikâyeyi aktardığımda birkaç seyircinin mendillerini çıkarmış olduğunu fark ettim; kitaplara vurgun o genç kızda kendilerinden bir şey bulmuşlardı kuşkusuz.

Ertesi sabah kalkıp Ruby's adlı bir mekânda kahve içtim. Seattle'ın en eski tiyatrosu olan, Mısır dekoruyla meşhur Moore Tiyatrosu'nda birkaç yıl önce verdiğimiz bir konserin ardından Lenny ve Sandy'yle burada yemek yediğimizi anımsadım. Muhteşem Nijinsky ve Anna Pavlova burada dans etmiş, Sarah Bernhardt, Marx Kardeşler, Ethel Barrymore ve Harry Houdini gibi isimler en iyi performanslarını yine bu sahnede ortaya koymuşlardı. Bir seferinde burada ırk ayrımı yapılmış, beyaz olmayanlara balkonun arka koltukları tayin edilmişti. Tiyatro salonunun üzerindeki bu leke de ironikti aslında, zira söz konusu

koltuklar akustiği en iyi olanlardı. Sandy'yle Ashland'e Oregon Shakespeare Festivali'nde *Coriolanus*'u görmeye de yine o yıl gitmiştik. Ya da Sandy'nin deyimiyle Shakespeare'in mistik âleme yükseltmiş olduğu tanrısal egonun düşüşüne tanıklık etmeye. Kahvaltımı bitirdim, bağışta bulunmak üzere Bread of Life Mission'a* yürüdüm. Uzun, gri bir palto giyen ve mor bir bere takan evsiz bir adam kalın, pembe bir tebeşirle tuğla duvara bir şeyler yazıyordu. Düzleştirilmiş mukavvalardan yaptığı eğreti yatağının yanındaki bardağına bir beşlik attım ve parmaklarını seyretmeye koyuldum, sözcükler yavaş yavaş ortaya çıktı: *Belinda Carlisle Önemlidir.*

"Neden?" diye sordum. "Belinda Carlisle neden önemli?"

Oldukça uzun bir süre gözlerini üzerimden ayırmadan baktı bana, ki o süre de şehirlerin yerinde sadece tepelerin olduğu zamanlara kadar uzadı da uzadı. Bakışlarını önce omzuna, sonra ayakkabılarına çevirdi, nihayetinde başını kaldırıp alçak bir sesle yanıtladı:

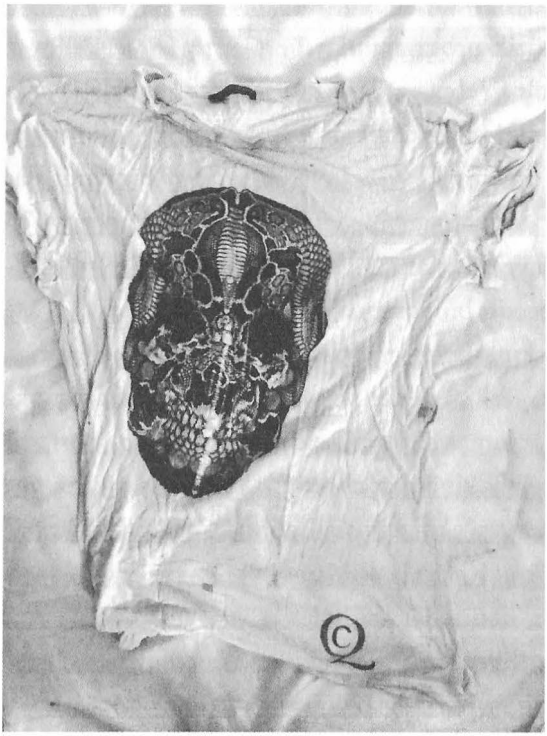
"Ritim nedir biliyor."

Tam Sandy'lik bir andı. Burada olsaydı kesinlikle bunun çok mühim bir gerçek olduğunu söylerdi. Ben gülümseyip omuz silkmekle yetindim. Sözlerinden şüphe ediyor falan değildim ama çok da önemsememiştim, gelgelelim

* 1939'dan beri hizmet veren, Seattle'da bulunan, evsizlere ve yoksullara barınak ve yiyecek içecek sağlayan, kâr amacı gütmeyen dini bir kuruluş. (*ç.n.*)

birkaç gün sonra, yeniden New York'tayken bir türlü uyku tutmadığından kanalları geziyordum ve uzun bir müzik reklamında durdum. Sanıyorum şu '80'lerden 22 CD'lik setler sattıkları reklamlardan biriydi ya da kız gruplarıydı hatırlamıyorum, ama televizyonda bir İngiliz pop müzik programında *We Got the Beat* söyleyen The Go-Go's grubu vardı. Kızların hepsi havalıydı ama esas hareketleri yapan Belinda'ydı, öyle gösterişli şeyler değil, modern swing ile *Beach Blanket Bingo*, bir parça da Fransız Paradis karışımı bir şeyler; külotlu çorap ve yüksek topuklu ayakkabılar. "Evet, Belinda," dedim yüksek sesle, "ritim nedir biliyorsun."

Coşkusu bulaşıcıydı. *Batı Yakası Hikâyesi*'ndeki *When you're a Jet*'i söyleyen ve sahnelenen bir kabadayılıkla şenlenen oğlanlarınki gibi, şiddet içermeyen, dört bir yana yayılan bir kibir hayal ettim. Yüz binlerce kız ve oğlan açık alanlara akın ediyor, Belinda Carlisle'ın hareketlerini yaparak *We got the beat* söylüyor. Askerler silahlarını bırakıyor, denizciler vazifelerinden, hırsızlar suç mahallinden ayrılıyor ve birden hepimiz kendimizi muhteşem bir müzikalin ortasında buluyoruz. İktidar yok, ırk yok, din yok, mazeret yok. Bu devasa gösteri zihnimde dönüp dururken bir parçam yerinden fırlayıp dans ede ede yürümeye koyuldu, sahneye dahil oldu ve sürgit bir şekilde artan koroya katıldı, William Blake'in, hayat kitabının çevrilen sayfalarından süzülen melekleri gibi tıpkı.

Ölüler Günü'ydü

KUTSAL MAKAM

Ölüler Günü'ydü. Ara sokaklar kuru kafa şekerlerle bezeliydi, bir tür durgun delilik hâkimdi sanki. Maymun Yılı'nda yapılacak bir seçimle ilgili içimde kötü bir his vardı. "Endişelenme," dedi herkes, "çoğunluğun dediği olacak." "Pek de değil," diye karşılık verdim, "sessiz kalanların sözü geçecek, onlar, yani oy kullanmayanlar tarafından karar verilecek." Her şey yalan dolanken, israfa dayalı ahlaksız bir seçim söz konusuyken kim suçlayabilir ki onları? Milyonlar plazma kaplı bir delikten boca edildi, bitmek bilmeyen, çekişmeli televizyon reklamlarına harcandı. Hakikaten karanlık günler. Tüm o kaynaklar harabeye dönmüş okulların duvarlarından kurşunları kazıyıp çıkarmak, evsizleri koruyup barındırmak, kirli bir nehri temizlemek için kullanılabilirdi pekâlâ. Bunun yerine bir aday bir çukura kürek dolusu para atıp duruyor çaresizce, bir diğeriyse kendi adına koca koca boş binalar

inşa ediyor, bir başka ahlaksızca israf işte. Gelgelelim, tüm kuşkulara rağmen, oyumu kullandım.

Seçim akşamı yakın arkadaşlarımla toplanıp büyük ekran bir televizyonda ABD seçimi adında berbat bir pembe dizi izledik. Kör topal her birimiz teker teker sabahı ettik. Zorba kükredi. Sessizlik hükmetti. Nüfusun yüzde yirmi dördü geriye kalan yüzde yetmiş altıyı yönetmesi için olabilecek en kötü halimizi seçmişti. Selam sana Amerikan duyarsızlığı, selam sana seçmenler kurulunun çarpık bilgeliği.

Uyku tutmadığından Hell's Kitchen'a yürüdüm. Birkaç bar çoktan açılmıştı bile ya da belki de hiç kapanmamışlardı, yeni bir gün hazırlığı olarak kimse ne etrafı süpürmüş ne de seçim kabinlerini temizlemişti. Belki yeni bir gün olduğunu yadsımak, belki de sadece gelişimini yavaşlatmak için, bilemiyorum. Hâlâ dündü, enkazdan anlaşıldığı kadarıyla, cehennemde bir şans vardı hâlâ. Tek votkayla bir bardak su sipariş ettim. Her ikisindeki buzları da çıkarmam gerekti, bayat çubuk kraker tabağına attım buzları. Radyo açıktı, hem de gerçek bir radyo; Billie Holiday *Strange Fruit*'i söylüyordu. Muhtasar bir acıyla yoğrulmuş sesi hayranlık ve utançla tüylerini ürpertiyordu insanın. Onu, saçında bir gardenya, kucağında Chihuahua'yla barda otururken hayal ettim. Onu, Billie Holiday olmasına rağmen, sadece bir insan olmasına rağmen, beyazlara ait güneydeki bir otelden defedilmiş, üzerinde kırış kırış beyaz bir etek ve bluzla mazotlu bir tur otobüsünde uyurken hayal ettim.

Tavan pervanesi toz içindeydi. Dönmesini, daha doğrusu dönüş hareketini izledim. Çalıp giden bir başka parçanın son ezgilerini yakalayıp bir an için başımı sallamış olmalıyım. *New York, I love you, but you're bringing me down.** Çamlarla kaplı tepeler, bir sepette sabah yumurtaları.

"Bir içki daha?"

"Pek içkici biri değilim," cümlesi çıktı ağzımdan. "Sade kahve alayım."

"Süt istiyor musun?"

Garson kız güzeldi ama dudağından bir deri parçası sarkıyordu. Kendimi bakmaktan alamıyordum. Zihnimde gitgide büyüdü, ağırlaştı, sonra kopup cup diye hayali bir çorba kâsesine düştü, kabarcıklı bir havuz oluşturdu orada, hayatın bir taklidi belirdi. Başımı iki yana salladım. Büsbütün gelişigüzel şeylerle kendimizden geçebiliyoruz bazen. Harekete koyulma vakti gelmişti kesinlikle ama bir saat sonrasında hâlâ orada oturuyordum. Acıkmış ya da susamış değildim, yine de bir saatten uzun zamandır yerimden kıpırdamadığımdan bir şeyler ısmarlamam gerektiğini düşündüm, gelgelelim kimsenin umurunda değildi sanki, seçim sonrasında hepimiz aynı şekilde donakalmıştık belki de.

Günler geçti, olan olmuştu artık. Şükran Günü geride kalmıştı, Noel arifesinin eli kulağındaydı, içsel bir fısıltı *Bana bir şey alma, bana bir şey alma* diye tempo tutarken

* *New York, seni seviyorum ama beni hayal kırıklığına uğrattıyorsun. (ç.n.)*

dükkânlarla dolu sokaklarda dolandım. Vicdan azabı hezimetin kuru zerrelerini ıslattı; sonu nasıl bu kadar kötü bitmişti? Yine dengesiz bir toplumsal itiraz. Sessiz, sessiz gece. Küçük altın buzağılarla süslü yapma ağaçların altına istiflenmiş folyoya sarılı taarruz silahları, karla kaplı bahçelere yerleştirilmiş hedefler.

Karakıştı tamam ama sıcaklıktan da eser yoktu sanki. Houston Sokağı'ndan geçerken St. Anthony'nin önündeki, Hz. İsa'nın doğumunu simgeleyen dekorda bebek İsa'nın olmadığını fark ettim. Aziz Francesco'nun omzuna konan kuşlar yoktu. Beyaz başlıklı alçı bakireler yavan bir şölen hazırlıyordu. Hiçbir zaman o kadar aç, o kadar yaşlı olmadım. Kendi kendime *Bir zamanlar yedi yaşındaydım, yakında yetmiş olacağım* diyerek ağır ağır merdivenlerden çıkıp odama yürüdüm. Çok yorulmuştum. Paltomu çıkarmadan yatağa oturup, *Bir zamanlar yedi yaşındaydım*, diye tekrarladım.

Sessiz öfkemiz kanatlandırır bizi, çarkları geriye doğru döndürme imkânı sağlar, birleştirir tüm zamanları. Bir saat tamir eder, doğuştan gelen zamanı geriye alma yeteneğini etkinleştirerek Giotto'nun koyunlarının damga vurduğu on dördüncü yüzyıla gideriz mesela. Matemliler Rafael'in bedeninin olduğu tabutu takip ederken Rönesans çanları çalar, bir keskinin son vuruşu İsa'nın parlak bedenini ortaya çıkarırken tekrar çalar.

Su akar yolunu bulur, tıpkı benim kendimi Van Eyck kardeşlerin atölyesinin yumurta ve bezir yağı kokan kuytu

bir köşesinde bulduğum gibi. Orada insanı susatacak kadar detaylı bir şekilde resmedilmiş akan ve dalgalanan bir su gördüm. Mistik Kuzu'nun yarasına ıslaklık vermek üzere samur kılı fırçasına dokunduğunda daha genç olanın titizliğini gördüm. Çarpışmayalım diye hızla uzaklaşıp çarçabuk devam ettim yavaş yavaş göz önüne serilen yirminci yüzyıla doğru, kırsal refahın Birinci Dünya Savaşı'nın katledilmiş evlatlarını yad eden haçlarla bezeli yeşil bayırlarını aştım. Kavranılmaz rüyalar değildi bunlar, taşkınlık içinde geçen faal saatlerdi. Ve o akışkan saatlerde eşsiz şeyler gördüm, nihayetinde yorgun düşüp eski tuğla evlerin olduğu küçük bir sokağın üzerinde tur attım, tozlu bir tavan penceresi olan bir çatı seçtim kendime. Tavan penceresi kilitli değildi. Şapkamı çıkardım, mermer tozunu silkeledim. "Üzgünüm," dedim bir avuç yıldıza bakarak, "zaman akıp gidiyor, tek bir tavşan bile yarışamaz onunla." "Üzgünüm," diye tekrarladım merdivenden inerken, farkındaydım nerede olduğumun.

30 Aralık. Yetmişinci yaşıma girmiş, bileğime kadar konfetiyle yıl sonuna yelken açmıştım. Tıpkı bir sene önce yaptığım gibi, *Yeni Yılınız Kutlu Olsun* diye fısıldadım epey bir yol tepmiş olan botlarıma. Tam bir yıl önce uğramıştım belirli şeylerin belirsiz hale geldiği ve bir tabelanın Uluru'ya gideceğimi tahmin ettiği Dream Motel'e. Tam bir yıl önce Sandy Pearlman hayattaydı hâlâ. Tam bir yıl önce Sam hâlâ kahve yapıp el yazısıyla yazabiliyordu.

Hiç abartısız

MİSTİK KUZU

Sam'in kışı geçirdiği, adını bile duymadığım bir yere, Santa Ana yakınlarındaki bir kasabaya, batıya, neredeyse dini bir sadelikle seyahat ediyordum. "Yağmurun dur durak bilmeden yağdığı bir kasaba," demişti. "Gel," diye buyurmuştu tatlılıkla; bunun üzerine toparlanmış, yanıma bir yağmurluk, pazen bir gömlek, birkaç çorap ve Gent Altar Panosu'yla ilgili ufacık ama bol resimli bir kitap almıştım. Uçakta, gelinen noktaya kafa yormamaya, tatsız herhangi bir şey düşünmemeye çalıştım. Biraz türbülans vardı ama benim için sıkıntı değildi, işleri aksatan fakat herhangi şahsi bir kastı olmayan birtakım hava olayları işte. Ufak kitabı açıp epeydir gözde meşgalem olan muazzam altar panosuna odaklandım.

Bu muhteşem poliptik on beşinci yüzyılda Flaman Hubert ve Jan Van Eyck kardeşler tarafından meşeye resmedilmişti. Altar panosunun tamamı öyle etkileyiciydi ki

bakan herkes hürmet etmiş ve pek çokları Kutsal Ruh'a açılan bir yol olduğunu düşünmüştü. Aynı şekilde baş melekler ilahi araçlardı, Tanrı'dan gelen bir telefonun vücut bulmuş halleriydiler. Meryem Ana'ya böyle bir telefon gelmişti, Beşaret'in dış kısmındaki panoda resmedilmişti, Melek Cebrail'in enkarnasyonu haber verişiydi bu; salt söz konusu iletimden kaynaklanan o şiddetli korku ve vecd ağını bizler ancak tahayyül edebiliriz. Meryem Ana tersyüz edilmiş kendi altın rengi sözcükleriyle bezeli kaleydoskopik bir boşluğun içinde diz çöküyor. Cafcaflı bir yaprak değil de eşsiz Flaman elleri tarafından yapılmış bir Flaman yaprağı. Dış panonun yüzeyine dokunduğumda huşuyla dolmuştum, dini anlamda değil, bunu gerçekleştiren sanatçılara karşı bir huşu söz ettiğim; onların çalkantılı ruhlarını, muhteşem, yoğunlaştırıcı sükûnetlerini hissetmiştim.

Meryem içerideki orta panonun üstünde yine resmedilmişti, Oğul olan Tanrı'nın solundaydı, bu kez daha dingin bir hali vardı. Sözcükler hafif öne eğdiği başının üstünde çifte bir hale oluşturuyor, onu Haşmetmeaplarının pirüpak aynası olarak gösteriyordu. Tüm övgülere rağmen haysiyetli bir yalınlığı var, Acıların Kraliçesi'ne yaraşır hoş bir mizaç.

Altta altar panosunun can alıcı noktası, *Mistik Kuzu Tapınması* yer alıyor, vakti zamanında vecde sebep olduğu söyleniyor. Bir sanat eseriyle görünür kılınan kutsal bir gizem. Tüm dünyevi acıları kabul eden muzaffer ama aynı

zamanda stoik kuzu kanı, kehanete uygun olarak, böğründen Kutsal Kâse'ye akarken sunağın üzerinde duruyor. Susuzluk susuzluk olmaktan, yaralarsa yara olmaktan çıkacak, gelgelelim beklendiği şekilde değil.

Kitabı kapatıp bize ne olacak diye geçirdim içimden. Amerika'ya ne olacak, genel anlamda biz insanlara ne olacak? Kuzunun bakışları ebediydi adeta, peki ama iyiliğin kanının sonsuz olmama ve günün birinde durma ihtimali var mıydı acaba? Solan bahar, kuruyan Samiriye kuyusu, tedirgin edici bir şekilde kümelenen yıldızlar geçti aklımdan.

Şakaklarımda can sıkıcı bir zonklama hissettim. Fırça darbeleriyle kuzunun derin yarasına dokunmuş olan ressamın paletine sürtündüğünden kolumun leke olduğunu fark ettim. Gerçekten yaşanmış mıydı bu? Hatırladığım bir sima yoktu ama ağlamıştım, bu kadarından emindim, gerçi gözyaşlarının tuzu da yoktu. Daha birkaç gün önce oradaydım, *Tapınma*'nın zamanından şimdinin krallığına insafsızca fırlatılıncaya dek şaşkınlıktan öylece donakalmıştım. Leke, diye geçirdim aklımdan, batı göğüne bakarak, en azından bir anı kadar gerçekti.

"Gerçek ne ki?" diye sormuştu Sam bundan kısa bir süre önce. "Zaman gerçek mi? Bu ölü eller daha mı gerçek rüyalarda olta atıp direksiyon çevirebilen ellerden? Kim biliyor ki neyin gerçek olduğunu, kim?"

San Francisco'da Santa Ana'ya giden bir servise bindim. Sam'in kız kardeşi Roxanne beni havaalanından aldı.

Neşeli mizacı bir ferahlık hissettirdi, zira gökyüzü griydi ve yağmur yağıyordu, tam da Sam'in dediği gibi. Beyaz ahşap bir evin önünde durduk. Merdivenlerden çıktım, sinekliğin ardından Sam'i gördüm, o beni görmemişti. Samuel Beckett'e hiç olmadığı kadar çok benziyordu, hâlâ onsuz yaşlanmaya mahkûm olmayacağımı umuyordum.

Küçük mutfakta çalıştık. Ben koltukta uyudum. Verandayı koruyan tenteye vuran ardı arkası kesilmeyen yağmurun sesini duyabiliyordum. Kentucky'yle, Sam'in toprağı ve atlarıyla aramızda koca bir dünya vardı sanki.

Onun olan her şeyle aramızda koca bir dünya vardı. Günlerimizi tamamen onun elyazmasına odaklanmış bir şekilde geçirdik; son elyazması olacaktı bu, hayata yazılmış duygusuz bir aşk mektubu. Arada bir göz göze gelecektik. Maske yoktu, mesafe yoktu, sadece şimdiki zaman vardı, iş esas meselemiz, bizlerse onun hizmetçileriydik. Akşamları işi bırakıyor, neşe içinde tekerlekli sandalyeyi aşağı indirme ritüelini gerçekleştiriyorduk, verandanın basamaklarını aşıp kasabaya, Meksika usulü sıcak çikolata yapan kafeye yürüyorduk. Hafif çiseleyen yağmurda azıcık geride kaldım, Greenwich Village sokaklarında Sam'le kol kola gezdiğimiz günlerin hatırası başımı döndürdü.

Küçük evi saran sessizlik sinir bozucuydu. Geceleri yürüyüşe çıktığımızda etrafta kimseler olmuyordu. Yerimde duramadığım için kendimden nefret ettim. Sam de bunu hissetmiş ama anlayışla karşılamıştı; oldum olası yerinde duramazdı o. Kaliforniya'dan ayrılmam gerektiğinde hâlâ yağmur yağıyordu. Roxanne'le arabaya bindik. Beyaz ahşap evden, sarmaşıklarla kaplı cumbadan, devasa sulama kabından uzaklaştık. Roxanne'e iletişimi koparmayacağımın sözünü verdim. *Susuzluk susuzluk olmaktan, yaralarsa yara olmaktan çıkacak.* Santa Ana havaalanına yaklaştığımızda telefonuma baktım. Bir mesaj yoktu meleklerden, cevapsız bir çağrı yoktu, bir kez olsun aranmamıştım.

Canlı dikenlerіz bіz

ALTIN HOROZ

Başkanın açılış töreni konuşmasının bir gece öncesinde küçülen ay vardı. Boğazımdaki sıkıntıyı, gitgide büyüyen korkuyu görmezden gelmeye çalıştım. Hepsi geçip gidinceye dek uyuyabilseydim keşke, Rip Van Winkle'ınkine benzer bir uyku. Sabah 32. Cadde'deki Kore spa merkezine gidip yaklaşık bir saatimi kızılötesi saunalarında oturarak geçirdim. Orada yanımda ufak, yapış yapış bir mendil yığınıyla öksüre öksüre oturup hapishanedeyken *Vergilius'un Ölümü*'nü zihninde tasarlayan Hermann Broch'u düşündüm. Vergilius'un Napoli'deki mezarını ve külleri ortaçağda esrarengiz koşullarda kaybolduğundan aslında orada yatmadığını düşündüm. Thomas Paine'in sözlerini düşündüm: *İnsanın ruhunu sınayan zamanlar bunlar*. Yağmur dinmişti ama kuvvetli rüzgârlar devam ediyordu. Ve hakikat ne idiyse oydu hâlâ. Maymun Yılı'nın son günüydü, altın horoz ötüyordu, o çekilmez sarı saçlı dolandırı-

cı, hem de İncil'e el basarak, yeminini etmişti, Musa, İsa, Buda, Muhammed bambaşka bir yerdeydi belli ki.

Ertesi akşam gonglar çaldı, kâğıttan alev püskürten ejderhalar Çin Mahallesi sokaklarında, devasa tekerlekli oyuncaklar misali, salına salına dolandı. 28 Ocak'tı. Yeni yılın horozu gelmişti, güneş rengi tüyleri ve şişkin göğsüyle gudubet bir şeydi. *Çok geç çok geç çok geç*, diye öttü. Maymun Yılı geride kalmıştı, hazır bekleyen ateş horozu görkemli bir giriş yapmıştı. Ay yılı gösterisini es geçtim ama ufak verandamdan havai fişekleri izledim. Doğu ve Batı Yakası kutlamalarının, Maymun Yılı'nın alfa ve omegasının kıyısından geçtiğimi ama aslında ikisine de katılmadığımı fark ettim. Yakınlarda olması dışında şaşırtıcı değildi belki de zira küçük bir çocukken bile böyle kutlamalara kendimi bütünüyle kaptıramazdım; işin aslı, her yıl yapılan, platformlu araçlarıyla, bando takımlarıyla Şükran Günü geçit töreninin tantanasından veya Mummers geçit töreninin çılgın hareketliliğinden hazzetmiyordum. *Cennetin Çocukları*'nın sonunda çılgın karnavalın telaşıyla gayriihtiyari sürüklenen Baptiste gibi tıpkı eğlence düşkünlerinin keşmekeşinde içten içe kendimi hep kaybolmuş hissetmişimdir.

Yine de birkaç gün sonra kendimi Çin Mahallesi'nde, güvenilir bir eczanede, vakti zamanında bana şifalı çaylar yapmış yaşlı bir Çinli şifacıya danışırken buldum. Semptomlarım ve genel kırıklığım üzerine kafa yorarken, "Beden tepkisel bir merkezdir," dedi bana. "Tüm bu ağrı

sızılar dış uyaranlara, kimyasallara, havaya, alınan gıdaya bir tepki aslında. Sadece bir denge meselesi, sistem kendini yeniden ayarlıyor, o kadar. Sonunda ister kızarıklık ister öksürük olsun, hepsi geçecek. İnsan sakin kalmalı, bu tepkilere çok da enerji harcamamalı." Bana üç paket çay verdi. Biri altın rengi, diğeri kırmızı, öbürü adaçayı rengiydi. Çayları cebime koydum, yeniden soğuğa çıktım, kutlamaların çoğu bitmişti; kâğıt fener artıkları, konfeti parçaları, bir kenara atılmış kırık bir sopa üzerinde plastik bir maymun kalmıştı geriye.

Mott Sokağı'nın sonuna kadar yürüyüp Wo Hop'un merdivenlerinden indim; Lenny'yle buluşup *congee** yiyecektik. Yetmişlerde bir tas ördek *congee* doksan sentti. Wo Hop hep açıktı, gürültülüydü, sabah 4'e kadar *congee* servisi yapıyordu. O zamanlar hepimiz orada yemek yerdik, genellikle de yeni yılın ilk saatlerinde, çoğumuz çulsuzduk, çoğu da sonra öldü gitti. Lenny ve ben sessiz bir minnettarlık içinde *congee*'mizi yiyip *oolong* çayımızı içtik, hâlâ hayattaydık, üç gün arayla doğmuştuk, yetmiş yaşında ve beyaz saçlıydık, kadere boyun eğiyorduk. Göreve başlama töreninden bahsetmedik, ama huzursuz kalpler huzursuz kalplerle birlikte attığından konuşulmasa da boğucu varlığı hissediliyordu.

O gece altın rengi çayı içtim, uyurken öksürmedim. Rüyamda dünyanın bir ucundan öbür ucuna, bir zamanlar evleri olan harabelerin çok ötesine yürüyen upuzun

* Bir tür pirinç lapası. (*ç.n.*)

bir göçmen kafilesi gördüm. Çöllerde, kıraç arazilerde, Acem göğünden daha parlak, kalın, yenmez suyosunu şeritlerinin ayak bileklerine dolandığı, boğulabilecekleri bataklıklarda yürüdüler. Sancaklarını arkalarından sürükleyerek yürüdüler, yas kumaşı kuşanmışlardı, insanlığın uzatılmış elini, bir sığınak arıyorlardı, hiçbiri sunulmamıştı oysa. Zenginliğin mimari ustalık eserleri içerisine kapatıldığı, devasa kayaların yoğun yerel bitki örtüsünün gizlediği modern kulübeleri mahirane bir şekilde örttüğü yerlere yürüdüler. İçerideki hava kuruydu, yine de, sanki onların gelebileceği düşüncesiyle, tüm kapılar, pencereler, merdiven boşlukları hava ve su geçirmeyecek şekilde sımsıkı kapatılmıştı. Çektikleri tüm sıkıntıların bütün dünyada ekranlardan, kişisel tablet bilgisayarlardan, telsizli kol saatlerinden izlenebildiğini, popüler bir gerçeğe dayanan eğlence şekline dönüştüğünü gördüm rüyamda. Onlar merhametsiz toprakları arşınlar, umut umutsuzluğa karışırken herkes serinkanlılıkla izliyordu. Gelgelelim sanat gelişince herkes duygulanıp iç çekti. Müzisyenler ataletlerinden sıyrılıp senfonik tasalarla bezeli büyüleyici eserler bestelemeye başladılar. Örtülü topraktan heykel fışkırdı adeta. Kaslı dansçılar sürgünlerin çektiği azabı betimlediler, göçebe bir beyhudeliğe kapılmışçasına büyük sahnelerin bir ucundan öbürüne koşturdular. Dünya kendi muteber divaneliğinde dönmeye devam ederken herkes mıhlanmışçasına oturup izledi. Ve ben maymunun onun, keşmekeşten ibaret bu disko topunun, üzerine atladığını

ve dans etmeye başladığını gördüm rüyamda. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu ayrıca rüyamda, sanki mahzun bir intikam arzusu içindeymiş gibi, buna rağmen havadan bihaber bir şekilde üzerimde yağmurluğum olmadan çıktım dışarı, ta Times Meydanı'na kadar yürüdüm. İnsanlar dev gibi bir ekranın karşısında toplanmış, başkanın göreve başlama törenini izliyordu; genç bir adam, halka kralın çıplak olduğunu söyleyen delikanlının ta kendisi, "Bakın! Geri döndü, sandıktan yine onun çıkmasına izin verdiniz!" diye bağırdı. Kutlamaları göçmen davalarının canlandırılmasının yeni bir bölümü takip etti. Altın rengi çizgileri olan kayıklar terk edilmiş duruyordu sığ sularda. Tiz bir çığlık koparıp iri kanatlarını çırparak yaldızlı bir maskot indi gökten. Merhamet okları ayaklarına batarken dansçılar acı içinde kıvrandılar. Seyirciler duygudaş bir gazapla ellerini ovuşturdular, ancak bu hiçbir şey ifade etmiyordu yerküreyi düzmüş gibi yürüyüp gidenler, rüzgârlı kumsallarda kelimelerin izini sürenler için. Çok istiyorsanız bizi tasvir edin ama canlı dikenleriz biz, delen ve delinen. Sonra uyandım, olan olmuştu. İnsan zinciri harekete geçmişti, istilacı böcekler misali yankılanıyordu sesleri. Hakikate yaklaşamaz insan, ekleyemez, çıkaramaz, gerçek çoban gibisi yok çünkü dünyada ve gerçek hayatta çekilen ıstırap gibi bir şey yok cennette.

Seni aramayı denedim, dedi

AYDA BİR GECE

Üçüncü sınıf bir kafe-bardı. Yani, her türlü şüpheli vukuatı aynı anda hem kamufle eden hem de alenen gösteren belli bir anonimliği vardı. Soluk duvarlarının arasında saklanacak bir yer yoktu ama öte yandan gözden uzak ara sokaklardan tekindeki bu adsız sansız batakhaneye birileri denk gelebilirdi yine de. Bahtsızlar, bahisçiler ve muhbirler; bir dönemin sadece ahlaksız bir polisin fark edebileceği son izleri.

İçeri girince yerleşim düzenine göz gezdirdim. Aynı dağınık masalar, sarı benekli muşamba yer döşemesi, bir iki büyükçe oturma bölümü. Buraya daha önce, yaklaşık yirmi yıl önce de gelmiştim, o zamanlar en iyi jambon ve yumurta burada yapılırdı, gerçek Virginia jambonu kullanılırdı hem de. Bilardo masası yoktu artık ama onun dışında ortam, süsten yoksun aynı kasvetli ortamdı yine, dağ

resimlerinin olduğu takvimi saymazsak tabii. Kendi işinize bakmanın ikincil bir din olduğu bir mekân.

Kapıya en yakın kişi, kamburunu çıkarmış, sanki tanelerinden karanlık geleceği okurcasına kahve fincanına bakıyordu. Yanında izmaritlerle dolu bir kül tablası vardı, kusursuz natürmort. Arka taraftaki iki adam alçak sesle konuşuyordu, öyle yakın duruyorlardı ki kafaları birbirine değiyordu.

Bara geçip benimle ilgilenmelerini bekledim. Kenarlarına ipek gül goncaları yapıştırılmış yaldızlı ahşap bir çerçevede matador Manolete'nin solmuş bir fotoğrafı vardı. Kahve istemiştim ama içki ısmarlamaya mecbur bırakıldım. Bir tek votka yuvarladım, bu hazin güruha nasıl dahil oluyorum acaba diye geçirdim aklımdan. Zengin değil hani ama öyle çok fena durumda da olmayan bir avare olarak belki veya fırsatı, en azından yıldızının parlama şansını kaçıran biri olarak belki de.

"Bu votka ne böyle?"

"Kim soruyor?"

"Yani, sulandırılmış ama gayet iyi bir votka bu."

Barmen incinmiş ayağına yattı.

"Kauffman. Rus votkası."

"Kauffman," diye tekrarlayıp votkanın adını arka cebimde taşıdığım, kapağı geriye doğru kıvrılan ufak bir not defterine yazdım.

"Evet ama burada bulamazsın."

"Ama burada işte," dedim.

"Evet ama burada bulamazsın."

İç geçirdim. Hepsi bir rüya mıydı yoksa? Her şey bir rüya mıydı? Dream Motel'den başlayarak tüm maymun kaynaklı muzipliklere kadar. Yalnız olmadığımı hissettiğimde tam da bunlar üzerine düşünüp duruyordum. Barı hızlıca taradığımda onu gördüm. Geldiğimde onu fark etmemiştim ama oradaydı işte, köşe masalardan birinde, yarı karanlıkta oturmuş, cüzdanından katlanmış paralar çıkarıyordu. Epeydir aklımdan geçirmemiştim onu, beni ıssız mı ıssız bir yerde bırakıp gittiğinden beri pek aklıma gelmemişti doğrusu. Göz göze gelmeye kararlıydım ama o beni tanımazlıktan geldi. *WOW'da tanıştık*, diyordum içimden. *Yani, aslında hiç tanışmadık. Sadece masaya oturup sohbete, 2666 hakkındaki, St. Petersburg'daki köpek yarışlarını da içeren, sohbete dalıverdim.* Ernest mesajımı aldığına dair bir belirti göstermedi, dolayısıyla gidip yanına oturdum. Sanki daha önceki bir sohbete kaldığı yerden devam edercesine konuşmaya başladı, *Kıyamet*'in açılış sahnesiyle ilgili bir şeyler söyledi.

"Körkütük sarhoş Martin Sheen, has cesaret örneği, filmdeki en cesurca şey, altından kalkmaları şaşırtıcı. Kırık ayna ve tüm o kan. Öyle sinema kanı falan da değil. Martin Sheen kanı."

Sonra kalkıp tuvalete gitti. Bara gidip bir içki daha aldım. Pek içkici değilimdir esasında ama öğleden sonra

içilse bile, seyreltilmiş votkanın, hem de iyi votkanın bir zararı olmayacağını düşündüm. Başımla Ernest'in oturduğu masayı işaret ettim.

"O ne içiyordu?"

"Kim soruyor?" dedi. Yine de önüme ne idüğü belirsiz bir şişe tekila koydu. Barmenden birkaç dakika bekleyip şişeyle yanına gitmesini ve ona müesseseden bir içki ikram etmesini istedim. Tezgâha para bıraktığım esnada içeri elinde peruk çantasıyla kuru temizlemeden alınmış giysiler olan bir kadın girdi. Barın arkasındaki bir kapıdan geçip gitti. Başları birbirinden sadece birkaç santimetre uzakta olan oğlanlar yerlerinden oynamamıştı. İşin aslı, kimse yerinden oynamamış, kimse ne ona ne bana herhangi bir tepki vermişti. Biz, üçüncü sınıf erkek dünyasını istila eden iki kadın.

Ernest'in masasına döndüm. Huzursuz bir sessizlik içinde oturduk bir süre.

"Acaba Joseph Conrad *Kıyamet*'i sever miydi?" dedim daha çok havayı yumuşatmak için.

"O bir dedikodu," dedi. "Gerçeklikle uzaktan yakından alakası yok."

"Neyin?"

"*Karanlığın Yüreği*'nin uyarlanmış hali olduğunun."

"Yani, tamam bu doğru değil ama kitaptan esinlenildi. Coppola'nın kendi bile söyledi bunu. Güzelliğinin bir kısmı da burada, Coppola'nın bir klasiği modern bir klasiğe dönüştürmesinde zaten."

"Yirminci yüzyıl klasiği, artık modern bile değil."

Birden bana doğru eğildi.

"Kimin yüreği daha karanlıktı? Brando'nun mu, Sheen'in mi?"

"Sheen'in," dedim hiç tereddütsüz.

"Neden?"

"Hâlâ yaşamak istiyordu."

Barmen şişeyi getirip Ernest'in önüne bir shot bardağı koydu. "Doldur, müesseseden," dedi. Ernest bardağı ağzına kadar doldurdu. "Bu merete su katıyorlar," dedi, içkisini çabucak bitirerek.

"Her şey gönülden kopar. Sarhoş gönülden. Sen hiç sarhoş oldun mu? Gerçekten sarhoş? Günler süren, her şeyin romantizmde kaybolduğu, abeslik girdabına girdiği bir sarhoşluktan bahsediyorum."

Kendisine bir tekila daha koyarken bunu söyledi. Daha önce onu kahve dışında bir şey içerken görmediğimi fark ettim. Hakkında pek bir şey bilmiyordum elbette. Soyadı mesela. Ama bazen böyledir işte. Size az çok yabancı birini herkesten daha iyi tanırsınız. Soyadı, doğum günü, doğum yeri yoktur. Sadece gözler vardır. Tuhaf tikler. Ruh halini yansıtan belli belirsiz işaretler.

"O lanet duvarı inşa edecek," diyordu, "ve parasını fakirlerin cebinden çıkaracak. İşler hayal bile edemediğimiz bir hızda değişiyor. Gün gelecek nükleer savaştan bahsedeceğiz. Pestisitler bir besin grubu olacak. Ne ötücü kuşlar kalacak ne de kır çiçekleri. Sönen kovanlar ve Ay'da

bir gece geçirmek için uzay gemisine binmek üzere sıraya giren zenginlerden başka bir şey olmayacak."

Sustu. İkimiz de sustuk. Ernest yorgun gözüküyordu, henüz aradan bir yıl geçmesine rağmen hayatın yıkıcı etkileri çok daha belirgindi sanki. Mekâna nüfuz eden derin hüznü hissedebiliyordum. Boğucu bir gaz gibi yayıldı, sağda soldaki tek tük müdavim, bir çocuk ağlaması duymuşçasına bakındı.

"Tanca Adası vesilesiyle buradayım," diye geveledi.

Ayağa kalktım, defterime *Tanca Adası* yazıp defteri yeniden arka cebime koyuverdim. Ernest hafifçe başını salladı ama kalmamı belirten bir işarette bulunmadı. Yerde bir sent olduğunu fark edip almak üzere eğildim. Mekândan çıktığımda tekrar içeri girmem durumunda, sadece bir dakika sonrasında girsem bile, her şeyin değişmiş olacağı hissine kapıldım. Birden teknikolora geçilecek, peruğu, yoğun makyajı, kuru temizleme yapılmış kıyafetleriyle yeni bir bar çalışanı olacaktı içeride.

Yürüyüp yakınlardaki bir banka oturdum. Ernest Virginia Sahili'nde ne yapıyor acaba diye geçirdim aklımdan. Onu tanıdığım kadarıyla bir tür görev peşinde olmalıydı. Bununla beraber o da benimle ilgili aynı şeyi düşünüyor olabilirdi pekâlâ. Ani bir duyguyla gelmiştim ben buraya, safi nostaljiyle. Sadece James Nehri'ne bakmak için Richmond otobüsüne atlamıştım; buraya bir zamanlar kardeşim Todd'la gelmiş, Edgar Allan Poe ve en sevdiği beyzbolcu Roberto Clemente üzerine sohbet etmiştik.

Todd Paul Newman'a benzerdi. Aynı buz mavisi gözler. Aynı ağırbaşlı özgüven. Ona her konuda güvenebilirdiniz. Hayatta kalması dışında her konuda.

Birkaç avare daha, köpeğini gezdiren bir adam, kalın çoraplarla takunya giymiş, torunu devasa bir kırmızı top tutan yaşlı bir Çinli kadın. Topun rengi atmıştı sanki. Koca bir gümüşi kan topu. Çocuğun üzerinde ince bir ceket vardı ama üşümüş gibi bir hali yoktu; rüzgâr suyun üzerinde daha kuvvetliydi, iskelede etkisini yitiriyordu.

Ernest'in çıkıp gelmesini mi bekliyorum acaba diye düşündüm, büyük ihtimalle çoktan gitmiştir gerçi. Yıpranmış gibi bir hali vardı. WOW'da tanıştığımız zamanki o heyecanlı kuvvetinden eser yoktu. Bir şey olmuş, bir şey onu buraya getirmişti. Başka bir komplo, belki Tanca Adası'yla ilgili bir şey. Bardan sendeleyerek çıktığını gördüm. Ahşap iskeleye yöneldiğinde içimden onu takip etmek geçmişti ama bu hareketi fazla dramatik bulmuştum. Birkaç dakika onu seyrettim, sonra üzerime çullanan bir martı dikkatimi dağıttı, ne zaman nereye saptığını göremedim. Fırsatı kaçırmıştım, en iyisi kendime bir oda bulayım diye düşündüm. Üzerimde epey bir para, kredi kartım, defterim ve diş fırçam vardı. Uzaktaki bisikletli bir çocuk oturduğum banka yaklaşıp bisikletinden indi.

"Affedersiniz," dedi. "Ernest adında bir adam size bunu vermemi istedi." Çocuk içi dolu bir kesekâğıdı uzattı bana.

Çocuğa bakıp gülümsedim. "Nerede şimdi?" dedim.

"Bilmiyorum, sadece size bunu vermemi istedi."

"Teşekkürler," dedim, ceplerimde bir dolar arayarak.

Soracaklarım vardı aslında ama bisikletine atlayıp yola devam etti. Küçüldükçe küçüldü, Macellan'ın gemilerinden biri misali ufukta gözden kayboldu. İç geçirip kesekâğıdını açtım, yıpranmış bir kitap vardı içinde, *Eleştirmenlerle İlgili Bölüm*'ün İngilizce çevirisinin dört bir yanına İspanyolca notlar döşenmişti. Poster kızının, pek çoğumuzun Liz Norton'unun, boşluk kullanımına atıfta bulunduğu su rüyalarının olduğu sayfalara göz gezdirdim. O sayfaları okumak bir şehir için huzursuzlanmama sebep oldu. Merhametsiz bir şehir. Alçak binalar. 1949'un Meksiko'su. 1980'in Miami'si. *Beş Parmaklı Canavar*'da piyanistin, Peter Lorre'nin boğazına yönelen kesik eli gibi tıpkı belleğin çalılıkların arasında hışır hışır dolanan sinsi parmaklarını hissedebiliyordum. Kardeşim Todd'un en sevdiği filmlerden biri; onunla beraber önceden yazılmamış sahneler, hayatın başka suretleri de geldi aklıma. Karısı ve kızı için bir ev inşa edeceği arazide, parıldayan güneşin altında gülümseyen Todd. Ağzında sigarayla bilardo masasına eğilen Todd. Araç kaloriferi çalışmayan bir kamyonetle yaptığımız Pennsylvania seyahati, biz radyoda çalan eski şarkılara eşlik ederken kümelenen küçük bulutlar. *My Hero. Butterfly. I Sold My Heart to the Junkman.* "Şimdi olmaz," dedim hepsini aklımdan atarken ve kitabı tekrar açıp bu kez baştan başladım. Eleştirmenler

yoldan geçenlerden daha canlıydı sanki, ayrıca deniz birden deniz olmaktan çıkmış, kelimeler için, yirmi birinci yüzyılda arka arkaya sıralanmış en muhteşem kelimelerin bir kısmı için bir zemine dönüşmüştü.

Başımı kaldırdığımda zaman, sanki kendi küçük uçağına atlamış, geçip gitmişti. Ernest birkaç adım ötemde duruyordu. Tamamen kendindeymiş, bir gıdım bile sarhoş değilmiş gibi gözüküyordu. Bir nebze rahatlamış ama onunla dönüp dolaşıp yine aynı yere gelmeye gönülsüz bir şekilde ona doğru yürüdüm.

"Ben sadece bir yazarım," dedim bıkkınlıkla, "başka bir şey değil."

"Ben sadece hakikate inanan bir Meksikalıyım."

Bakışlarımla onu sindirdim. Önce ne yapacağını bilemedi, sonra güldü.

"Tamam tamam. Babam Rus'tu ama fazla uzun yaşamadı."

"Babanın adı Ernest miydi?"

"Hayır ama olsa yeriydi, ağırbaşlı bir adamdı."*

Üzerime dalga dalga bir melankoli yayılsa da gülümsedim. Birden gözümün önüne bir cüzdan, üzerinde koyu renk çiçekli bir elbise olan bir kadın ile saçları özenle taranmış şortlu bir çocuğun fotoğrafını alan bir el geldi. Ernest anlamıştı gözümün önüne ne geldiğini; gözlerinden okunuyordu.

---

* Aynı şekilde telaffuz edilen "earnest" kelimesi ağırbaşlı anlamına gelir. (*ç.n.*)

"Neden Tanca Adası?" diye sordum nihayetinde.

"Ernesto kasırgasından sonra ada denize doğru çekildi. Bunu telafi etmeliyim."

Bulutların hareket ettiğini gördüm. Yağmur, diye geçirdim aklımdan.

"Biliyor musun, Amerika'da inşa edilen en eski yapılardan birinde ahşap bir levhaya eski İngilizceyle yazılmış bir söz kazılı. *Burası Tanca Adası. O nereye biz oraya.*"

"Onu gerçekten gördün mü?" diye sordum.

"Böyle şeyleri görmezsin. Hissedersin, tüm önemli şeylerde olduğu gibi tıpkı; sana gelirler, rüyalarına girerler. Mesela," dedi sinsi sinsi, "şu anda sen de rüya görüyorsun."

Hemen etrafıma bakındım. Aynı üçüncü sınıf kafenin önünde duruyorduk.

"Gördün mü?" dedi tuhaf bir şekilde başka bir sesi anımsatan bir sesle.

"Sen Dream Motel tabelasısın," deyiverdim birden.

"Dream Inn," dedi yavaş yavaş yitip giderek.

SONSÖZ NİYETİNE

Önce Muhammed Ali öldü, ardından Sandy ve Castro, Prenses Leia ve annesi. Bir dolu kötü şey yaşandı, üstelik daha kötülerine de yol açtılar ama bir gelecek vardı ve o da gelip geçti; şimdi durmuş aynı insan belgeselini izliyoruz işte hâlâ, aralıksız çalışan devasa ekranlarda gerçek zamanlı gösterilen upuzun bir yoksunluk zinciri. Yürek burkan adaletsizlikler hayatın yeni gerçeğini oluşturuyor. Maymun Yılı. Son beyaz gergedanın ölümü. Porto Riko'da yaşanan yıkım. Öğrenci katliamı. Göçmenlerimize söylenen onur kırıcı sözler, yapılan onur kırıcı hareketler. Öksüz Gazze Şeridi. Peki ya sadece bir adım ötedeki varoluş? Ya dövmeli elinin avucunda minyatür bir dünya taşıyan o stoik yazar? Ona ne olacak? Kentucky'ye gidip gelirken bu sorular vardı aklımda. Bu satırları ilk yazdığımda henüz bundan bihaberdim ama insan hızlı ileri alabilse yahut geri gidebilse de zamanın kendi ilerleme, geçme şekli vardır yine de; insanın değiştiremeyeceği yeni şeyler, yeterince hızlı bir şekilde yazıya dökemeyeceği şeyler vardır. Sam ve ben buna, bu bağlantısızlığa gülerdik: Vaktinde yazıyorsunuz sonra vakit geçip gidiyor ve ona yetişme çabasıyla bambaşka bir kitap yazıyorsunuz,

Pollock'un bir resimle bağlantıyı kaybedip bambaşka bir resim yapması, sonra ikisinde de ipin ucunu kaçırıp cam duvarları öfkeyle tekmelemesi gibi tıpkı. Şu kadarını söyleyebilirim, Sam'i son gördüğümde elyazmasını hemen hemen tamamlamıştı. Mutfak masasında küçük bir monolit misali duruyordu, barındırılamaz olanı barındırıyordu içinde: söndürülemez parlak bir ateş. "Neden kuşlar?" yazmıştı Sam. "Neden kuşlar?" diye yankılamıştı onu kız kardeşi. Şarkıları yayıldı bir kısmı kuma gömülü taşınabilir bir teypten. "Neden kuşlar?" diye haykırdı ihtiyar adam. Kanatlarını çırptılar, bir şekil oluşturup bozdular ve nihayetinde gözden kayboldular. Yazara ne olacaktı? Cevap aslında sonsöz olması planlanmamış ama Hermes önümüzde biçimli ayak bilekleriyle yarışırken elimizden tek gelen ona yetişmeye çalışmak olduğundan sonsöze dönüşen bir yazıda saklı şimdi. Gerçeği söylemekten başka çare var mı? Sam Shepard fiziksel olarak bir Maya piramidinin basamaklarını tırmanmayacak yahut kutsal bir dağın kavisli sırtına çıkmayacaktı. Onun yerine, ölü şehrin çocukları cennete doğru koşan ceset yığınlarının üzerlerine mumlu kâğıtlar sererken o büyük bir uykuya dalacaktı maharetle. Mumlu kâğıt üzerinde yokuş aşağı kaydığınızda daha çabuk varırsınız, her çocuk bilir bunu. Şu kadarını biliyorum. Sam öldü. Kardeşim öldü. Annem öldü. Babam öldü. Kocam öldü. Kedim öldü. 1957'de ölen köpeğim hâlâ ölü. Yine de hâlâ çok yakında muhteşem bir şey olacağını düşünüyorum. Yarın belki. Tüm yarınları

takip eden bir yarın. Ama biz âna dönelim, ki o da geçip gitti zaten, Virginia Sahili'nde yalnızdım, birden elimde kesekâğıdıyla öylece kalakalmıştım. *Eleştirmenlerle İlgili Bölüm*'ün yıpranmış nüshasının olduğu kesekâğıdıyla. Orada durup Ernest'in söylediği o can alıcı cümlenin saçma hakikatini sindirmeye çalıştım. "Hadi bakalım," dedim bir cep aynasından düşmüş, yaldızları soyulan aynaya, rahatlıkla erişilen aynaya. "Hadi," dedim bir göze, ardından kayan diğerine, "odaklan bakalım. Tüm resmi kavramalısın." Ayna elimden kaydı, yere düşüp çarparken Sandy'nin *Sevgi parçaları Patti, sevgi parçaları*, diyen sesini duyabiliyordum. Sonra diğer tarafa yürüdüm, ahşap iskelenin daha uzun kısmına. Neler olacağını kimse bilmiyor, diye geçiriyordum aklımdan, gerçekten bilen kimse yok. Peki ama ya biri bakıp da geleceği görebiliyor olsaydı? Ahşap iskelede 2017'den sonraki Köpek Yılı'na kadar olup biten her şeyi gösteren bir vizör olsaydı? Ne tarz şeyler görürdük acaba? Altın sicim nasıl kıvrılıp bükülür, alfadan omegaya orada burada hangi muhteşemlikler ve hangi felaketler belirirdi acaba? Birkaç çentik, birkaç milyon çentik. Yazarın ölümü bir arkadaşın başkalaşımı İsa Mesih'in hareli gözleri Güney Kaliforniya'yı yutan alevler Silverdome'un çöküşü ve yüzyıllar boyu süren akılsızlığın ağırlığıyla insanların satranç piyonları misali düşüşü ve ibadet edenlerin katli ve silahlar ve silahlar ve silahlar ve silahlar. Ve işte orada, bir kış akşamında, bir zamanlar üç büyük dinin pazarda aynı şekilde hareket ettiği yerde,

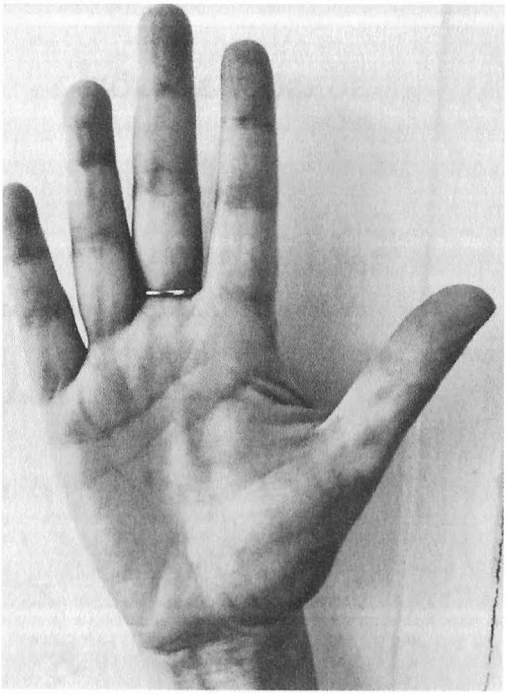
haritada, Davud'un fethettiği, İsa'nın yürüdüğü, Muhammed'in göğe yükseldiği yerde. Seyyahlar kovulur, birlikler toplanırken utançla bak, hem kim bilir ne zaman atılacak ilk taş. Tarafsız sermaye kapitalizmin yeni kalesine dönüşecek. Zeytin kurumalı mı? Titremeli mi dağlar? Geleceğin çocukları kardeşliğin tadına varamayacaklar mı? Yürümeye devam ettim, ahşap iskele uçsuz bucaksızdı sanki. İskelenin bir yerinde pirinç bir teleskop olduğundan emindim ve onu bulmaya kararlıydım, aslında tam bir teleskop değil de bir *ötelik* aracı, hemen meydanda. Uzaktaki, yaban atlarının yaşadığı adaları görmek için içine 25 sent attıklarınızdan hani – Cumberland Adası mesela, hatta Tanca Adası. Ceplerim bozukluk doluydu, dolayısıyla orada kamp kurup tüm dikkatimi önce bir yük gemisine, ardından da bir yıldıza verdim, sonrasında yeniden Dünya'ya döndüm. O küreyi, dünyayı görebiliyordum gerçekten de. Uzaydaydım ve sanki bilim tanrısı kendi merceğinden bakmama izin vermiş gibi her şeyi görebiliyordum. Dönen Dünya yüksek çözünürlüklü bir şekilde gözler önüne serildi ağır ağır. Aynı zamanda birer nehir olan her bir damarını görebiliyordum. Salınan marazlı havasını, denizin derin soğuğunu, Queensland'in beyazlatılmış büyük resifini, kaskatı kesilmiş hayalet vatozların batışını, cansız organizmaların süzülüşünü, Georgia Adaları'nı kaplayan bataklıklarda koşan vahşi midillilerin hareketlerini, Kuzey Dakota hayvan mezarlıklarındaki aygır kalıntılarını, safran rengi geyik sürüsünü ve kutsal

Amerikan yerlilerinin adlarıyla Michigan Gölü'nün büyük kumullarını görebiliyordum. Hiçbir yere bağlı olmayan merkezi gördüm, tam da Ernest'in tarif ettiği gibiydi, bir portakalın gün yüzüne çıkmaya can atan göbeği misali küçük bir ada, ayrıca devasa bir kaplumbağa, ok gibi fırlamış koşan bir tilki ve çayırlarda pas tutan birkaç eski piyade tüfeği vardı. Kayalara tırmanan, ellerini kavuşturmuş güneşte yatan ihtiyarlar vardı. Kır çiçeklerini ezen küçük çocuklar vardı. Geçmiş günleri gördüm. Çalan çanlar, atılan çelenkler, daire oluşturmuş dönen kadınlar, yaşam döngülerinin dansını eden arılar vardı, azılı rüzgârlar, şişkin aylar, parçalanan piramitler, uluyan kır kurtları, kabaran dalgalar vardı ve özgürlüğün sonu gibi, başlangıcı gibi kokuyordu her şey. Ölüp giden arkadaşlarımı, kocamı ve kardeşimi gördüm. Gerçek babalar olarak görülenlerin uzaklardaki tepelere çıktığını gördüm, kaybettiği çocuklarıyla annemi gördüm, sağ salimdi hepsi. Sam'le beraber onun Kentucky'deki mutfağında kendimi gördüm, yazı hakkında konuşuyorduk. "Nihayetinde," diyordu, "her şey hikâyenin besinidir, ki bu da sanırım hepimizin birer besin olduğu anlamına geliyor." Arkası düz ahşap bir sandalyede oturuyordum. O her zamanki gibi tepemde dikilmiş bana bakıyordu. Kahverengi tüvit, kırklı yıllara aitmiş gibi duran radyoda *Papa Was a Rolling Stone* çalıyordu. Sam gözlerime düşen saçları arkaya atmak üzere eğildiğinde rüyalarla ilgili mesele şu ki, nihayetinde uyanıyoruz diye geçirdim içimden.

SONSÖZE SONSÖZ

Hepinize yalvarıyorum. Korkuyu akılla, paniği sabırla, belirsizliği eğitimle yatıştırın.

—Abdu Sharkawy

Bizim elimizde

Maymun Yılı çoktan geride kaldı, yeni bir on yıl var karşımızda, şimdiye değin önümüze gitgide artan zorluklarla tüm bedeni etkileyen ama illa da bir hastalığa yahut harekete bağlı olmayan bir bulantı serdi. Daha çok, mümkün olan her şekilde defetmemiz gereken ruhsal bir bulantıydı bu. Yeni yıl umut dolu haberler barındırsa da muhakeme eksikliğinin gölgelediği şahsi ve küresel endişelerimizi de ortaya çıkarmıştı.

2020'yi anayasal ahlaki merkezimiz gitgide daha da ahlaksızlaşan bir şekilde yeniden tasarlanır, Hıristiyanlık değerlerine bağlı olduklarını iddia eden, ne ki Hıristiyanlığın özünü oluşturan birbirini sevmek ilkesinden kaçınan kişiler tarafından yönetilirken karşılıyoruz. İnsanlığın zevale yüz tutan durumuna gerçek bir çözüm oluşturmaktan aciz olanı, bile isteye desteklerken çekilen acılara yüz çeviriyorlar. Önümüzdeki on yıl için daha aydınlık bir senaryo ummuştum, bayram günlerinde büyük altar panolarının bölümleri misali, törensel panoların açılacağını, 2020'yi kusursuz bir şekilde göstereceğini hayal etmiştim. Belki de fazla saf beklentilerdi bunlar ama gerçekten de öyle hissetmiştim, tıpkı adaletsizliğin acısını hissettiğim gibi; hiçbir zaman silinmeyecek olan kara bir leke.

Geri adım atmıyor, zihinsel sabanlarımızla direniyor, üzerlerimize bu dengesiz zamanlarda dengede kalma yükü yıkılmış, "Aydınlık nerede? Sağduyulu adalet nerede?" diye soruyoruz.

Tam metal kaplama bir fareydi

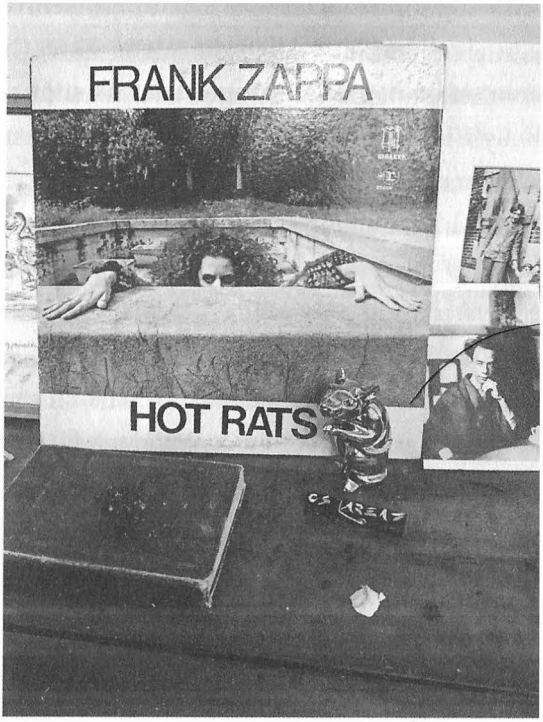
FARE YILI PANOSU

AY ASTROLOJİSİ KANONLARINDA Maymun'un Fare'ye ihtiyaç duyduğu söylenir. Ne derece, emin değilim ama farelerin, üzgün hissettiklerinde maymunları neşelendirebildiklerinden söz edilir, zira ikisi birlikteyken kahkahalar havada uçuşur. Elbette sadece türlerin kendisinden değil, bu iki sembolden birinin temsil ettiği yılda doğanların tabiatında var olan niteliklerinden de bahsediyoruz. Her halükârda Çin astrolojisinde şu anda, büyük, hele de görkemli Çin mahallelerine sahip, şehirlerimizde devasa havai fişek gösterileriyle, kutsal aslan danslarıyla, konfeti ve simlerle muazzam bir şekilde kutlanacak olan Metal Fare Yılı'na giriyoruz. Şenlikler kar ayı olarak bilinen süper ayın görüleceği 10 Şubat'ta yapılacak olan, heykellerin, ejderhaların ve yıla özgü kuklaların yer alacağı bir geçit töreniyle taçlandırılıp tamamlanacak. Soyut bir dayanışmayla eski plakların olduğu bir kutuyu eşeliyor, Frank Zappa'nın *Hot Rats* albümünü çıkarıyorum. Kapaktaki, metruk bir yüzme havuzundan çıkan kız Miss Christine, GTO's olarak bilinen Girls Together Outrageously'nin narin Viktoryen güzeli.

Hot Rats 1969'un sonunda çıktı. O zamanlar Robert Mapplethorpe'la Chelsea Hotel'de yaşıyordum, lobide sık sık konuşurduk Miss Christine'le. Bu dünyadan değildi sanki, benimkinden de çılgın saçları, şeftali tüyü misali

bir teni vardı. 1970'lerin başında Miss Christine devrim niteliğindeki grubuna katılmamı istedi, benim için doğru meslek olmasa da gururum okşanmıştı. İnce elini sıkarken narin bir yırtıcı kuşla karşı karşıyaymışım gibi bir hisse kapılmıştım. Bunun üzerinden neredeyse yarım asır geçti, ki buna akıl erdirmek de zor, zira hâlâ o koca gözlü, tatlı dilli, başı yana yatık kızı, bir korsanın yirmi üçünü hiçbir zaman görmemiş alımlı kızını gözümün önüne getirebiliyorum. Zappa'nın vesayetindeki bu genç kadına bir baş selamı veriyor, plağı kabından çıkarıp dikkatle inceliyor, fırıl fırıl dönen bir fare çetesinin pençe izleri misali ufak çiziklerle dolu olduğunu fark ediyorum.

Plak doğruca geçmişe doğru dönüyor. Plağın kabını çalışma masama koyuyor, böylece bir süreliğine Tenniel'in Dodo'yla konuşan Alice resmini örtüyorum. Yanında çok sevdiğim bir arkadaşımın bana doğum günü hediyesi yer alıyor; Ratty adını verdiğim, altın suyuna batırılmış dik duran kristal bir fare. Bu yılın tılsımı olarak odama başkanlık edecek. Zira bu işler böyle yürüyor; her yeni yıl belirli bir hayvanla, onun şahsi zırhı, kendine has kişiliğiyle başladığından gelen Metal Fare'ye ihtiyatsız bir iyimserlikle yaklaşıyor, her şeyin yakında çok daha iyi olacağına dair mutlak bir inançla bakıyoruz.

Miss Christine meydana çıkıyor. Fotoğraf: *Andee Eye*

ŞENLİK PANOSU

Yakında her şey düzelecek. Birkaç gün önce dünya genelindeki kutlamalara istinaden böyle yazmıştım; yeniye hazır olunduğu şimdiden hissediliyordu. Metal Fare Çin astrolojisinin on iki hayvanlık döngüsünün ilk sırasında yer alır, tümüyle iyimser bir yenilenme zamanıdır. Ama maalesef beklenmedik bir kötü sürpriz, ani bir küresel pandemi tehdidi Metal Fare yılının başlangıcına damgasını vurdu, içleri karartıp geçit töreni yürüyüşünü yağmura boğdu. Çin'de hayat durma noktasındayken bizim sokaklarımızın ne durumda olduğunu merak ettim ve Lenny Kaye'le geleneksel parıltılı çer çöpüyle, kırmızı ve altın rengi flamalarla bezeli sopalara geçirilmiş rengârenk fareleriyle, o genel neşe hali de cabası tabii, açılış kutlamalarının kalıntılarını görme umuduyla Çin Mahallesi'ne gittim. Çocuksu beklentilerdi bunlar, sokakların tıklım tıklım olacağını düşündüğümüzden park yeri bulamayız zannediyorduk ama hayrettir, bir dolu park yeri vardı. Silk Route Café'de oturup esmer pirinç çayı içtik, ardından bir hareket görürüz belki diye etrafta bir tur attık.

Akşamın ilk saatleri de olsa sokaklar insanı ürkütecek denli tenhaydı, yoldan geçen bir iki kişi vardı, o kadar. Pek sevdiğimiz Wo Hop hariç lokantalar boş gözüküyordu, kutlamalara dair herhangi bir emare bulmakta zorlandık. Sanıyorum ilk parti için geç, ikincisi içinse çok erken gelmiştik.

Mott Sokağı'nın bir ucunda sağa sola rengârenk simler ve ufak konfeti yığınları saçılmıştı. Işık belli bir açıyla düştüğünde muhakkak gerçek olan deste deste dilekle hızla giden altın rengi ejderhaların artlarında bıraktıkları duman neredeydi? Çin'de yılın en büyük partisine hazırlanan eğlence düşkünleri için durumlar can sıkıcı gözüküyor. Ölümcül Koronavirüs sinsice yayıldığından hızlı bir hamleyle Pekin'de büyük çaptaki etkinlikler, hatta tapınaklardaki kutlamalar iptal edildi. Milyonlarca insanla beraber karantinaya alınan zavallı Metal Fare'nin gelişini müjdelemek de buraya kadarmış. Hastalık Vuhan'daki gemilerden firar edip komşu limanlara yayıldıkça ve bunun sonucunda seyahat yasakları konup sınırlar kapandıkça bir virüs isterisi baş gösteriyor. Bir koruyucu maske park yerimizin kenarındaki su oluğunda kıvrılmış yatıyor. Bulaşmasını önleme çabasıyla pek çok insan bu tarz maskeler takıyor. Hatta üst üste iki maske takanlar da var. "Ben kendiminkine fare çizdim," diye bağırıyor serkeş bir vatandaş. "Ayrıca hep beraber kutlamaktan mahrum kalsak da gece maytaplarla kendi kendime kutlayacağım." Kutlamalar resmen yasak olsa da insanlar neşeli geleneklerini açığa vurmanın bir yolunu buluyorlar. Ayaklarını Bruegel'vari bir şevkle yere vuruyor, Dünya'nın dönmeye hep devam edeceği, hüküm süren, çekilen, dönen, bir Ay olduğu sürece ay yılının da her zaman var olacağı katiyetine tutunuyorlar.

Saint Nicholas Katedrali

ONUN İÇİN BİR PANO

HER ŞEY ALTÜST oldu, peki nasıl devam etmeli, kötü haberlere rağmen metal fareyle nasıl bağ kurup onu nasıl kutlamalı? Kuşatılmış şehir sokaklarında dalgın dalgın yürüdüğümüz çelişkili yol bu. Küçücük köylerin sokakları inşaatlarla dolu, devamlı bir yeniden yapılandırma, modern müştemilatlar yapılmak üzere kazılan bahçeler, her yerde çer çöp, her yerde çöp bidonları. Tüm bu karmaşa farelerimizi yer altındaki evlerinden çıkarıyor. İşin aslı, fareler, kısmen gizli olsalar da, hep buradaydılar, gelgelelim son zamanlarda el üstünde tutulan tüm binaların insafsız imhası nedeniyle kesinlikle Fareli Köyün Kavalcısı'na ihtiyacımız var. Geceleri çıktığım yürüyüşlerde gececi sürüler halinde görülebiliyorlar, yapı iskeleleriyle dolu sokaklarda koşturuyor, çöp poşetlerini parçalıyor, müfrit israfımızın kalıntılarını önümüze saçıyor, daha az agresif kız ve erkek kardeşlerini cezbediyorlar. Zihnimin fareyle meşgul olması beni William Burroughs'un *Yok Edici*'sine eğilmeye itiyor. Ama çok geçmeden oradaki kahramanın farelerin peşinde değil de devasa Kafkavari böceklerin peşinde olduğunu fark ediyorum.

O gece rüyamda William'ı gördüm, eskimiş kadife bir perdenin ardından belirip bana ısrarla, "Şu Denton meselesine bir bak," diyordu. Neden bahsettiği konusunda en ufak bir fikrim yoktu ama başımla onayladım, sonrasında

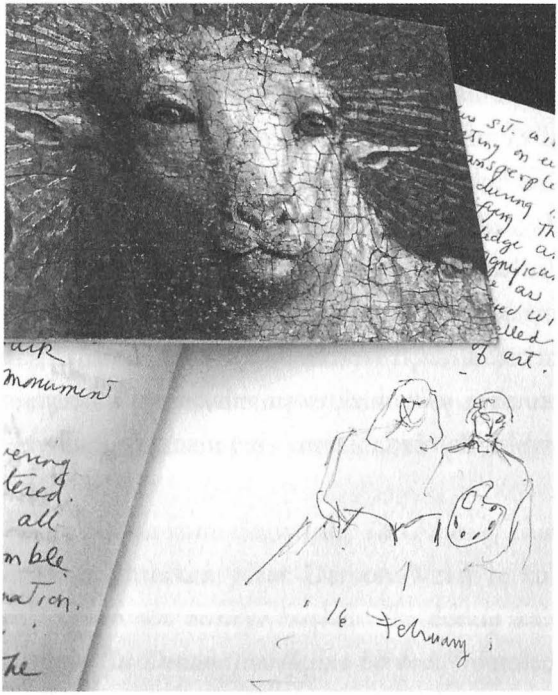
da uyanıp kahvaltı ettim. Çözülecek gizemler vardır, bir de kendi kendilerine çözülen gizemler. Kimi durumlarda can alıcı nokta biz uyurken vuku bulur, gerçi rüyalar aldatıcı da olabilir, ilginç ama yanıltıcı pek çok dikkat dağıtıcı unsur, esasında yol olmayan yollar içerebilir.

Bu zihinsel labirentte dolaşırken bugünün 5 Şubat olduğunu fark ettim. William'ın doğum günü. Onun yazdığı bir şeyi okumaya karar verdim, *Queer*'ın imzalı bir prova baskısını buldum. Mahallemdeki bir kafeye gidip kahve istedim, girişi yeniden okudum, dokunaklı bir itiraf edebiyatı örneğiydi. William'ın karısı Joan'u kazara vurmasının kendisini bir yazar yaptığını açıkladığı yerde okumayı bıraktım. O satırları okumak çok fazla anıyı tetiklemişti; ayrılığın acısını hissettim birden, çok uzaklardan bile olsa varlığını hep duyumsadığım destekleyici şefkatini özledim.

William birden konu değiştirdi, *The Place of Dead Roads* romanını yazarken yazar Denton Welch'le kurduğu manevi bağdan söz etmeye başladı. Bu donup kalmama sebep oldu. "*Şu Denton meselesine bir bak*," demişti. Hemen Denton Welch adında biri gerçekten de var mı diye araştırdım, ki vardı, Şangay doğumlu İngiliz bir romancıydı, 1948'de, otuz üç yaşında, tam da benim ikinci yaş günümde, ölmüştü. William rüya evreninde belli ki bana sadece bir okuma listesi önermiyordu. Bunun ardında başka bir şey vardı muhakkak. William yazarken Denton'la bağ kurmuş, onun enerjisini, sadece kendisinin bildiği bir

şekilde, kendi eserine aktarmıştı. Bu tür bağlar ve her gün geçtiğimiz ama yüksek sesle dile getirmediğimiz hayali mekânlar hakkında çok tartışmıştık. William bana hiçbir zaman yalnız olmadığımızı anımsatıyordu belki de. Nasıl ki o Denton William'la birlikteyse biri de benimle birlikteydi, binlerce küçük birleştirici elektrik akımı görünüşü altında olasılıklar ağına yöneltiyordu beni. "Burnunun dibinde," diyor kısık, pürüzlü sesiyle, "bakış açını değiştir."

"Tamam William," diye fısıldıyorum, manevi bir zırh görevi gören kâğıt mendil kadar hafif metal bir yelek hayal ediyorum. Ne de olsa Fare Yılı bu, ki becerikli bir felaketzededir fare, önümüzdeki yılın kaderini ihtiyatla tasarlarken dirençli farenin en iyi niteliklerini kuşanmalı, üretken olma şevkimizi, düşmanlarımızla yüzleşme cesaretini ve işleri yoluna koyma arzumuzu korumalıyız.

İnsansı yüzü

CİLALI GLOBAL ÇIKIŞ PANOSU

KİM BİLİR BELKİ de büyüyen kar ayını hissettiğimden bir kez daha gün ağarmadan uyanıyorum. Kar yok ama, sadece dinmek bilmeyen bir yağmur var ve teknik olarak geceyse de geceden de eser yok; gökyüzü puslu ve sanki ay alçalmış da kaymaksı yüzeyini tavan penceremin tozlu dört cam paneline bastırıyormuş gibi. Derin bir hüzne kapılıyorum, kalkıyor, ceketimi giyiyor, köşeye yürüyorum. Fareler sağa sola koşuyor, uzaklarda bir alarm inim inim inliyor ve tek bir araba geçiyor. Şubat ayı sıcaklıkları bir yükseliyor bir düşüyor, Harikalar Diyarı'nın satranç dünyasındaki ikiz kraliçelerin ruh hali misali değişkenlik gösteriyor. Vakitsiz sıcak yağmurlar börtü böceğin ve kuşların kafasını karıştırıyor. Bu saatte açık bir kafe yok, bir parça içimi karartmış halde odama dönüyorum. Yağmur damlaları düşüyor tavan penceresine. Şubat ayında nisan yağmurları. Dolunay var ama gözükmüyor, gece bulutlarının yoğun sistemine karışmış. Kedi miyavlıyor. Saat daha sabahın 5'i ama yemek yemek istiyor. Çevredeki ağaçlardan neden en az bin serçenin yere inip de bir arkadaşın köpeğiyle dolandığı çayırlarda toplandığını düşünerek yeniden uykuya dalıyorum. Kuşlar toplaşıp arkadaşımla köpeğinin yanına, yere inmiş, ne arkadaşımın varlığından ne de köpeğin devamlı havlamasından rahatsız olmuşlardı. Kısmen başka bir diyara sürüklenmiş, kendimi yel değirmenleriy-

le dolu devasa bir alanda bulmuştum. Hani şu bakımlı bir güzelliğe sahip, acımasızca eleştirilen Concord'la ilgisi varmış gibi duran modern metal olanlar. Daha fazla yaklaşmak için çamurlardan ve bataklıklardan geçtim, birinin altı kısmına dokunabildim nihayetinde ve Uluru'da elimi Ayers Kayası'nın kızıl tenine değdirdiğimde hissettiğime benzer büyük bir rahatlama hissettim. Yine de bu esnada bir yerlerde olmam gerektiğini, geç kaldığımı, yola devam etmem gerektiğini düşünüyordum.

Pazar gazetesinde bir sergiyle ilgili bir makale vardı; Jan Van Eyck: Optik Devrim. Sergide var olan az sayıdaki eserine, Gent Altar Panosu'nun önemli panolarına ve ortaçağın sonlarından neredeyse yüz başyapıtına odaklanılıyordu. Kısa bir süreliğine, yeni restore edilen, altarın en önemli parçası, *Mistik Kuzu Tapınması* St. Bavos Katedrali'ndeki halihazırda sergilendiği odada görülebilecekti. Nefesimi tuttum. H. James Weale'ın *Hubert and Jan Van Eyck: Their Life and Work** adlı hacimli eseri çalışma masamda duruyor. Tam bir polisiye; tarifi güç kardeşlerin var olan çalışmalarına dair en ufak ayrıntıyı bile atlamadan her türlü kanıtı gözler önüne seriyor. Onları o kadar çok düşünmüştüm ki bir seferinde kendimi onların diyarında buluvermiştim, üstelik o kadar yakınlarındaydım ki kendi diyarıma kolumda ufak bir boya lekesiyle dönmüştüm.

---

* *Hubert ve Jan Van Eyck: Hayatları ve Eserleri.* (ç.n.)

Bu tür zihinsel ışınlanmalar William'ın ve üçüncü zihin* partneri Brion Gysin'in fazlasıyla önemsediği konulardan biriydi, sonsuz olasılıklarına sık sık kafa yorardık.

Birden *Mistik Kuzu* topluma mal olmuştu sanki. Restore edilen altar panosunun dokuz paneli de baharda, güvenlik sebebiyle, Katedral'in yeni bir bölümünde cam bir duvarın ardında birleştirilip sergilenecekti. Sanatçının eserleriyle yakın temasta olan restorasyon ekibine, neşterlerine, mikro büyüteçlerine haset dolu bir yakınlık duyuyorum. Kendilerini tamamen işlerine verdiklerinde onlar da kendilerini sanatçıların stüdyolarında bulmuşlar mıydı acaba, tüm sürece sırdaş olmuş, hatta Van Eyck'lerin doğrudan gözlemleyebilmesi için kutsal bir kuzunun getirilişine tanıklık bile etmişler miydi...

Halkın ilgisini en çok çeken söz konusu kuzunun yüzüydü, restorasyon ekibi yüzyılların fazla boyasını kazıyıp temizleyince kuzunun gerçek yüzünü ortaya çıkarmıştı. Son rengi atmış cila tabakasını da kaldırıp karşılarında yepyeni, kesinlikle insansı bir yüz bulduklarında yaşadıkları şaşkınlığı düşünsenize. Coşkulu bir çaresizlik anında onu kendi gözlerimle görme arzusuyla doluyorum. Takvime bakıyor, yapmam gerekenlere rağmen beş günlük bir aram olduğunu fark ediyorum; bu seyahat için yeterli bir süre. Ne yazık ki Kaptan Picard'ın Vashti'ye ışınlandığı gibi Gent'e ışınlanmam mümkün değil ama şimşek

* Üçüncü Zihin (*The Third Mind*) William S. Burroughs ve Brion Gysin'in birlikte yazdıkları kitabın adıdır. (*ç.n.*)

hızıyla gidebilirim. Uçuş millerimle Brüksel'e bir bilet alıyor, bavuluma çok az eşya koyuyor, kediyi besleyecek birini buluyor, beni Gent'e götürecek bir şoför ayarlıyorum. Böylece, bir anlığına bambaşka bir ürperti sarsa da içimi, yeniden yollara koyuluyorum.

UFAK TEFEK KANITLAR PANOSU

HAVAALANINDA RUTİN KONTROLÜN bir parçası olarak yapılan rasgele seçimle bavulumu aradılar. Nedense bu rasgele kontrollerde hep ben seçiliyorum ama iğnelemekten imtina edip şakaya vurdum; bunun imdadıma yetişen metal farenin zırhı olduğundan emindim. Uçaktan indiğimde okyanusun karşı tarafında şoförüm bekliyordu. İngilizcesi kusursuzdu, yaptığı sayısız işi pürüzsüz bir şekilde anlatıyordu; küçük şeker şirketlerinin kurucusuydu, uzmanlık alanı sakızlı şekerlerdi.

"Ayı değil, araba," diyor gururla, "yepyeni bir şey." Bana bir paket ufak, mücevher rengi, Volkswagen Beetle şeklinde sakızlı araba uzatırken, "Hadi, tadına bir bak," diye diretiyor.

"Belçika ilginç bir ülke," diyorum Gent'e doğru hızla yol alırken. "İçinde pek çok sır saklı sanki."

"Ama işte hükümetimiz yok," diye yanıtlıyor ters ters. "Demokrasimiz arka plana atılıyor."

Bizimkinin dağılışını düşünüp sessizliğe gömülüyorum. Görünmez zırhımı düzleştiriyorum, birkaç gün boyunca bu gezginin kalbini hiçbir şeyin kıramayacağına yemin ediyorum. Gent'te Sevgililer Günü. Kendimi tamamen Van Eyck'e boğacağım üç günlük bir görev, hem böylece son günlerde hissettiğim o huzursuz edici

yorgunluktan da kurtulacağımı umuyorum. Mistik Kuzu'nun ikamet ettiği St. Bavos'la arasında bir kilometreden de kısa bir mesafe bulunan otelimin önünden yola koyuluyoruz.

Kahvaltı salonu aydınlık ve sıcak. Sade kahve içiyor, küçük beyaz sosis, erik, esmer ekmek yiyorum, elle çizilmiş bir haritaya baktıktan sonra yola düşüyorum.

Köprüden geçip savaşçı bir rüzgâr oku misali tepeye tünemiş olan Başmelek Mikail'in önünde duruyorum. Bundan on sene önce tam burada kız kardeşim Linda'yla durmuş, o, ışığın cazibesine kapılmış, suyun fotoğraflarını çekerken ben katedralleri seyre dalmıştım. Ben film yapımcısı Jem Cohen'le çalışırken Linda benimle Gent'e gelmişti. İş arasında koşa koşa altar panosunu görmeye gitmiş ama St. Bavos'a tam kapanırken girmiştik. Mistik Kuzu'yu göremeyeceğimiz kadar karanlık olduğunu hatırlıyorum ama dış panoları aydınlatan bir iki ufak ampul vardı. Altar panosunun etrafında dolanmış, ağır meşe çerçeveye dokunmuştum. Kız kardeşim gözcülük yaparken az ışıkta Beşaret-i Meryem tasvirinin polaroid fotoğrafını çekmiştim. Yasak polaroidi alelacele cebime atmış, oradan çıkarken bir parça değişmiştim sanki, şanlı bir sırrı olan önemsiz bir suçlu gibiydim.

O kısacık karşılaşmada hissettiğim güçlü bağ dini bir bağ değildi, bütünüyle sanatçıyı duyumsamıştım sanki. Nasıl odaklandığını, prizmatik gözlerinin keskin bakışlarını hissetmiştim. Günün birinde buraya tekrar geleceğime

söz vermiş ama gelmemiştim. Onun yerine kendimi kitaplara vermiş, karanlık bir polaroide, insanın hücrelerinde olan, geçmiş asırlara seslenen ve ara sıra yanıt bulan anılar âlemine dalmıştım. Gent'te en çok gitmek istediğim yere koşa koşa gitmedim, beni oraya götürecek adımları da duyumsayabilmek için ağır ağır ilerledim.

SAINT NICHOLAS KATEDRALİ'NDE ana sunağa açılan geçide gerçeğe uygun boyutta azizler sıralanmıştı. Her birinin elinde misyonuyla yahut yazgısıyla ilgili bir sembol vardı: anahtar, kitap, matematikle ilgili bir alet, hatta altın bir testere. Şaşılacak denli modern bir mutfak bıçağı sallayan Aziz Bartalmay heykelinin birkaç adım ötesindeki bir sıraya oturdum. Yüksek vitray pencerelerden içeri ışık

giriyordu; içim mutlulukla doldu ve sabah hiç durmadan yazdım.

Çocuklar taş döşeli yoldan koşarak geçti, bellerine bağlı flamalar rüzgârda salınıyor, uçurtmaların uzun rengârenk kuyruklarıyla beraber dalgalanıyordu. İnsan uçurtmaları, diye geçirdim içimden, annelerin feryatlarını duymazdan gelip göğe yükseldiklerinde. Canlandırıcı bir sise doğru yükseldiler, güllerin rengi, kızların yanaklarının pembesi görünmez oldu bu müşfik gecede ve gerçekten de gözden kaybolup gittiler. Roland'ın çanı çaldı da çaldı ama kimse kuşanmadı savaş giysilerini, ağladılar sadece, zira hiçbir silah, hiçbir kuvvet dindiremezdi vebanın yıkıcı etkilerini. Kimse engel olamazdı yakılan kartların yakılmasına, Katedral dolup taşıyordu, pek çok inançlı parke zeminde secde etmişti. Ve tüm pullar kar misali yağdı dört bir yanıma. Kimsenin kazanmadığı devrilmiş bir oyunun pulları; zaman hariç, zaman öyle bir hızla akmaya devam ediyor ki bambaşka bir şimdiye savruluyorum. Pandemi korkusunun ve küresel savaş kokusunun tomurcuklandığı bir şimdi. Bir oyun, her şey bir oyun, doğa kaybederse aynı zamanda kazanacak da çünkü iyi bir hayat suyu var, ters bir ışıktan başka bir şey olmayan bir kıvılcımı var.

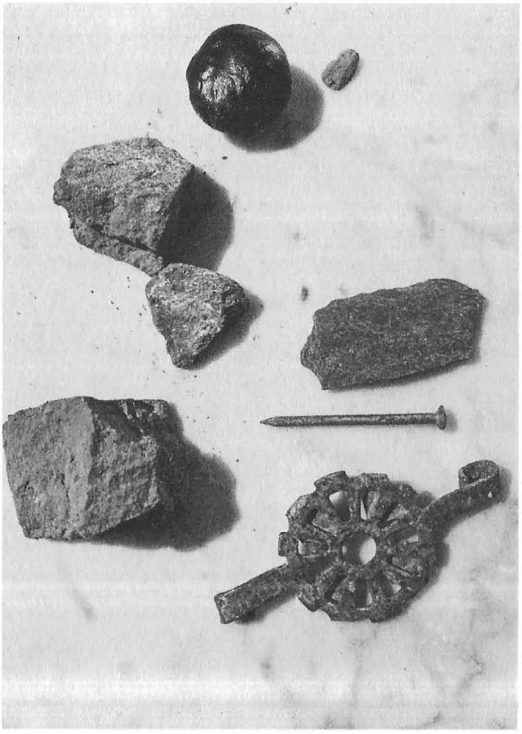
Sevdiğimiz ve hiçbir zaman tanımayacağımız tüm çocuklar için dua edip mum yaktım. Ayrılırken girift bir şekilde oyulmuş vaiz kürsüsünün arkasındaki nişte gizli ufak bir heykel keşfettim. Bir sanatçının harikulade bir biçimde şekil verilmiş eliydi bu; sivri uçlu tüy bir kalem tutuyordu, bir şeyler çizmek üzere kaldırmıştı elini muhtemelen ama

yazma edimini de getiriyordu akla. William'ın ellerini düşündüm ve ince bir bağ hissettim.

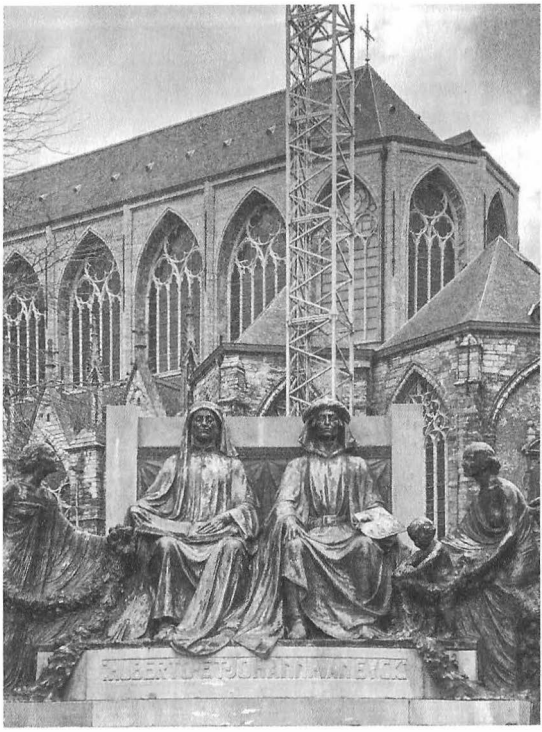
Gent'te adımlarım daha çevik, kalemim daha akıcıydı, gezgin yüreğimin gözü dünyanın sayısız odasına açıktı. *Ben Roland'ım* diye çaldı çanlar. Yağmur çiselemeye başladı, o yüzden arnavutkaldırımı sokaklarda hızlı hızlı otelime yürümeye koyuldum. Katedralde oturup yazarken zihnimde canlandırdığım inananların, tüccarların ve çocukların da asırlar boyunca bu arnavutkaldırımlarına bastığını fark ettim birden. Tüm öğleden sonra şiddetli yağmur yağdı, uykuluydum. Tek Kaufmann Rus votkası içtim, hafif bir yemek yedim ve erkenden odama çekilip televizyonu açtım. Flamanca dublajlı *CSI Miami* vardı, pus çitleri üzerinden atlayan koyunları saymakla aynı uyku getirici etkiye sahipti.

Cumartesi sabahı güneş parıldıyordu. Pazar akşamı St. Bavos'taki *Mistik Kuzu Tapınması*'nı özel olarak görmek üzere randevum vardı ama önce kalabalıkla görmeye karar verdim. Hep beraber altar panosuna ev sahipliği yapan küçük alanı sessizce doldurduk. Asırların kararmış cilası ve fazla boyası cerrah hassasiyetiyle sıyrılmış, uzaklardaki ağaçları, kulelerin altın rengi tepelerini ortaya çıkarmıştı. Melekleri, hürmet eden halkı, diz çökmüş bakirelerin cüppelerinin ışıltılı kıvrımlarını, Vaftizci Yahya'nın kan kırmızısı cüppesini gördük. Orijinal yağlıboya renkler baharın gücüyle parlaklık kazanmış, kır çiçekleri serbestçe saçılmıştı yeşilliklere. Bir platformun üzerinde, kurbanın

sembolü, stoik kuzu duruyordu, kanı ahdin kadehine akıyordu. Yukarıda kutsal ruh güvercin şekline bürünmüş, kalabalığa sevgi ışınları saçıyordu.

İnsan daha ne isteyebilir ki

Van Eyck kardeşler, yan yana

PAZAR SABAHI KARANLIK hava; İngiltere'yi vuran fırtınaların hiddetli izi belirdi. Ramen Sokağı'ndan Saint Michaels Köprüsü'ne yürüdüm, St. Nicholas Katedrali'ni, eski çan kulesini, nadir paralar satan dükkânı geçtim, o madeni paraların 15. yüzyıl gezginlerinin ceplerinde şıngırdadığını hayal ettim. Sağa döndüğümde, tramvay yolunun karşısında, Hubert ve Jan Van Eyck heykellerinin taçlandırdığı ufak bir parka rastladım. Tepede upuzun bir vinç vardı, anlaşılan yapılaşma beni New York'tan ta buraya kadar takip etmişti. Park kapalıydı ama tel örgülerin ardındaki kardeşleri görebiliyordum. Hubert'in elinde kitap, Jan'ın elinde palet vardı; kent sakinleri tarafından, minnet borcu olarak, defnelerle karşılanıyorlardı kentin anlamına anlam katan, içinde bulundukları ortaçağdan parçalanan geleceğe kadar uzanacak bir başyapıt yarattıkları için.

Rüzgâr arttı, yağmurla da gözdağı veriyordu üstelik. Katedralin çevresini dolaştım, restorasyon yapılan yerlerde nişler olduğunu fark ettim. Bulduğu metal parçalarından maskeler yapan bir sanatçı geldi aklıma ve ayağımın dibinde tam ona göre bir metal süs duruyordu işte. Birkaç dakika sonrasında, bir marangozun pekâlâ başka bir çağda kullanmış olabileceği, çiviler tahayyül ettim ve tam önüme eski bir çivi çıkıverdi. Çin Mahallesi'ndeki festival döküntülerini aklımdan geçirirken solmuş flamaların asılı olduğu bir dizi bakımsız ağaca rastladım. Erişilmez bir kırmızı tuğla yığınının yakınlarında keşke yazabileceğim kalın bir parça olsa diye geçirdim içimden, köşeyi

döndüğüm gibi tam da öyle bir parça vardı önümde, hem de yanında, sanki benim aklıma getirdiğim an tecessüm eden ufak bir tablet şeklindeki bir taşla. Gök kararmıştı, sert rüzgârlar eserken içim heyecandan kıpır kıpır hızlandım, ceplerim hazinelerle doluydu.

Daha sonra şiddetli yağmura göğüs gererek kafa dengi müze personeliyle buluştum, Jan Van Eyck'in eserini, kendinden sonrakiler üzerindeki güçlü etkisinin seçkin örneklerini yakından dilediğimce gözlemleyebildim. Cebrail'in panosu önünde durdum, kanatları dilimlenmiş bir Afrika inciri rengindeydi, cüppesinin kıvrımları ışıkla sarınıp sarmalanmış Meryem'in karşısındaydı. Başımı öne eğdim, kız kardeşim için dua ettim. 16 Şubat'tı, onun doğum günü, ayrıca bundan en aşağı on sene önce bizim kaçak maceramıza ilham veren, her zaman bağrıma basacağım hafif flu bir polaroid fotoğrafın çekilmesini sağlayan panoyla yeniden buluşmuştum.

Ve pullar kar misali yağdı dört bir yanıma, bir kış tablosu oluşturdular. Bir sürü esrarengiz anla ödüllendirildiğim bir zaman dilimi, kırmızı bir tebeşir, bir kestane, paslı bir hurda metal, bir çivi, kadim bir tablete benzeyen düz bir taş. Gördüğüm eserin azametini ortaya koyamasalar da bu nesneler yeni tattığım memnuniyeti artırdılar. Bir dedektifin göstereceği özenle temiz naylon bir poşete koydum hepsini. Küçük şeylerin göreceli değerinin farkında olmanın kanıtları.

KAYIP GLOBAL GİRİŞ* PANOSU

UÇAKTA *2001: Bir Uzay Destanı*'nı seyrettim, tam maymun monalite dokunacakken içim geçti. Yolculuğun büyük çoğunluğunda uyudum, rüyamda kayıp Dürüst Hâkimler panosunun siyah bir Baltık Denizi'nde, ceset torbasında yüzdüğünü gördüm. "Bulundu!" diye haykırdı coşkulu halk. Ne var ki karmaşık bir mahkeme salonu sahnesinde geleceğin insafsız tozuyla un ufak olmasın diye torbanın içinde kapalı kalmasına hükmedildi. Hemen akabinde tartışmalar çıktı ama tam bir karara varılırken omzuma dokunuldu. Uçak Newark Havaalanı üzerinde dönerken kemerimi bağladım, hepsini büyükçe bir peçeteye yazdım fakat gümrük yolunda ceplerimi boşaltırken peçeteyi de yanlışlıkla çöpe atıverdim.

Kısa yolculuğum her evrenin kendi içinde başka evrenler barındırdığını, umulmadık engellerle dolup taşan yollardan geçerken kişiye rehberlik etmek üzere kaderin bir cilvesi olarak beliren küçük şeylerin değerini bilen düzgün bir toplumun var olduğunu hatırlamama yaradı. Sırada beklerken New York'ta ikamet ettiğim için global geçiş talebimin reddedildiği mesajını aldım. Mevcut yönetimin sığınma ihtiyacı olanlara en azından bir parça merhamet duyan bir eyalete karşı aldığı cezai önlemler.

---

* Global giriş: Düşük riskli yolcular için hızlandırılmış geçiş izni sağlayan ABD Gümrük ve Sınır Koruma programıdır. (*ç.n.*)

Dünyada iyilik olmalı

YARGI ZÜMRÜDÜ PANOSU

UMUTSUZ BİR AŞI arayışıyla en aşağı iki bin beş yüz şebeğe kasıtlı olarak ölümcül koronavirüs suşu bulaştırıldı. Bu şebekler, sırf insanlığa hizmet etmek için doğmuş bir ırkmış gibi, laboratuvar maymunları olarak belirlendi. Solgun yüzleri 2016 ay yılına hükmeden maymunların o ışıl ışıl, muzip yüzlerine benzemiyordu. Hayat dolu fare heyeti onları neşelendirir miydi acaba? Günün birinde onları, karşılıklı mutabakata dayandığı söylenemeyecek bir şekilde, kurban ettiğimiz için yargılanabiliriz pekâlâ. Akıllarından kendilerine, hatta hepimize ne olacağı sorusu geçerken tel kafeslerin ardındaki hüzünlü bakışlarını gözümün önünden silmeye çalışıyorum.

Yönünü değiştirmek, kaçmak ya da yavaşlatmak için gerçek zamanlı yazma edimi apaçık nafile bir edimdir ama bütünüyle de faydasız değildir aslında. Bir sonsöze bu sonsözü yazarken siz onu okuduğunuzda artık hükümsüz olabileceğinin pekâlâ bilincindeyim. Yine de, her zaman olduğu üzere, geçerli bir amacı olsun olmasın, gerçekle kurmacayı, rüyayı, içten umutları harmanlayarak kendimi yazmaya, sonrasında da eve dönüp bir zamanlar babamın olan masanın başına geçerek yazdıklarımı temize çekmeye mecbur hissediyorum.

Sam de ben de, bir yere varsın varmasın, daimi bir yazma arzusu duymaktan mustariptik ve bu konuda

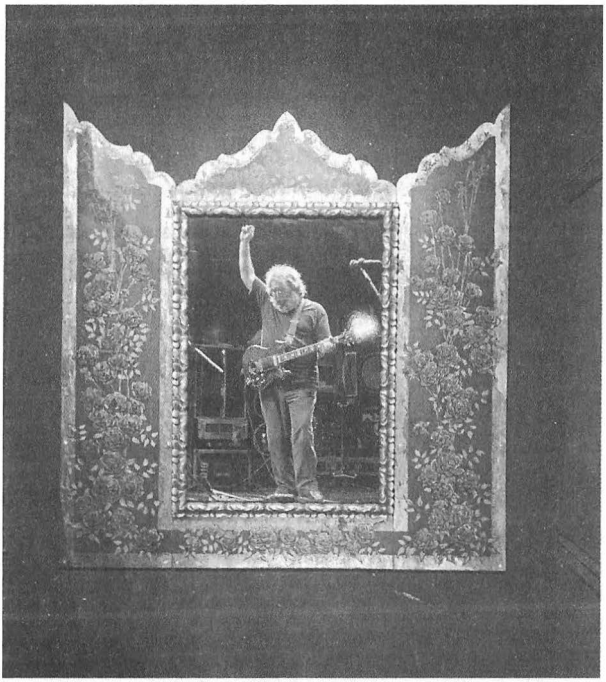
dertleşirdik. Hayatımın büyük bir kısmında onunla konuşabildiğim için ne kadar da şanslı olduğumu fark ediyorum. Ruhen kazandığı ama yeryüzündeki bir insan olarak kaybettiği en zorlu mücadelesine rağmen bizler birbirlerinin eserlerini hayatta tutmaya yarayan şamandıralardık.

Tek başımayım artık ama bana kalırsa Sam'le hâlâ konuşabilirim, tıpkı bana hiç de ölü gibi gelmeyen başka sevgili ruhlarla konuştuğum şekilde. Sam'in beni Kentucky'den aradığı ve mavnalarda seyahatten yalnızlığın dümenini tutmaya varıncaya kadar akla gelebilecek her türlü şeyi konuştuğumuz gece yarısı sohbetleri diyarına gidebilirim yeniden. Sınıflandırılamaz olanın peşindeki yazarların genellikle eserlerini kurmaca ya da kurmaca dışı olarak tanımlayacak bir etiket yapıştırmaya neden mecbur bırakıldıkları üzerine kafa yorardık sık sık. İkimiz de insanların birbirinden ayırmaya zorlanacağı denli çok yönlü bir kitap yazma fikrine bayılırdık.

Birbirimize iyi geceler dilemeden önce bana Cortés'le Yargı Zümrüdü'nün hikâyesini yeniden anlatmasını rica ederdim ondan, arada sırada da, daha o hikâyeyi bitirmeden, elimde telefonla uyuyakalırdım. Hikâye Montezuma'nın Hernán Cortés'e hediyesiyle başlıyor; deri bir kayışa bağlı, en aşağı dokuz yüz karat, avuç büyüklüğünde, deniz renginde bir zümrüt. Kanunların kutsal sözleriyle yazılmış bir tablet misali dikdörtgen biçimindeymiş. Ayrıca rivayete göre, bu zümrüdün mistik özellikleri varmış, kararlarını alırken Montezuma'ya yol gösterirmiş.

Sam hikâyesini her seferinde değiştirirdi, tarihten çekip çıkarılmıştı sanki anlattıkları, bir filmin değişen fragmanları misali parça parçaydı bellekte. Sam'in hikâyelerindeki belli imgeleri üç parçalı devasa resmin panolarına aksettirebilirim. Orta panoda zalim kâşif tasvir edilir, okyanusun derinliklerinde bata çıka kımıldanır, bir kolunu dik bir şekilde uzatmış, deri kayış kalın bileklerine sarılı, yumruğu sıkılı, zümrüt avucunu kesiyor, yan panolardaysa fırtınalı deniz, Turner'ın savaş halindeki dalgaları.

Cortés geminin güvertesinden girdaba savruluyor. Tabiat ana keyifle bakıyor ona. Bu şahıs sağduyudan ziyadesiyle yoksun. Bir taş uğruna can vermeye razı mı yani? Ne yenir ne de içilir, kurtarmak için bunca hırslı çaba neden? Kaynayan deniz tükürüyor onu, kurtuluyor, sımsıkı tutuyor ganimetini. Gelgelelim nihayetinde hiçbir şey gerçekten kazanılmıyor aslında. Cortés mücevherin aşkın değerini kavrayamaz ve kendisine rivayete göre İsa'nın böğrünü delen mızrağa sahip olduklarında Nazilere verilenden daha fazla güç bahşedilmez. Mızrağın kutsal güçleri olduğu düşünülüyordu ama bir şey elde edemediler. Zira böylesi nesnelerin kendi kanunu vardır, bilhassa da altın terazi kefesinde iyiliğin ağır basması elzemdir. Çünkü dünyanın varlığını sürdürebilmesi için dünyada iyilik olması şarttır. Şefkatli bir yürekle temenni edildiğinde, stoik sessizliğinde bile, Montezuma'nın kehanetin bu olduğuna inandığı üzere, Yargı Zümrüdü size bunu söyleyecektir.

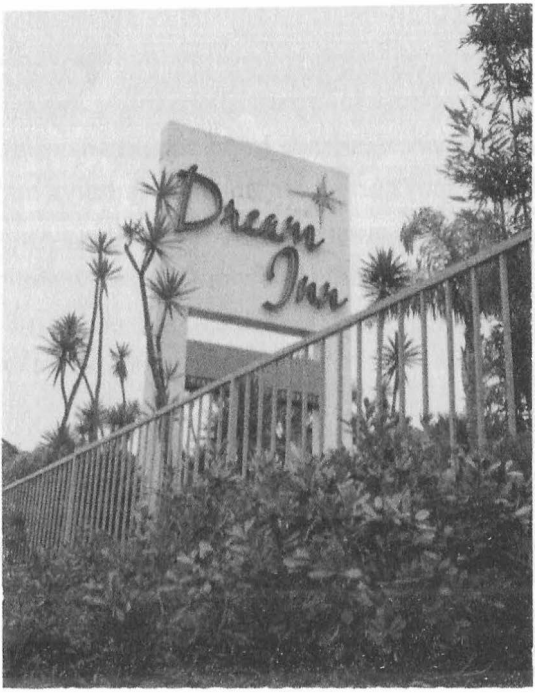
Jerry Garcia, Fillmore West

DİPNOT PANOSU

SABAH SAAT DÖRTTE sokaktaki bir adamın ardı arkası kesilmeyen öfkeli haykırışlarıyla uyandım. Penceremden Barış Kulesi'nin siluetini görebiliyorum; bulutlar sürüklenirken solucan dolunayının parlak lekesini ortaya çıkarıyor mor gök. Bir siren çalmaya başlıyor ama adamı hâlâ duyabiliyorum, yarı kurt yarı insan uluması. İtalya'nın tamamının karantinaya alındığı, ülkenin kapatıldığı son dakika haberi olarak veriliyor. Muazzam espresso makineleriyle kararname gereği boş olan kafeleri, müzeleri, tiyatroları, yılankavi sokakları gözümün önüne getiriyorum. Duvarını Leonardo'nun *Son Akşam Yemeği* tablosunun süslediği Santa Maria delle Grazie'nin olduğu Milano'yu düşünüyorum; parlak kalıntıları korkmuş Latin bölgelerine manen göz kulak oluyor. Münzevi bir şekilde, karşılarında heyula gibi beliren bir barbar istilası misali virüsü bekliyorlar. İşte ben de bizi burada bırakıyorum, ihtiyata denk feci bir stratejiyle.

Her şeyin maymun yılının habercisi 69. yaş günümde başladığı yer olan Fillmore West'in soyunma odasında günlüğümü kapatıyorum. Tarihi koridorda gruba katılıyor, Jerry Garcia'nın fotoğrafının bize gülümsediği girintinin önünde duruyorum, coşkulu konserimiz bir miktar neşe verir herkese umuduyla çıkıyoruz sahneye.

New York. Gent. San Francisco

Dream
Inn

GÖRSELLER

4 Dream Inn, Santa Cruz
13 Bombay Sahili
20 Ayers Kayası, Uluru
30 WOW Café, OP İskelesi
40 Kovilj Manastırı, Sırbistan
42 Greyhound Terminali, Burbank
60 Barış Kulesi, Japon Mahallesi
66 Hie Tapınağı, Tokyo
72 Bombay Sahili
75 Joshua Tree kaktüsü
76 Dinlenme alanı, Salton Denizi
80 Yazar
84 *Azizi Hieronymus Çalışma Odasında*, Albrecht Dürer
94 Sam'in Stetson'ı
98 Adirondack sandalyeler
99 Mutfak penceresi
106 Babamın fincanı
111 Joseph Beuys'un keçe takım elbisesi, Oslo
112 Bavulum
115 Café A Brasileira, Lizbon
120 Sandalyem, New York
123 Pencere, Elizabeth Sokağı
126 Sandy için, Rockaway Plajı
132 Jackson ve Jesse, Detroit
136 Yazarın ayakkabıları
138 Roberto Bolaño'nun oyunları
140 *Tutsak Tek Boynuzlu At*, Cloisters
154 Alexander McQueen tişörtü
160 Van Eyck Altar panosu, Gent, Belçika
164 Samuel Beckett, telefon, Dublin
166 Baston, Hayalet Çiftlik
172 Telefon kulübesi, Meksiko
192 Yazarın elleri
194 Metal fare
197 Miss Christine meydana çıkıyor. Fotoğraf: Andee Eye
200 Saint Nicholas Katedrali, Gent
204 *Mistik Kuzu* detayı
211 Saint Michael Köprüsü'nden görünüm, Gent
215 Ufak tefek Gent yadigarları
216 Hubert ve Jan Van Eyck Anıtı, Gent
220 Heykel
224 Fillmore West'te Jerry Garcia

Sayfa 84 ve 140'taki görsellerin telif hakları serbesttir.
Tüm fotoğraflar © Patti Smith

YAZAR HAKKINDA

PATTI SMITH bir yazar, müzisyen ve görsel sanatçı. 1970'lerde şiir ile rock'ı devrimsel bir yöntemle aynı potada eritmesiyle tanındı. *Rolling Stone*'un gelmiş geçmiş en iyi yüz çıkış albümünden biri olarak tanımladığı *Horses* da dahil olmak üzere on iki albüm çıkardı.

Smith çizimlerini ilk kez 1973 yılında Gotham Book Mart'ta sergiledi ve otuz yıl boyunca Robert Miller Gallery tarafından temsil edildi. Retrospektif çalışmaları Andy Warhol Müzesi, Fondation Cartier ve Wadsworth Atheneum Sanat Müzesi'nde sergilendi. Kitapları arasında, 2010 yılında National Book Award'u kazanan *Çoluk Çocuk*, *Hayalperestler*, *M Treni*, *Adanmışlık*, *Witt*, *Babel*, *The Coral Sea* ve *Auguries of Innocence* bulunmaktadır.

2005 yılında Fransız Kültür Bakanlığı, Smith'i Fransız devletinin bir sanatçıya verebileceği en yüksek onur olan Commandeur des Arts et des Lettres nişanıyla ödüllendirdi. 2007 yılında Rock and Roll Hall of Fame'e girdi.

1980 yılında, Detroit'te, müzisyen Fred Sonic Smith'le evlendi. Jackson adında bir oğulları ve Jesse adında bir kızları oldu. Smith halen New York'ta yaşamaktadır.

PATTI SMITH bir yazar, müzisyen ve görsel sanatçı. 1970'lerde şiir ile rock'ı devrimsel bir yöntemle aynı potada eritmesiyle tanındı. *Rolling Stone*'un gelmiş geçmiş en iyi yüz çıkış albümünden biri olarak tanımladığı *Horses* da dahil olmak üzere on iki albüm çıkardı.

Smith çizimlerini ilk kez 1973 yılında Gotham Book Mart'ta sergiledi ve otuz yıl boyunca Robert Miller Gallery tarafından temsil edildi. Retrospektif çalışmaları Andy Warhol Müzesi, Fondation Cartier ve Wadsworth Atheneum Sanat Müzesi'nde sergilendi. Kitapları arasında, 2010 yılında National Book Award'u kazanan *Çoluk Çocuk, Hayalperestler, M Treni, Adanmışlık, Witt, Babel, The Coral Sea* ve *Auguries of Innocence* bulunuyor.

2005 yılında Fransız Kültür Bakanlığı, Smith'i Fransız devletinin bir sanatçıya verebileceği en yüksek onur olan Commandeur des Arts et des Lettres nişanıyla ödüllendirdi. 2007 yılında Rock and Roll Hall of Fame'e girdi.

1980 yılında, Detroit'te, müzisyen Fred Sonic Smith'le evlendi. Jackson adında bir oğulları ve Jesse adında bir kızları oldu. Smith halen New York'ta yaşıyor.

domingo

www.domingo.com.tr
facebook.com/domingo.yayinevi
twitter.com/domingokitap
instagram.com/domingo_yayinevi

"Hayaller, sevgi ve kırık dökük gerçeklerin tamiri üzerine senfonik bir keşif."
MARIA POPOVA, BRAIN PICKINGS

Patti Smith, San Francisco'nun efsanevi konser salonu Fillmore'daki yeni yıl konserlerinin ardından, kendini Santa Cruz sahilinde aylaklık yaparken bulur. Tek başına dolaşacağı bir yılın eşiğindedir. Bir sebep ya da süreyle kısıtlanmadan, kendi harikalar diyarına götürür bizi. Bir plandan çok polaroid kamerası ve tabelalar vardır burada. Şubat ayında, gerçeküstü bir ay yılının başlamasıyla, beklenmedik değişiklikler olacak, ortalık karışacak ve keder kaçınılmaz hale gelecektir. Bir yabancının dediği gibi, "Her şey mümkün. Ne de olsa bu yıl Maymun Yılı." Sürekli keşfeden, düşünen, yazan, müzmin meraklı Smith için maymun yılı, yaşamın girdabındaki değişimlerle –verilen kayıplar, ilerleyen yaş ve Amerika'nın dramatik siyasi iklimi– bir dönüm noktası olacaktır.

Smith'in kendine has polaroidleriyle süslenen, sürükleyici, zarif ve çoğu zaman da nüktedan bir kitap *Maymun Yılı*; içinde yaşadığımız çalkantılı günler için adeta bir mihenk taşı.

"Sihirli."
GUARDIAN

"Muhteşem."
NEW YORK TIMES

domingo
www.domingo.com.tr

978-605-198-139-0
9 786051 981390
38 TL
KDV'den muaftır.